

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Regionální a politická geografie

Vlasta Skalová

**FORMOVÁNÍ REGIONÁLNÍ IDENTITY NA ÚZEMÍ
VNITŘNÍ PERIFERIE ČESKA; PŘÍPADOVÁ STUDIE
NEVEKLOVSKO**

FORMATION OF REGIONAL IDENTITY IN THE INNER
PERIPHERY CZECH, CASE STUDY NEVEKLOV REGION

Diplomová práce

Praha 2011

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Dana Fialová, PhD.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze .....

.....

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své práce RNDr. Daně Filové Ph.D. za její cenné rady a poznámky, jež byly při psaní diplomové práce významnou pomocí. Poděkování patří také všem účastníkům dotazníkové šetření za jejich ochotu a spolupráci. Zvláštní poděkování patří také rodině a přátelům za jejich podporu během mého studia a zpracování diplomové práce.

Formování regionální identity na území vnitřní periferie Česka; případová studie Neveklovsko

Abstrakt

Diplomové práce si klade dva základní cíle. Prvním je analýza procesů formování regionální identity a identity regionů v modelovém území Neveklovsko a identifikace vnitřního potenciálu regionu ze socioekonomických a sociokulturních hledisek. Druhý cílem je snaha identifikovat rozdíly v jednotlivých modelových územích Česka specifických vysokou koncentrací sídel s převažující turistickou a rekreační funkcí, ve kterých byl výzkum prováděn v rámci grantového projektu. Výzkum byl prováděn na základě terénního a dotazníkového šetření. Modelové území Neveklovsko je příkladem venkovského území vnitřní periferie, s vysokou koncentrací sídel s převažující turistickou a rekreační funkcí. Významnou roli při formování regionální identity sehrála 2. světová válka a nucené vysídlení oblasti pro účely cvičiště SS.

Klíčová slova: druhé bydlení, regionální identita, venkov, vnitřní periferie

Formation of regional identity in the inner periphery Czech, case study Neveklov region

Abstract

This diploma thesis had two basic aims. The first was an analysis of the processes shaping regional identity particularly of the study area of Neveklovsko and the identification of the inner potential in the region from the socio-economic and sociocultural aspects. The second aim was to identify the differences in the various areas of Czech region, specifically the high concentration of settlements with a predominately tourist and recreational function, where the research was conducted within the grant project. The research was carried out on using a field survey and questionnaire. The Neveklovsko area is an example of a rural area of the inner periphery containing a high concentration of settlements with the predominating tourist and recreational function. The Second World War played an important role in shaping regional identity, particularly because of forced displacements and its use as a training ground of the SS.

Keywords: second housing, regional identity, countryside, inner periphery

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	7
SEZNAM TABULEK.....	8
SEZNAM GRAFŮ.....	8
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	9
SEZNAM PŘÍLOH.....	9
1 ÚVOD	10
2 DISKUSE LITERATURY A TEORETICKÉ ZARÁMOVÁNÍ	12
2.1 Základní pojetí identity	12
2.1.1 Identita a proces jejího formování.....	12
2.1.2 Regionální identita a identita regionů.....	13
2.2 Vývoj druhého bydlení a typy rekreačních objektů	16
2.2.1 Objekty druhého bydlení.....	16
2.2.2 Vývoj chataření a chalupaření v Česku s důrazem na modelové území.....	19
2.3 Druhé bydlení v periferních oblastech.....	21
2.4 Pojem venkov a jeho typologie	24
2.5 Sociální a lidský kapitál	28
2.6 Literatura k metodice	29
3 METODIKA A ZDROJE DAT	31
4 ANALÝZA MODELOVÉHO ÚZEMÍ NEVEKLOVSKO	34
4.1 Kritéria výběru modelového území	34
4.2 Základní informace o modelovém území.....	34
4.2 Vysídlení oblasti	37
4.3 Vývoj počtu obyvatel a domů.....	41
4.4 Současná situace v modelových obcích.....	44

4.4.1 Neveklov	44
4.4.2 Tisem	47
4.4.3 Stranný	49
4.4.4 Rabyně	50
4.5 Shrnutí	51
5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	53
5.1 Konstrukce dotazníku.....	54
5.2 Zhodnocení výsledků šetření.....	55
6 SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ V MODELOVÉM ÚZEMÍ S CELKOVÝMI VÝSLEDKY VE VŠECH ZÁJMOVÝCH ÚZEMÍCH	65
7 ZÁVĚR.....	76
LITERATURA A ZDROJE DAT	80
PŘÍLOHY	

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DB	Druhé bydlení
EU	Evropská unie
GA ČR	Grantová agentura České republiky
KSGRR	Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
ODB	Objekty druhého bydlení
PID	Pražská integrovaná doprava
POÚ	Pověřený obecní úřad
PřF UK v Praze	Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze
RISY	Regionální informační servis
SID	Středočeská integrovaná doprava
SLDB	Sčítání lidí, domů a bytů
SON	Sdružení obcí Neveklovska
SS	Schutz- Staffel, označení elitních bojových jednotek nacistického Německa

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Seznam typů venkovského prostoru na základě historického vývoje a aktuálních socioekonomických ukazatelů (dle Perlín 2008) a typologie podle potenciálu rozvoje (dle Perlín, Kučerová, Kučera 2010).....	26
Tabulka 2: Seznam jednotlivých etap vysídlení a obcí, které vysídlení postihlo v období 1942 do roku 1944.....	39
Tabulka 3: Počet sebraných dotazníků v jednotlivých obcích a jejich částech	53
Tabulka 4: Nejčastější odpovědi respondentů na otázku: „ <i>V čem je (podle Vašeho názoru) území, ve kterém žijete/ se rekreujete nezaměnitelné (jedinečné), v čem se liší od sousedních (jiných) území?</i> “.....	58
Tabulka 5: Nejfrekventovanější odpovědi dotazovaných na otázku číslo 11: „ <i>Zamyslete se, prosím, co považujete za symboly území, ve kterém žijete/se rekreujete?</i> “	58
Tabulka 6: Nejčastěji zmiňované problémy respondentů v území/v obci/v místě (odpovědi jsou uvedeny v %).....	61

SEZNAM GRAFŮ

Graf číslo 1: Grafické vyjádření relativního vývoje počtu obyvatel ve 4 obcích (i s jejich částmi) modelového území v letech 1869–2001.....	42
Graf číslo 2: Grafické vyjádření vývoje počtu domů ve 4 základních obcích (i s jejich částmi) modelového území v letech 1869–2001.....	44
Graf číslo 3: Vývoj počtu obyvatel v Neveklově v období 1869–2001.....	45
Graf číslo 4: Zastoupení věkových kategorií v dotazníkovém šetření.....	54
Graf číslo 5: Nejčastější odpovědi na otázku: „ <i>Co se Vám vybaví, když se řekne místo vašeho bydliště/rekreace?</i> “	59
Graf číslo 6: Nejčastější odpovědi na otázku č. 23 spokojenost s životem v obci.....	64
Graf číslo 7: Porovnání výsledků na otázku „ <i>Se kterým tvrzením se nejvíce ztotožňujete</i> “ mezi modelovým územím Neveklovska a všemi zkoumanými územími	66
Graf číslo 8: Porovnání výsledků na otázku „ <i>Typ rekreačního objektu je</i> “ mezi modelovým územím Neveklovska a všemi zkoumanými modelovými regiony.....	67
Graf číslo 9: Porovnání nejčastějších odpovědi na otázku „ <i>Co se Vám především vybaví v mysli, když se řekne místo Vašeho bydliště/rekreace?</i> “ mezi modelovým územím Neveklovska a všemi zkoumanými modelovými celky.....	69
Graf číslo 10: Porovnání výsledků na otázku „ <i>Přítomnost chalupářů a chatařů představuje pro obec zátěž (např. z hlediska infrastruktury, služeb)?</i> “ mezi modelovým územím a celkovými výsledky ve všech zájmových územích.....	71

Graf číslo 11: Porovnání výsledků na otázku č. 23 „ <i>S životem zde jste...</i> “ mezi modelovým územím Neveklovska a celkovými výsledky ze všech modelových území	73
Graf číslo 12: Porovnání výsledků na otázku „ <i>Uvažujete, že zde budete žít trvale?</i> “ mezi modelovým územím Neveklovska a celkovými výsledky ze všech modelových území...	74

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Rekreační chata v obci Měřín.....	18
Obrázek 2: Rekreační domek v obci Měřín.....	18
Obrázek 3: Rekreační chalupa v obci Bělce.....	19
Obrázek 4: Typologie venkovského prostoru Česka podle potenciálu rozvoje se zvýrazněním modelové oblasti Neveklovska.....	26
Obrázek 5: Orientační schéma Středočeského kraje s vyznačením okresu Benešov a modelových obcí.....	35
Obrázek 6: Znázornění ORP Benešov s vyznačením modelových obcí.....	36
Obrázek 7: Znázornění území cvičiště SS ve středních Čechách v období 1942–1944.....	38
Obrázek 8: Znázornění osmi modelových územích.....	65

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Počet domů v jednotlivých obcích modelového území a jejich částech v roce 2005
Příloha 2: Předpokládané a skutečné rozvržení počtu dotazníků v modelovém území podle počtu domů v obci
Příloha 3: Dotazník
Příloha 4: Fotodokumentace tradičních rekreačních objektů modelového území
Příloha 5: Fotodokumentace přírodního prostředí modelového území
Příloha 6: Fotodokumentace kulturních památek Neveklovska
Příloha 7: Fotodokumentace problémů v modelovém území
Příloha 8: Fotografie dokreslující modelové území
Příloha 9: Průvodní dopis
Příloha 10: Tabulka vývoje počtu obyvatel v jednotlivých obcích a jejich částech
Příloha 11: Tabulka vývoje počtu domů v jednotlivých obcích a jejich částech
Příloha 12: Osnova řízeného rozhovoru

1 ÚVOD

Diplomová práce „Formování regionální identity na území vnitřní periferie Česka; případová studie Neveklovsko“ je vytvořena jako součást výstupu grantového projektu s názvem „Význam rekreační funkce obcí při formování regionální identity a identity regionů v ČR“, který byl na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále PřF UK v Praze) realizován za podpory Grantové Agentury České republiky (dále GA ČR). Projekt částečně navazuje a rozvíjí výzkumy zaměřené na výzkum regionální identity realizované na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK v Praze (např. Chromý, 2006–2008). Práce je jedním z dalších příspěvků do výzkumu druhého bydlení Česka s důrazem na analýzu procesů formování regionální identity a identity regionů. Modelové území Neveklovska bylo zvoleno úmyslně. Neveklovsko jako příklad vnitřní venkovské periferie, s vysokou koncentrací sídel s převažující turistickou a rekreační funkcí a se specifickým vývojem ve 20. století, kdy zde od roku 1942 docházelo k vysídlování oblasti a na jejím místě bylo zřízeno cvičiště zbraní Schutz-Staffel (dále SS).

Diplomová práce má dva hlavní cíle, na které navazují cíle dílčí:

- 1) Analýza procesů formování regionální identity a identity regionů v modelovém území Neveklovska a identifikace vnitřního potenciálu regionu ze socioekonomických a sociokulturních hledisek.
  - a) Na základě studia související literatury a zdrojů vymezit pro potřeby práce základní pojmy a následně je diskutovat.
  - b) Provedení základní geografické analýzy území za účelem zdůvodnění výběru modelového území Neveklovska.
  - c) Provedení dotazníkového a terénního šetření.
  - d) Vyhodnocení vlastního šetření a komparace výsledků.
- 2) Identifikovat rozdíly v jednotlivých modelových územích Česka specifických vysokou koncentrací sídel s převažující turistickou a rekreační funkcí, ve kterých byl výzkum prováděn.

Na základě vymezených cílů je možné formulovat výzkumné otázky, na něž se bude diplomová práce snažit najít odpovědi.

Položené výzkumné otázky zní následovně:

1. Jak silný je vztah jednotlivých skupin respondentů k území – obci – lokalitě?
2. Liší se intenzita regionální identity v zájmovém území Neveklovsko od ostatních modelových územích?
3. Existuje polarizace lokálního společenství ve smyslu dichotomie rezidenti a rekreanti?
4. Pomohl cestovní ruch (individuální rekreace) k oživení této specifické oblasti?
Pokud ano, vracejí se rekreanti do oblasti právě díky rodinným vazbám?

Práce je členěna do několika částí. V úvodní kapitole byly vysloveny cíle práce spolu s výzkumnými otázkami. Cíle a výzkumné otázky se částečně opírají o grantový projekt. Počátečním úkolem bylo vymezení základních pojmů pro potřeby práce s pomocí literatury a internetových zdrojů (kapitola 2). Kapitola 3 je věnována metodám, které byly při tvorbě diplomové práce použity. Následující kapitola 4 se zaměřuje na analýzu modelového území a důvody jeho specifčnosti. Kapitola zároveň podává informace o tom, z jakých důvodů a jak bylo modelové území před započítím práce vymezeno. Kapitoly 5 a 6 jsou věnované zhodnocení výsledků dotazníkového šetření v modelovém území a komparace těchto výsledků s celkovými výsledky, získanými při rozsáhlém dotazníkovém šetření po Česku. Tyto dvě kapitoly lze spolu s teoreticko-metodologickým zarámováním považovat za stěžejní části práce. Závěr (kapitola 7) přináší závěrečné shrnutí zjištěných skutečností, konečné porovnání výsledků z dotazníkových šetření. A zároveň odpovědi na uvedené výzkumné otázky a zhodnocení, zda došlo k dosažení cílů práce.

2 DISKUSE LITERATURY A TEORETICKÉ ZARÁMOVÁNÍ

Díky specifickému vývoji modelového území se bude následující kapitola zabývat diskusí literatury, zaměřenou zejména na vymezení termínů jako je regionální identita, vnitřní periferie, venkov a jeho typologie, objekty a účastníci druhého bydlení. Zároveň bude věnována pozornost stěžejním přístupům pro diplomovou práci.

2.1 Základní pojetí identity

Výklad samotného pojmu identita je poměrně komplikovaný. Je možno naleznout mnoho definic, významů a variant převážně z oblasti společenských věd (psychologie, sociologie, politologie). Proto je nezbytné pojem identita vymezit pro potřeby této práce.

2.1.1 Identita a proces jejího formování

Původ pojmu identita pochází z latinského slova *identicus*, které je překládáno jako totožný stejný. Obecně je identita podle sociologů „Jednota vnitřního psychologického života a jednání, která bývá též nazývána autentickým bytím.“ (Winkler, Petrušek 1997)

Sociolog Ondřej Roubal chápe identitu jako aktivní prvek. Až uvedení identity do konkrétních vztahů (př. kulturních, regionálních, politických) získává svou logiku významu (Roubal 2003a). Tím se identita dostává z abstraktní podoby do podoby konkrétní. Zároveň Roubal podotýká, že je přirozené někam patřit, s něčím se ztotožňovat, ať se jedná o národ, vesnici, politickou ideu či náboženské přesvědčení. Touha odlišit se nám pomůže vymezit a identifikovat se v okolním prostředí (Roubal 2003b). Zároveň je identita způsob, kterým jedinec nebo skupina jednotlivců vnímá svou jedinečnost a uvědomuje si sebe sama ve vztahu k okolí (Zich ed. 2003).

Identita vzniká, trvá, zaniká, neboli vyvíjí se v čase. K formování identity jedince dochází ihned od narození. Složky identity jedince determinují zejména dva faktory. Na jedné straně se jedná o biologické dispozice (rasa, pohlaví) a na druhé straně je to prostředí, do kterého se jedinec narodil (Osoba 2008). Příklad dítě českých rodičů, mluvící češtinou se nejspíše bude identifikovat s Čechy. Identita se může také zapomínat. Příkladem mohou být špatné vzpomínky (Vencálek 1998).

Právě díky složitému měnícímu se dynamickému sociálnímu prostoru hledáme odpovědi na otázky typu: „kdo jsme“, „kam patříme?“, „čím jsme a čím se lišíme?“, „kdo jsou oni?“

Tyto otázky pomohou jedincům se zorientovat, rekapitulovat a hodnotit prožité vjemy. Jedná se o tzv. biografickou identitu člověka, kterou se zabývají převážně sociologové. Během života dochází neznatelným „aktualizacím“ identity. Pouze v případě silného impulsu může dojít k zásadní změně identity (Zich ed. 2003).

2.1.2 Regionální identita a identita regionů

V geografii můžeme studium identity zařadit na pomezí kulturně-geografických výzkumů a historicko-geografických výzkumů. Historická geografie do studia identity bezesporu patří, jelikož zkoumá geografickou organizaci společnosti a krajiny v prostoru a čase. Přičemž by měl být brán větší zřetel na prostor a na současnou existenci zkoumaných prvků a jevů s cílem pochopit jejich komplexitu a fungování v minulosti (Kučera 2007). Problém historické geografie ve vztahu ke geografii, je velmi rozsáhlé téma sahající nad rozsah práce.

Zároveň se výzkum identity řadí do pilířů nové regionální geografie. Hlavní paradigma spočívá v novém rozvoji. Předpokládá, že nejdůležitější je rozvoj „zdola“ aktivovaný vnitřním potenciálem samotného regionu (Chromý 2008). Důraz je kladen na nižší měřítkovou úroveň. Do popředí se dostává zájem o regiony, ovšem nejsou chápány jako objekty, ale jako subjektivní konstrukce. Regiony jsou studovány jako proces (Kučera 2011). Důležitou roli při tomto procesu hrají vnitřní měkké faktory jako postoj obyvatel, občanská vybavenost, kultura a identita. „Velký důraz se klade na problematiku identit, jejich reprezentací a konfliktů na různých měřítkových úrovních, tedy jak jedinců, tak (regionálních) komunit nebo celých národů či civilizací.“ (Kučera 2011, s. 16) Právě silná regionální identita napomáhá k regionálnímu rozvoji (Chromý 2008). V nové regionální geografii jsou předmětem studia vzájemné vztahy člověka a společnosti, které nahrazují výzkumu interakce člověk–příroda, společnost–prostředí (Kučera 2011). Nová regionální geografie svůj rozvoj zaznamenala v posledních letech zejména v transformačním období a po vstupu Česka do Evropské unie.

V české literatuře se mezi přední autory zabývající se identitou v souvislosti s regiony zajisté řadí ostravský geograf Jaroslav Vencálek, který ve své knize *Protisměry regionální identity* zkoumá identitu na různých úrovních. Zároveň kniha poukazuje na fakt, že identitu tvoří dvě složky. První můžeme nazvat složkou racionální neboli také objektivními charakteristikami. Jedná se o fyzicko-geografickou část krajiny, kterou lze hodnotit pomocí tvrdých dat. Druhá složka je složka iracionální, jinými slovy se jedná o subjektivní projevy

obyvatel daného území. Iracionální složku vnímáme smysly a tvoří socioekonomickou část krajiny těžko statisticky podchycenou. Obě tyto složky a jejich vzájemné prolínání se podílejí na utváření identity lidí, území i regionu. Zároveň kombinace kvantitativního a kvalitativního výzkumu při studiu identity se jeví jako ideální. Měkká data neumožňují kvantitativní hodnocení, které odpovídá realitě. Na druhé straně tvrdá data by neměla vypovídací schopnost o subjektivních procesech (Chromý 2008). Vencálek dále zdůrazňuje, že identita obyvatel má i svůj časoprostorový rozměr. Právě čas se podílí na vývoji společnosti, regionu. Pod pojmem územní identita rozumí „nezaměnitelnost, jednotu, shodnost, a také harmonii v chování souboru obyvatel daného území v konkrétním čase.“ (Vencálek 1998, s. 80)

Mimo jiné lze uvést další z dělení identity vycházející z výše uvedených poznatků. Jedná se o identitu osobní neboli individuální a identitu kolektivní. Obě tyto formy se částečně překrývají. Kolektivní forma má řadu forem doplňujících jako např. sociální, etnickou, kulturní. Přesto mezi kolektivní a individuální identitou nacházíme společné rysy: proces formování identity nikdy nekončí a zahrnuje kolektivní paměť. Zároveň probíhá ve specifickém prostoru, dochází k sebevnímání prostřednictvím specifických kulturních rysů a společné vědomí se posiluje prostřednictvím inkluze nebo exkluze na základě „my“ versus „oni“ (Heřmanová, Chromý 2008).

Jak je z výše uvedených informací patrné, identita má mnoho podob a aspektů, které můžeme rozdělit do tří skupin. První tvoří aspekty společenské neboli strukturální, dále jsou to aspekty vývojové a prostorové. Poslední z aspektů hraje, při formování územní identity klíčovou roli. Prostor v závislosti na řádovostních úrovních může mít mnoho podob. Pokud mluvíme o územní identitě, ta bývá spojována s mikroregionem, místem či lokalitou. Region je chápán jako přirozené společenství lidí se stejnými zájmy, identitou, historií, folklórem, kulturou a opět zde vystává dichotomie „my“ versus „oni“. Na vyšší řádovostní úrovni se jedná o identitu národní, reprezentující stát či národní společenství. Nadnárodní identitu mohou reprezentovat vyšší uskupení, jako je např. Evropská integrace (Zich ed. 2003).

Z pražských geografů se identitou zabývá převážně Chromý (2003, 2006–2008, 2008), který vychází z finského geografa Paasiho (1986, 2002). Ten dělí regionální identitu do dvou skupin a to na regionální vědomí, neboli regionální identitu obyvatel a regionální identitu ve smyslu identity regionů.

Regionální vědomí je vztah jedince nebo více jedinců k regionu a mentální reflexe regionu v mysli a paměti jedince. Hlavní roli hrají subjektivní pocity, ať se jedná o paměť jednotlivce, vztah k regionu nebo také společné znaky, symboly, které pomáhají vytvářet kulturní odkaz a kolektivní paměť.

Naproti tomu do identity regionu vstupují i další účastníci, nejen místní obyvatelé, ale i uživatelé území (rekreanti), turisté, lidé žijící mimo daný region a zároveň i ti, co region nikdy nenavštívili, přesto pod vlivem institucí a medií mají o regionu určitou vizi. Identita regionu, se tedy rozumí obraz regionu, který se vytváří v mysli různých jedinců.

Identitu regionu můžeme opět rozdělit na objektivní a subjektivní, přičemž subjektivní udává image regionu. Paasi (1986) klade důraz na fakt dynamičnosti regionálních prostorových struktur a na proces institucionalizace. „Institucionalizace regionu je socioprostorový proces, během něhož vzniká prostorová jednotka jako část prostorové struktury společnosti a stává se viditelnou a jasně identifikovatelnou v různých sférách sociální praxe a sociálního vědomí.“ (Paasi, cit. v Chromý 2003, s. 168) Pro všechny regiony nehledě na řádovostní měřítko lze sledovat čtyři fáze institucionalizace, přičemž jejich pořadí se může lišit či probíhat zároveň. Počáteční stádium lze označit jako nabývání prostorového tvaru. Druhé je vytváření symbolického tvaru. Vytváření institucí je fáze třetí a proces je završen fází zakotvení regionu jako části regionálního systému a regionálního povědomí společnosti. Spolu s institucionalizmem probíhá budování regionální identity. Právě jmenovaná stadia institucionalizmu se podílejí na tvorbě identity různými způsoby. Základ pro prostorovou identitu tvoří svázanost s ohraničeným územím, která vzniká v počátečním stádiu a zakotvenost v určitém čase, která může nastat ve všech zmíněných stádiích (Chromý 2008). Dále Paasi podotýká, že existují i územní celky, u nichž proces institucionalizace nebyl dovršen a i přesto mají silnou regionální identitu. Na příkladu Česka to mohou být Slovácko, Valašsko neboli tradiční kulturní oblasti (Heřmanová, Chromý 2008). Jako další typ regionální identity, k nimž se váže regionální vědomí z hlediska historického vývoje, mohou být uvedeny tzv. regiony „ztracené“ identity. Jedná se jak o oblasti, které ztratily svou dominantní ideovou funkci formovanou v 19. století na základě národního vědomí. Příkladem může být Podblanicko, kde se na vrcholu hory scházeli v šedesátých letech 19. stol. tábory lidu a manifesty. Druhou skupinu regionu „ztracených“ identit tvoří regiony vysídlené během a po 2. světové válce. Zde regiony

přišli o místní obyvatele nositele identity. Jedná se převážně o regiony pohraniční, periferní. Dalším příkladem může být i Neveklovsko, vysídlené za druhé světové války pro potřeby cvičiště SS. V mnoha případech dnes dochází ke konfliktu původní a dnešní identity. Naskytá se proto otázka, jak tomu na Neveklovsku vlastně je? V jaké fázi regionální identity se nachází? Na tyto nově vyvstalé otázky se bude práce snažit odpovědět. Tato skupina „ztracených“ regionů je zároveň většinou i oblastmi s výskytem zvýšené koncentrace objektů druhého bydlení.

2.2 Vývoj druhého bydlení a typy rekreačních objektů

Vývoj druhého bydlení v Česku vykazuje od počátku 20. století značně specifický vývoj. Podíl na tomto faktu nesou podmínky geografické, společenské i ekonomické (Vágner 2001). Během vývoje druhého bydlení se ustálila i terminologie objektů druhého bydlení, jedná se o pojmy chata, rekreační domek a chalupa. Bližší pohled na dané téma přináší následující kapitola.

2.2.1 Objekty druhého bydlení

Velmi často se v práci také operuje s pojmy chata a chalupa, chatař a chalupář. Rozdíl mezi těmito pojmy vymezuje *Výkladový slovník cestovního ruchu* (Pásková, Zelenka 2002). Dále se definicemi těchto pojmů zabývají práce Fialová (2000), Bičík a kol. (2001), Vágner, Fialová (2004). Objekty rekreace rovněž vymezuje Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu, konkrétně pak Vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání území. Vyhláška objekty druhého bydlení definuje takto: „Stavba pro rodinou rekreaci; stavba, jejíž objemové parametry a vzhled odpovídají požadavkům pro rodinnou rekreaci, a která je k tomuto účelu určena; stavba pro rodinou rekreaci může mít nejvýše dvě nadzemní a jedno podzemní podlaží a podkroví.“ (Vyhláška č. 501/2006 Sb., § 2)

Přesné vymezení objektů druhého bydlení (dále ODB) však nikde ve stávajícím stavebním zákoně ani jeho vyhláškách nenalezneme. Zákon objekty rekreace dále nečlení. Dochází k zjednodušení a souhrnnému názvu stavby pro rodinnou rekreaci. Proto je nutné vrátit se k Vyhlášce č. 83/1976 Sb. o obecných technických požadavcích na výstavbu. V § 47 jsou definovány rekreační chaty (obr. 1): „stavby pro individuální rekreaci v krajině, v zastavěném území venkovského sídelního útvaru a zahrádkářské chaty.“ Dále vyhláška stanovuje rozdíly mezi rekreační chatou, domkem a chalupou. „Rekreační chaty

v zastavěném území sídelního útvaru se mohou budovat jako novostavby neboli rekreační domky (obr. 2). Nebo jako stavební úpravy existujících staveb, které nejsou využívány k trvalému bydlení. V tomto případě se jedná o rekreační chalupy (obr. 3).“

Shodné pro všechny tři rekreační objekty je, že patří většinou mezi zařízení individuální rekreace za účelem převážně domácího cestovního ruchu, avšak realizováno mimo veřejné formy cestovního ruchu (Pásková, Zelenka 2002).

„Chata je ubytovací zařízení s možností vlastního vaření, obvykle postavené z cihel nebo dřeva a umístěné ve vlastní zahradě nebo lesním prostředí.“ (Pásková, Zelenka 2002, s. 113) Hlavní rozdíl mezi chatou a chalupou je následující: chalupy patřily mezi objekty, které prvotně sloužily k trvalému bydlení, a došlo u nich k přeměně obytné funkce na funkci rekreační. Na druhé straně chaty vznikaly za prvotním účelem rekreace (Fialová, Vágner 2005). Dále se chata od chalupy liší tím, že se jedná spíše o sezónní objekt individuální rekreace, který má díky neorganickému umístění vyšší negativní dopad na krajinu než chalupa. Lze také říci, že v současnosti se částečně využití chalup navrácí k původnímu účelu, kterým je trvalé bydlení. Chalupy rovněž přispívají k oživení venkova, zároveň k udržování objektů a jejich okolí (Pásková, Zelenka 2002).

Statistický lexikon obcí České republiky 2005 (ČSÚ 2005), který tvořil datový podklad o sídelních jednotkách pro dotazníkové šetření, vymezuje rekreační objekty jako: „neobydlený dům – sloužící k rekreaci, je dům určený k bydlení, ve kterém není žádný trvale obydlený byt ani žádná osoba s trvalým nebo dlouhodobým pobytem. Dům je využíván pouze k rekreaci.“ (ČSÚ 2005, s. 13) Důležité je zdůraznit, že data ze sčítání mohou být poněkud zkreslená. Správné by bylo přičíst k objektům druhého bydlení i mnohé venkovské domy, které jsou obydleny jen fiktivně. U těchto případů nelze provést z dat sčítání kvantifikaci (Fialová 2000). Dokreslení představy o ODB znázorňují obrázky 1–3 z modelového území Neveklovsko.

Celkově ODB činí z celkového úhrnu všech obytných staveb kolem 20 % (Fialová, Vágner 2005). Polovinu staveb tvoří chalupy a druhou polovinu rekreační domky a chaty. Poměrně vysoký podíl ODB vypovídá o důležitosti druhého bydlení ve vývoji jak současné, tak minulé sídelní struktury (Vágner, Fialová 2004). Zároveň díky vysokému zastoupení ODB lze k problematice bydlení přistupovat jako k součásti sídelního systému (Librová 1996).

Obrázek 1: Rekreační chata v obci Měřín

Foto: V. Skalová

Obrázek 2: Rekreační domek v obci Měřín

Foto: V. Skalová

Obrázek 3: Rekreační chalupa v obci Bělíce

Foto. V. Skalová

2.2.2 Vývoj chataření a chalupaření v Česku s důrazem na modelové území

Za počáteční období rozvoje DB, které lze považovat za stěžejní pro potřeby práce, je období mezi dvěma světovými válkami. Rozvoj DB je částečně spojen i s rozvojem urbanizace. Urbanizace v Česku byla započata oproti zbytku Západního světa později. Její počátek se datuje až po první světové válce. Mezi hlavní impulsy rozvoje DB patřilo větší množství volného času, větší objem disponibilního kapitálu, specifický životní styl. Tyto faktory přispěly k výstavbě rekreačních domů a vil pro bohaté měšťany. Tyto objekty byly situovány v zázemí velkých měst: Praha, Brno, Ostrava. Důležitá byla dobrá dopravní dostupnost. Příkladem mohou být obce Řevnice, Jevany (Vágner 2001).

Období po 1. sv. válce bylo také počáteční fází trampingu. Začaly vznikat první trampské osady. Od 20. let se začínají vytvářet chatové osady v zázemí Prahy. Chatové osady navazovaly na osady trampů. Mezi hlavní faktory vzniku osad patřila jednak poloha Prahy a její atraktivní okolí – tzv. Zlatý kříž, což byl soutok tří řek Vltavy, Sázavy, Berounky, tvořící ideální prostředí pro rozvoj chataření. Nemalou rolí přispěla i železnice, procházející v blízkosti „Zlatého kříže“. Další inspirací pro chataře byli váleční legionáři, vracející se zpět do Česka. Legionáři byli přivyklí životu v těsném sejetí s přírodou,

tímto stylem nadchli natolik místní obyvatelé, že začali prosazovat tento styl i u nás. Chatové osady měly původně podobu dřevěných srubů a panoval v nich určitý zvláštní řád. Díky skautingu a dalším hnutím spojených s myšlenkou „přiblížení k přírodě“, chataření pronikalo i k nižším vrstvám obyvatelstva (Vágner 2001). Jisté společné znaky lze najít s Hägerstrandovou teorií o šíření inovací v prostoru. Za inovaci je možné považovat i tento nový životní styl a lze pozorovat šíření tohoto nového životního stylu v prostoru – jak šíření – difúzi – hierarchickou i sousedskou (Hägerstrand 1967). V této době se rovněž začíná projevovat proces plošné difúze DB do venkovských regionů. Avšak do konce druhé světové války bylo DB koncentrováno převážně do zázemí velkých měst. Zlom nastal po 2. sv. válce, kdy došlo k vysídlení pohraničí spojené s opuštěním bytového fondu především ve venkovských sídlech (Fialová, Vágner 2005). Právě potenciál znovu nedosídlených domů (hlavně v pohraničí), pomohl k extenzivnímu rozvoji DB. Neosídlené domky si kupovali lidé z měst, případně potomci majitelů, avšak účel byl stejný a tím byla rekreace (chalupaření). Jiným příkladem poválečného vývoje byly typické rekreační oblasti, které byly za 2. sv. války zabrány pro jiné účely. Jednalo se např. o oblast soutoku řek Vltavy a Sázavy, kde bylo území zabráno pro účely zřízení cvičiště SS (bližší kap. 4.2). Díky válečnému vývoji došlo k zbrzdění rozvoje DB. Na druhou stranu to byl právě poválečný vývoj, který nasměroval DB novým směrem (Vágner 2001). Šíření fenoménu chataření a chalupaření dochází především v 60. letech, kdy politická situace, podpořená o nemožnost cestování a zákaz skautingu, přispívá k rozvoji individuální rekreace. Dalším důkazem může být zavedení pojmů chataření, chalupaření, které do té doby bylo málo známé a frekventované (Bičík a kol. 2001).

Díky historickému vývoji Česka v následujících letech, který byl umocněn nemožností cestovat, vzrůstá obliba individuální rekreace a s ní stoupá i počet rekreačních objektů. Chataření a chalupaření se stává typické pro všechny sociální vrstvy. V 80. letech 20. století dochází k ukončení vrcholného období výstavby ODB. Přesto počet rekreačních objektů od roku 1930 vzrostl téměř 20 krát. V roce 1991 se nacházelo v Česku přes 400 000 ODB, které jsou rozmístěny především v populačně středních a malých obcích a tvoří značný podíl z úhrnu obytných staveb. Rekreační objekty tvoří nezanedbatelnou část osídlení. Jejich rozmístění je polovinou umístěno v zastavěném území sídelního útvaru a druhou polovinou (převážně rekreační chaty) mimo zastavěná území trvale obydlených obcí (Fialová 2000). ODB a s tím spojené chataření a chalupaření

sebou přináší jak pozitiva, tak negativa. Rekreatanti se často ztotožňují s objektem druhého bydlení a jeho okolím více než se svým trvalým bydlištěm. Rekreatanti pomáhají v zachovávání původního vzhledu sídel a často mohou být pro území přínosem, například jako iniciátoři identifikace s územím (Heřmanová, Chromý 2008). Na druhé straně se zde opět vyvstává problém již zmíněné sociální vzdálenosti mezi rekreatanty a rezidenty, dále problém neregulovatelných chatových osad a další ekologické problémy (Vágner 2003). Souhrnem lze říci, že ke vzniku a rozvoji DB přispělo mnoho faktorů. Byly to procesy celospolečenské jako odsun obyvatelstva z pohraničí a dalších specifických oblastí. Na to navazující snaha o opětovné dosídlení, nárůst volného času (např. volná sobota), omezení pohybu za hranice Česka a atd. Avšak dopady těchto procesů jsou časoprostorově diferencovány (Vágner, Fialová 2004). Přes všechna pro a proti druhé bydlení zůstává součástí životního stylu mnohých obyvatel Česka (Bičík a kol. 2001).

2.3 Druhé bydlení v periferních oblastech

Druhé bydlení (dále DB) a regionální identita v periferních oblastech bezesporu tvoří spojení, které nelze opomíjet. Jelikož to byla právě změna funkce z obytné na rekreační, která ovlivnila identitu v řadě regionů. Pojem periferie lze definovat jako něco okrajového, s charakteristickou zástavbou, nízkou hustotou zalidnění, značným podílem zemědělské půdy (Winkler, Petrusek 2007). Polarizace prostoru, dichotomie ve smyslu jádro a periferie má v dnešní globalizační společnosti (na vyšší měřítkové úrovni) a v procesu transformace (z měřítkové úrovně Česka) důležitou úlohu. Ke studiu polarizace prostoru existuje celá řada přístupů, zároveň i pojem periferie má v literatuře celou řadu definic. Obecným cílem při vymezování periférií je objevení oblastí, jejichž funkčně-sociální a sociálně-funkční vztahy nedosahují určité úrovně. Faktory, popřípadě soubory faktorů (proměnlivé v čase) určující perifernost a mohou představovat specifické druhy perifernosti. Hlavními vypovídacími faktory určující postavení daného území v polarizovaném prostoru je vnější i vnitřní poloha. Dále jsou to objektivní a subjektivní faktory, které nám určují perifernost. Mezi tyto faktory je možno zařadit fyzickogeografické, sociálně-demografické, ekologické, ekonomické, geometrické, kulturní, náboženské a v neposlední řadě politické. Intenzita faktorů závisí na prostoru a čase a také na řádovostní úrovni regionu (Havlíček a kol. 2005). Ve smyslu geometrické polarizace je důležité pojetí hranic a fenomén pohraničí. Tento směr se od druhé poloviny devadesátých let 20. století stal významným směrem geografického zkoumání (Havlíček a kol. 2005). Nelze opomíjet

ani vnitrozemí s odlišnými rozvojovými podmínkami. V souvislosti s periferností se jedná o vnitřní periferie. Vnitřní periferií je možno považovat území polarizované uvnitř Česka, která se hospodářsky příliš nerozvíjejí, z demografického hlediska přicházejí o obyvatelstvo a zároveň převažují obyvatelé v postproduktivním věku. Dále se vyznačují nižší sociálně-ekonomickou úrovní, horší technickou a sociální infrastrukturou, starým bytovým fondem a mohou se objevovat specifické sociální problémy spojené se sociálním vyloučením. Rovněž lze říci, že se jedná o souvislá a rozsáhlá území, která se nachází jednak kolem hranic krajů a zároveň na okrajích metropolitních areálů (Musil, Müller 2008a). Musil, Müller (2008b) ve svém dalším článku uvádějí, že ani vnitřní periferie nejsou homogenním celkem. Pokud jsou vnitřní periferie chápány jako statistický celek, začal v nich od roku 1998 přibývat počet obyvatel. Avšak při důkladnějším průzkumu bylo zjištěno, že některé periferie i nadále ztrácely obyvatelstvo, naopak jiná periferní území z roku 1984 (dle Musil 1988) přestaly v roce 2005 vnitřními periferiemi být, jiná území se jimi naopak v roce 2005 stala (Musil, Müller 2008b). Tato zjištění, přivedla autory i přes metodologické problémy (odlišností indikátorů) k vymezení tří hlavních typů vnitřních periferií („Periferie v roce 1984 i 2005“, „Periferie pouze v roce 1984“, „Periferie pouze v roce 2005“). Základním indikátorem perifernosti byla zvolena data o vývoji hustoty zalidnění v subregionálních jednotkách. Příkladem typologie vnitřní perifernosti lze uvést Středočeský kraj a některé okresy v něm. Jedná se o typ periferií, které byly periferními jen v roce 1984. Od roku 1995 začíná přibývat počet obyvatel v periferních regionech Středočeského kraje. Nárůst počtu obyvatel lze považovat za následek rozšiřující se suburbanizace Prahy, která se šířila do stále vzdálenějších zázemí metropole, do okresu Beroun, Benešov, Kladno, Mělník, Nymburk, Mladá Boleslav. Regiony se přeměňují v suburbánní pásmo. Příkladem této proměny je i modelové území Neveklovsko (Musil, Müller 2008b).

Bylo to právě vytvoření vnitřních periferií a s tím související depopulace provázející periferie převážně ve 20. století, co přispělo ke vzniku velkého množství rekreačních lokalit. Tento fenomén ale měl velmi malý vliv na současnou podobu soustavy osídlení, jelikož docházelo k zahuštění stávající sídelní sítě (Fialová, Vágner 2005). Důležité je zdůraznit, že Musil s Müllerem se ve svých člancích (2008a, 2008b) dotýkají také Neveklovska a jeho současného postavení v rámci vnitřních periferií. V důsledku suburbanizace Prahy, která se po roce 1995 šířila do stále vzdálenějších obcí. „Území

a obce, které ve vzdálenější minulosti patřily mezi periferní, jako např. Neveklovsko v okrese Benešov, se postupně přeměňují ve vzdálenější suburbánní pásmo Prahy.“ (Musil, Müller 2008a) Tuto hypotézu o širší suburbanizaci od center potvrzují ve svých pracích i Sýkora (2003) a Ouředníček (2006).

Periferie jak již bylo zmíněno výše, jsou často vyhledávanými oblastmi rekreace a DB. Historický vývoj sídelní sítě měl nemalý podíl na utváření a rozmístění objektů druhého bydlení. Příkladem může být poválečné uspořádání a následná sídelní deformace sociálního plánování, při kterém došlo v mnoha periferních oblastech k přeměně obytné funkce na rekreační. Důkazem může být i modelové území Neveklovska, které po válce zůstalo téměř nedosídlené. Vysídlením Neveklovska se ve svých publikacích dotýkají Robek (1980), Janovský (2005). Bližší pohled na problematiku přináší kap. 4.2. Zlom nastal v šedesátých letech, v této době se opuštěné objekty pohraničí a vnitřních periferií staly velmi lukrativními pro chalupaření a druhé bydlení. Zájem panoval hlavně v uměleckých a intelektuálních kruzích (Fialová, Vágner 2005). Na počátcích vlny chataření byli lidé s nejvyššími profesně vzdělanostními charakteristikami, s vysokým sociálním statutem. Bylo to lidí typu výtvarníci, herci, zpěváci, lékaři (Librová 1996). Dalším důvodem vzniku ODB může být přesídlení potomků původních obyvatel z venkova do měst a následné využívání prázdného objektu pro rekreaci (Fialová 2004). Tento fakt měl vliv na utváření další identity těchto regionů. Zároveň chalupaření rozvíjené v těchto oblastech velmi pomohlo k zachování původního stavu a architektonického vzhledu u mnohých objektů. Našli se ovšem i tací, kteří objekty nabyté v pohraničí či jiných oblastech modernizovali a upravovali podle tradic oblastí, ze kterých se přistěhovali. Důležité je také zdůraznit, že jedním z hlavních podnětů pro druhé bydlení bylo fyzické prostředí dané lokality a ztotožnění s místní lokalitou. Právě návrat do přírody, do prostředí, které se liší od místa trvalého bydliště či práce je jedním z podstatných motivů druhé bydlení. Také citové a generační vazby jsou častými identifikátory k území. Až na druhém místě je identifikace s místní obcí, lokální samosprávou či jiným administrativním vymezením. Lze také podotknout, že účastníci druhého bydlení v převážné většině mají společný vztah k dané lokalitě jako místní obyvatelé. Identifikace k chataření, chalupaření či trampství přehlušuje ve většině případů sociální disproporce ve smyslu rezidenti a rekreanti. Právě silné regionální vědomí uživatelů druhého bydlení uložené v aktivním zodpovědném přístupu k dané lokalitě,

je pro území přínosné. Rekreatanti a to především chalupáři jsou často iniciátory identifikace s územím. Přesto může být identifikace s místní komunitou někdy značně problematická, příkladem mohou být suburbanizované regiony (Vágner 2003).

2.4 Pojem venkov a jeho typologie

Postupnou změnou relativní geografické polohy a zvětšující se diferenciací sídelního systému spojenou s hierarchizací (Hampl 1998) dochází k diferenciaci i z počátku relativně homogenní skupiny venkovských obcí. Obce se odlišují jednak z hlediska struktury obyvatel a činností realizujících se v obcích a zároveň i z hlediska jejich rozvojových činností (Perlín, Kučerová, Kučera 2010). Proto se autoři Perlín, Kučerová, Kučera (2010) pokusili vymezit a definovat rozdílné typy venkovských prostorů Česka z hlediska potenciálu rozvoje. Typologie byla provedena na úrovni pověřených obecních úřadů (dále POÚ). Klíčovými faktory pro typologii vypovídající o diferenciaci obcí byla velikost a geografická poloha. Velikostí se rozumí prostý počet obyvatel (Musil, Müller 2008b) nebo jeho modifikace v kombinaci s počtem pracovních příležitostí nebo strukturou ekonomické základny (Hampl 2005). Geografická poloha jako ukazatel relativní polohy vůči nadřazenému regionálnímu centru. Jde o kombinaci vertikální hierarchické struktury systému osídlení a prostorového uspořádání jeho částí (Hampl 2005). Perlín (2008) identifikoval na základě historických, sociálních, ekonomických a fyzicko-geografických kritérií několik základních typů venkovského osídlení. Stanovení hranice mezi jednotlivými typologiemi je velmi obtížné. Hranice je chápána jako přechodný, nezřetelný prostor. Hranice mezi jednotlivými typy nejsou vedeny podle žádné měřítkové úrovně (např. podle hranic okresů).

Na skutečnost existence několik typů venkovských regionů upozorňují i Chromý a kol. (2011), přičemž jejich výzkum problému se přesunul od studia „tvrdých“ charakteristik ke studiu charakteristik „měkkých“ (př. percepce venkova, vztah obyvatel k území, hrdost, atd.). Empiricky se snaží vyhodnotit územní diferenciaci českého venkova na základě hodnocení představitelů venkovských obcí. Teoreticky se opírají o přístupy nové regionální a kulturní geografie a rurální sociologie. „I geografie venkova zaznamenává významný posun od nejprve idiografického popisu unikátních venkovů (případně i jejich vývoje) a později nomoteticky orientovaných hodnocení (explanace) vývoje socioprostorových struktur a funkcí venkova k neo-idiografickému řešení

aktuálních specifických problémů a jejich nomoteticky organizované interpretaci.“ (Chromý a kol. 2011, s. 25)

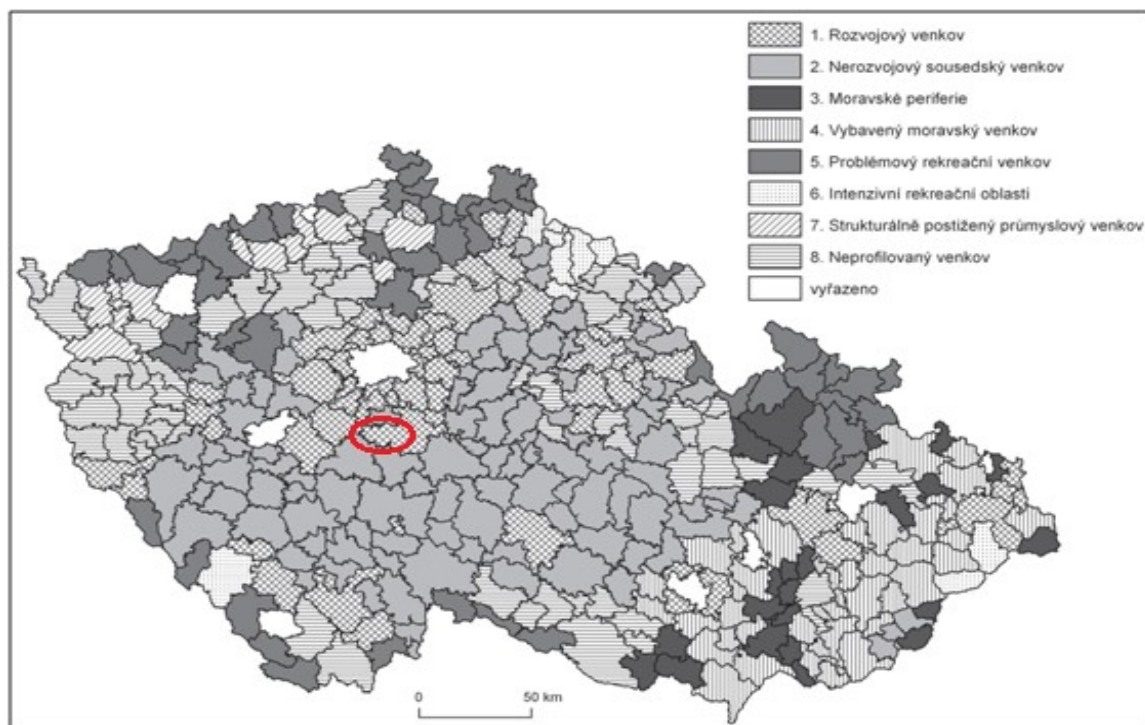
Pojem venkov a jeho definice zaznamenala během let mnoho proměn. Změna definic souvisí s přechodem společnosti z industriální společnosti ke společnosti postindustriální. Dále taky s novými problémy neurbanizovaného prostoru. Obecně lze venkov definovat jako prostor zahrnující jak krajinu, tak i venkovská sídla. Charakteristické pro venkov je menší intenzita sociálně ekonomických vztahů, menší hustota vazeb mezi subjekty (Perlín 2008). V dalším širším pojetí lze za venkovský prostor označit prostor neměstský, který se od městského liší socioekonomicky ale i sociokulturně. Zároveň má venkovský prostor jiné institucionální prostředí (Chromý a kol. 2011). V užším pojetí se pod pojmem venkov rozumí: oblasti s nízkou hustotou zalidnění, s převládajícími zemědělskými a lesnickými formami hospodaření. Území, v němž se obhospodařuje zemědělská půda za účelem produkce plodin nebo se chovají hospodářská zvířata (Jančák 2003). Co se týče legislativního vymezení pojmu venkovská obec, v zákonném znění není jeho vymezení. Zákon o obcích č. 128/2000 Sb. definuje pouze pojem město. V § 3 (1) zákon uvádí, že obec, která má alespoň 3 000 obyvatel je městem, pokud tak stanoví na návrh obce předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády (Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích). Lze tedy předpokládat, že všechny obce s počtem nižším než 3 000 obyvatel bez statutu města jsou vesnicemi. Použití mezní hodnoty 2 000 či 3 000 obyvatel se u autorů liší. Příkladem autorka Librova (1997) pro své sociologické práce o decentralizaci osídlení Česka využívá hranici 2 000 obyvatel. Vymezení venkovských obcí z hlediska počtu obyvatel přináší i publikace Český venkov (Majerová a kol. 2000). Za venkovské obce jsou považovány ty obce, ve kterých žije méně než 2 000 obyvatel. Dalším z ukazatelů je hustota osídlení nižší než 100 obyvatel na km² (Majerová a kol. 2000). Stejně kritérium se většinou uplatňuje i ve státech Evropské unie (dále EU), kde se venkov vymezuje hustotou zalidnění do 100 obyvatel na km² (Perlín 2008). Důležité je ovšem zohlednit za jaké jednotky budeme hustotu počítat (např. katastrální území či okresy). Nutné je také při vymezení pojmu vesnice zdůraznit, že není možné ztotožňovat pojmy venkovský a periferní. Přestože většina periferních území jsou území zemědělské (Musil, Müller 2008b). Zároveň je pro venkovský prostor typické tradiční české chataření a chalupaření (Perlín 2008). Chalupaření vneslo do vesnic, které trpěly ztrátou sebevědomí informací o hodnotě venkovského způsobu života (Librová 1996).

Tabulka 1: Seznam typů venkovského prostoru na základě historického vývoje a aktuálních socioekonomických ukazatelů (dle Perlín 2008) a typologie podle potenciálu rozvoje (dle Perlín, Kučerová, Kučera 2010)

Typologie dle Perlín (2008)	Typologie dle Perlín, Kučerová, Kučera (2010)
Suburbánní zóna	Rozvojový venkov
Venkov v bohatých zemědělských oblastech	Nerozvojový sousedský venkov
Bohaté Sudety	Moravské periferie
Chudé Sudety	Vybavený moravský venkov
Vnitřní periferie	Problémový rekreační venkov
Moravsko- slovenské pomezí	Intenzivní rekreační oblasti
	Strukturálně postižený průmyslový venkov
	Neprofilovaný venkov

Zdroj: Perlín, 2008; Perlín, Kučerová, Kučera, 2010. Vlastní zpracování.

Obrázek 4: Typologie venkovského prostoru Česka podle potenciálu rozvoje se zvýrazněním modelové oblasti Neveklovsko

Poznámka: červeně je označeno modelové území

Zdroj: Perlín, Kučerová, Kučera 2010.

Typologie venkova dle Perlína (2008) dělí venkovský prostor do šesti kategorií. Pro potřeby práce je stěžejní typ venkova s názvem „Vnitřní periferie“. Jedná se o nejrozsáhlejší část českého venkova, která navazuje na chudé Sudety v pásu od Rakovníka. Dále pokračuje přes středo-jihočeské pomezí v okresech Příbram, Písek, Tábor, Benešov, Pelhřimov až do prostoru Českomoravské vrchoviny. Vnitřní periferie jsou tradiční českou venkovskou oblastí ve středních a vyšších polohách, kde se díky horším předpokladům pro zemědělskou výrobu vytvořilo velké množství malých sídel, které na sebe relativně blízko navazují. Z historického hlediska byla tato oblast hlavním zdrojem pracovních sil pro centra. Díky tomuto faktu a poměrně malému počtu obyvatel v obcích z nich vymizela přirozená hospodářská základna, nevyjímaje provozů zemědělské výroby. Občanské vybavení se nachází na poměrně nízké úrovni. Dojíždka za prací byla a je pro obyvatele nutností, avšak vyvstává problém velké vzdálenosti center a malé frekvence dopravních spojů. Ze všech těchto faktorů vyplývá nezaměstnanost, typická pro tyto regiony. Není překvapující, že velká část původně bytových domů zůstala opuštěna a objekty začaly být využívány jako chalupy. Rovněž se zde rozvíjely i chatové osady a to zejména v blízkosti větších měst. Popis typu „Vnitřních periferií“ odpovídal i modelovému území Neveklovsko. Avšak jak již bylo zmíněno, Neveklovsko se přeměňuje na suburbánní zázemí Prahy a ztrácí znaky perifernosti (blíže kap. 2.3).

Typologie venkovského prostoru z roku 2010 vymezuje 8 typů venkova. Pokud se na typologii bude opět pohlížet z hlediska modelového území, bude se Neveklovsko nacházet na pomezí kategorií „Nerozvojový sousedský venkov“ a kategorie „Rozvojový venkov“. Jelikož typologie byla provedena na základě POÚ, modelové území nespadá jen do jednoho typu venkovského prostoru. Obec Rabyně patří pod POÚ Týnec nad Sázavou, zatímco zbylé tři obce pod POÚ Benešov. „Nerozvojový sousedský venkov“ téměř charakteristicky koresponduje s typem venkova „Vnitřní periferie“. Charakteristiky typologie operují i s měkkými faktory. Došlo k následujícím zjištěním: sociální faktory (lidská kapitál, kulturní klima, vyšší podíl rodáků, silná regionální identita, sociální kapitál, atd.) jsou zde velmi příznivé. Naopak faktory ekonomické nejsou nikterak uplatňovány. Z hlediska demografického tento nerozvojový venkov má velké zastoupení obyvatelstva v postproduktivním věku. „Rozvojový venkov“ tvoří shluk POÚ kolem hlavních center, jejich rozvojových os a kolem hlavních dopravních koridorů spojující jádrové oblasti. Demograficky se tyto venkovské oblasti vyznačují silným populačním růstem. Populace

v těchto obcích dosahuje nejvyšších hodnot indexu vzdělanosti a nejnižší mírou nezaměstnanosti. Celkově oblasti procházejí hospodářským růstem. Obyvatelé i přes nutnost dojížděky za prací, díky vysoké frekvenci spojů, nacházejí pracovní příležitosti ve větších centrech. Z hlediska měkkých faktorů je zde vysoký lidský kapitál (blíže kap. 2.5). Z hlediska sociálních aspektů a komunitního života je potenciál oblastí nízký. Tento typ je rovněž významný pro svou turisticko-rekreační funkci.

Z uvedené typologie vyplývá, že venkovský prostor je heterogenní. Ve vymezených jednotkách se projevila dichotomie mezi dosídlovaným pohraničím (po roce 1945) a vnitrozemím (Chromý a kol. 2011). Vymezení jednotlivých typů venkova pomůže při podrobnějším sledování lokálních rozdílů (blíže kap. 4.4).

2.5 Sociální kapitál a lidský kapitál

Sociální kapitál se považuje za zvláštní druh kapitálu, reprezentující určitou vlastnost sociálního systému, který nově vzniká skrze interakce prvků tohoto systému (Pileček 2010). Je možno najít celou řadu definic, typů a forem (Jančák a kol. 2010). Pojem sociální kapitál je spojen se sociologií, ve které se začal intenzivně objevovat v 80. letech minulého století. Sociální kapitál má velmi proměnlivý charakter na různých měřítkových úrovních (Pileček 2010). V posledních letech lze zaznamenat v odborné literatuře jistý konsenzus, který naznačuje přijímání definice sociálního kapitálu zahrnující sociální síť, důvěru, občanské normy a hodnoty. Tato definice má nejbližší k pracím R. Putnama (Pileček, Jančák 2010). Ten definuje sociální kapitál jako: „rysy sociální organizace jako důvěra, normy, síť, které mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti usnadňováním koordinovaných akcí.“ (Putnam 1993, s. 167) Na druhé straně se i tato definice setkala s negativní reakcí a s kritikou. Kritizováno oprávněně bylo např. podcenění role negativních forem sociálního kapitálu, problém tzv. ekologické chyby (Pileček, Jančák 2010). Pileček (2010) ve svém článku uvádí i určitou typologii forem sociálního kapitálu: individuální (potenciál jedince zapojit se do kolektivní sítě sociálního kapitálu) a kolektivní (objektivní vytváření sítí jednotlivci); svazující, přemostňující, spojující a korporační; strukturální (formy sociální organizace) a kognitivní (spojován s kognitivními procesy – normy, procesy, přesvědčení); občanský a vládní.

Sociální kapitál našel své uplatnění také při výzkumu polarizace prostoru resp. periferií (př. Jančák a kol. 2010). Základem je přesvědčení, že úroveň sociálního kapitálu

je významným faktorem ovlivňujícím polarizaci prostoru. Ve výzkumu periferních oblastí je stále základním měřítkem pozice v sídelní hierarchii, ale slábne význam ekonomických aspektů a na jejich místo se dostávají aspekty sociální a kulturní (právě kvalita sociálního a lidského kapitálu). Sociální a lidský kapitál má velký vliv na úspěšnost periferních oblastí. Zásadní roli v rozvoji periferií mají lidská rozhodnutí založená na subjektivních zájmech a hodnotách, také aktivita místních a regionálních komunit. V návaznosti na tato tvrzení se zvětšuje význam hodnocení vztahu sounáležitosti obyvatel s územím neboli regionální identita. Dále je to kvalita image území a kvalita autority reprezentující územní komunitu (Jančák a kol. 2010).

S problematikou definice sociálního kapitálu, typologie jeho forem je spojeno i jeho měření. Existuje celá řada přístupů k měření, vycházející z toho, že autoři mají motivaci řešit odlišné typy problémů – př. míra důvěry (Pileček 2010). Způsob měření závisí také na měřítkové úrovni, a proto není možné sestavit jednotné indikátory. Spíše než sociální kapitál lze měřit podmínky vhodné pro utváření sociálního kapitálu (Pileček, Jančák 2010). Měření sociálního kapitálu na úrovni okresů, obcí je velmi komplikované. Není dostatek kvantitativních charakteristik v územním detailu, a proto dochází k přesunu ke kvalitativním formám výzkumu, jako v případě Neveklovska (Pileček, Jančák 2010).

Jak vyplynulo z kapitoly zaměřující se na typologii venkova (2.4) sociální kapitál a lidský kapitál by měl být v modelovém území Neveklovska vysoký. Je to sociální kapitál, který je pro oblasti podobné našemu modelovému území, významným rozvojovým faktorem. Jelikož oblasti s omezeným rozvojovým potenciálem nabývají na významu právě aktivity lokálních/mikroregionálních komunit (Pileček 2010). Jestli toto tvrzení odpovídá skutečnosti, ukáže dotazníkové šetření (kap. 5.2)

2.6 Literatura k metodice

Výzkum této diplomové práce, jeho hodnocení a komparace výsledků byl založen na obecných principech a zásadách organizace kvalitativního a kvalitativního výzkumu dle Hendla (2008). Termíny z oblasti CR a rekreace byly v práci použity a chápány na základě toho, jak jsou definovány v publikaci Pásková, Zelenka (2002), Vágner, Fialová a kol. (2004), Bičík a kol. (2001). Rovněž byl při definování objektů druhého bydlení brán v potaz Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu a Vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání území. Venkov, jeho typologie

a další termíny s ním spojené jsou chápány tak, jak je definují Perlín (2008), Perlín, Kučerová, Kučera (2010), Majerová a kol. (2000) a Zákon o obcích č. 128/2000 Sb. Další z pojmů jsou vysvětleny přímo v textu.

Dotazníky pro rekreanty a rezidenty byly sestaveny na základě již dříve prováděných výzkumů na KSGRR (Chromý, Marada 2004, Vágner, Fialová 2004, Spilková 2006, Fialová 2007, Vágner 2007). V potaz byly brány i kvalifikační práce (Osoba 2008, Štětinová 2006), které byly zaměřeny na problematiku regionální a územní identity. Dotazník této práce se svou koncepcí částečně opíral i o výše uvedené magisterské práce.

3 METODIKA A ZDROJE DAT

Stručný přehledem metodiky celé diplomové práce nabízí následující kapitola. Na úvod lze říci, že při práci byl použit jak kabinetní tak terénní výzkum.

V úvodu práce byly stanoveny její cíle a položeny výzkumné otázky, na které se pokusí diplomová práce najít odpovědi (kap. 1). Grantový projekt tvořil částečně kostru pro cíle a výzkumné otázky práce. Na základě práce s literaturou a internetovými zdroji byly v teoreticko-metodologickém zarámování vymezeny základní pojmy pro potřeby práce. Mimo práce geografické a statistické byly brány v potaz i práce českých sociologů, kteří se věnují problému regionální identity (blíže kap. 2.1). Důraz byl kladen zejména na literaturu zabývající se druhým bydlením, kulturní geografii, periferiemi, venkovem a historickou geografii. Diskutovány byly především články zabývající se druhým bydlením v periferních oblastech (Fialová, Vágner 2005), články z kulturní a historické geografie specializované na regionální identitu (Heřmanová, Chromý 2008). Z hlediska studia identity nelze opomenout ani práce sociologické. Dále byla diskutována literatura metodologická (Hendl 2008) a regionální (Robek 1980, Janovský 2005). Na regionální dimenzi probíhala práce rovněž s internetovými stránkami jak jednotlivých obcí, tak i dalších poskytujících základní data o obcích (převážně data tvrdá). Bližší pohled na region poskytnuly také mapové podklady. Okrajově bude prostudována i literatura zaměřená na polarizaci prostoru. Opomenout nelze ani práce kvalifikační zabývající se výše zmíněnými tématy (Štětínová 2003, Osoba 2008).

Modelové území Neveklovsko bylo zvoleno na základě svého specifického vývoje, kdy došlo ve všech vybraných obcích za 2. světové války k nucenému vystěhování obyvatel (blíže kap. 4.2). Do výzkumu byly zvoleny čtyři základní obce (Neveklov, Stranný, Tisem, Rabyně) a jejich části. Zároveň jsou vybrané obce součástí Sdružení obcí Neveklovska, které vzniklo v roce 1999 za účelem rozvoje regionu a zlepšením životních podmínek místních obyvatel. Pojícím prvkem pro všechny sdružené obce je již zmíněná historie území. Celkem bylo do výzkumu zařazeno 30 sídelních jednotek. Základní podklady o obcích byly získány ze Statistického lexikonu obcí České republiky 2005 (ČSÚ 2005). Obce a jejich osady byly voleny tak, aby jejich celkový součet domů (obydlených i neobydlených či určených k rekreaci), se co nejlépe přibližoval číslu 1 000.

Celkem se na námi vymezeném území Neveklovska nachází 991 domů, z toho 229 je neobydlených nebo určených k rekreaci. Pro provedení dotazníkového šetření v modelovém území Neveklovska bylo vyhrazeno 100 dotazníků, z toho jedna čtvrtina byla určena pro rekreanty. Hodnota byla zvolena na základě faktu, že jednu čtvrtinu domovního fondu tvoří právě rekreační objekty popřípadě neobydlené objekty. Za tohoto předpokladu byl vybrán pro dotazníkové šetření každý desátý dům. Počet domů v jednotlivých obcích a jejich částí a rozvržení počtu dotazníku uvádí příloha 1, 2. Zároveň díky špatnému rozeznávání rekreačních objektů od objektů trvalého bydlení byla použita metoda Sněhové koule (Hendl 2008). Tato metoda se týkala obzvláště oblastí vzdálenějších od Slapské přehrady vyznačující se vyšším zastoupením chalup. Dotazníkové šetření probíhalo ve vybraných lokalitách v měsících červenci a srpnu roku 2010 z důvodu silné koncentrace rekreatantů v oblasti. Dotazník byl koncipován řešiteli grantového projektu a částečně vycházel z již dříve prováděných výzkumů uskutečněných na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje (Chromý, Marada 2004, Vágner, Fialová 2004, Spilková 2006). Celkem bylo vyplněno 94 dotazníků a spolupráce s vybranými respondenty probíhala bez větších obtíží. Součástí terénního šetření byly i z hlediska komunikace komplikovanější řízené rozhovory se zástupci tamní samosprávy. Zástupci samosprávy byli nejprve kontaktováni přes email. Odezva byla 50 %. Zbylé zástupce bylo nutné kontaktovat telefonicky a osobní návštěvou, přičemž v obci Rabyně se nepodařilo ani přes opakované návštěvy během úředních hodin v letních měsících nikoho zastihnout. Proto se poslední z řízených rozhovorů s novými představiteli samosprávy obce Rabyně uskutečnil až v květnu 2011. Celkem byly pořízené čtyři řízené rozhovory, přičemž struktura rozhovoru se převážně držela otázek z dotazníku. Osnovu řízeného rozhovoru lze nalézt v příloze č. 12. Z dalších metod terénního výzkumu bylo v modelovém území provedeno pozorování a fotodokumentace. Mezi cíle pozorování patřily objekty druhého bydlení, problémové objekty, symboly a další specifika regionu. Pořízená fotodokumentace dokresluje specifika území (příloha 4–8).

V další části práce dochází k vyhodnocení získaných výsledků z dotazníkového šetření a řízených rozhovorů (blíže kap. 5). Hodnocení dotazníkového šetření lze považovat za klíčovou část práce. Při hodnocení byl soubor jednak hodnocen jako celek a zároveň byl rozdělen do dvou skupin. První skupinu tvořili místní obyvatelé a druhou rekreanti. Získané výsledky jsou doplněny grafickými metodami. V závěrečné kapitole dochází

ke komparaci dat z ostatních modelových území grantového projektu (kap. 6). Samotný závěr přináší závěrečné shrnutí zjištěných skutečností, konečné porovnání výsledků z dotazníkových šetření.

4 ANALÝZA MODELOVÉHO ÚZEMÍ NEVEKLOVSKO

4.1 Kritéria výběru modelového území

Pro výběr modelové území Neveklovska sehrálo roli několik faktorů. Prvním kritériem pro výběr bylo vysoké zastoupení objektů druhého bydlení. Jelikož právě cestovní ruch (i DB) se podílí nemalou měrou na formování regionální identity obyvatel (Fialová a kol. 2010). Vysoké zastoupení OBD je v korelaci se specifickým historickým vývojem oblasti. Byl to právě historický vývoj, který značnou měrou přispěl k rozvoji DB, hlavně chalupaření. Vysídlení oblasti za 2. sv. války a následné jen částečné dosídlení, utvořilo základnu pro rekreační chalupy, které ztratily svou předchozí obytnou funkci. Dalším faktorem pro rozvoj DB byla blízkost centra (Prahy) a přírodní atraktivita regionu. Tyto dva faktory přispěly převážně k druhé formě rekreace a to chataření.

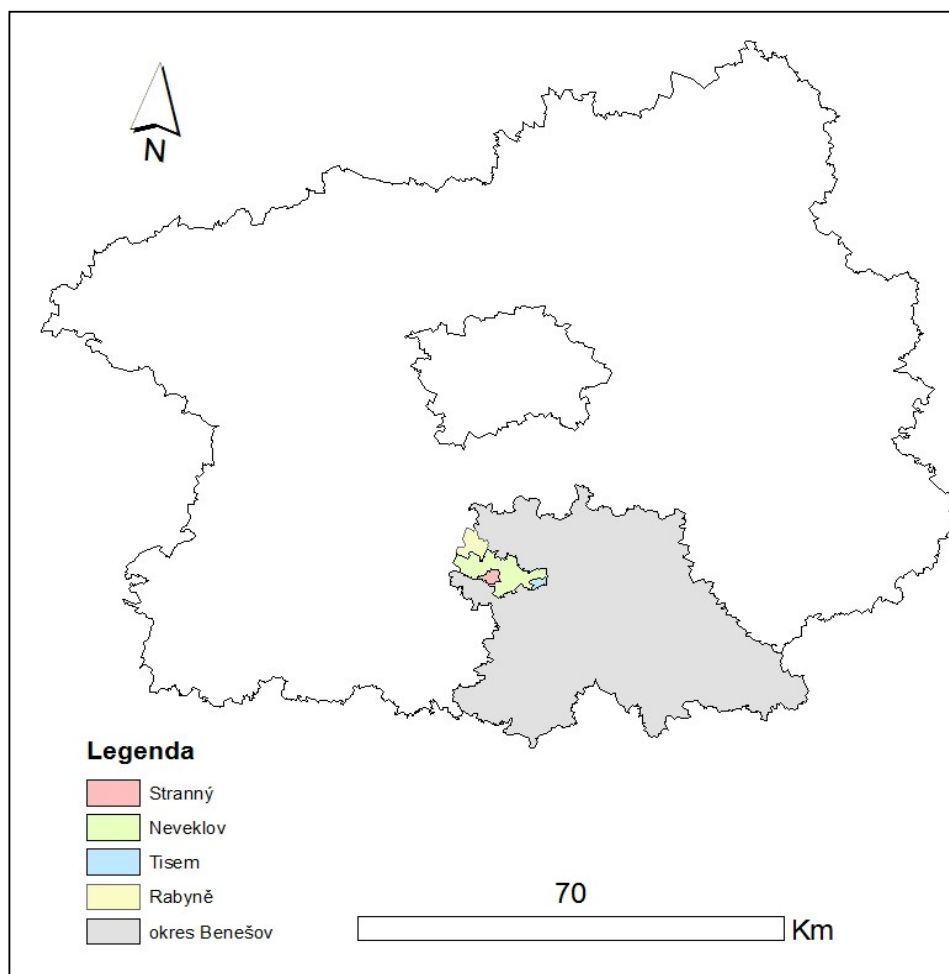
Dalším kritériem pro výběr právě Neveklovska byla jeho perifernost, která se jeví jako ideální pro zhodnocení působení dlouhodobých vlivů na formování regionální identity. Právě region, který byl během 2. světové války téměř kompletně vysídlen (bližší kap. 4.2), může vypovědět, jaký vliv na formování regionální identity má oblast, která ztratila nositele identity a nebyla kontinuálně osídlená. Pokud uvažujeme polohu Neveklovska, jedná se o perifernost vnitřní. Jak ale vyplynulo z rešerše literatury, je možné že Neveklov přestává být regionem periferním a stává se suburbánním zázemím Prahy (bližší kap. 2.3). V jaké vývojové fázi se Neveklovsko právě nachází, se bude také snažit zjistit následující kapitola.

Tyto dva základní vstupní předpoklady pro výběr území – zvýšená rekreační funkce oblasti a perifernost území (oba dva faktory v návaznosti na specifický historický vývoj), byly doplněny o přijatelnou velikost území.

4.2 Základní informace o modelovém území

Obce modelového území byly voleny tak, jak již bylo vysvětleno v kapitole Metodika (kap. 3), podle počtu domů (obydlených a neobydlených). Dalším důležitým společným rysem obcí byla historie území, zvýšená rekreační funkce a členství ve Sdružení obcí Neveklovska (dále SON). Na základě tohoto kritéria byly zvoleny čtyři základní obce Neveklov, Stranný, Tisem, Rabyně (obrázek 5).

Obrázek 5: Orientační schéma Středočeského kraje s vyznačením okresu Benešov a modelových obcí

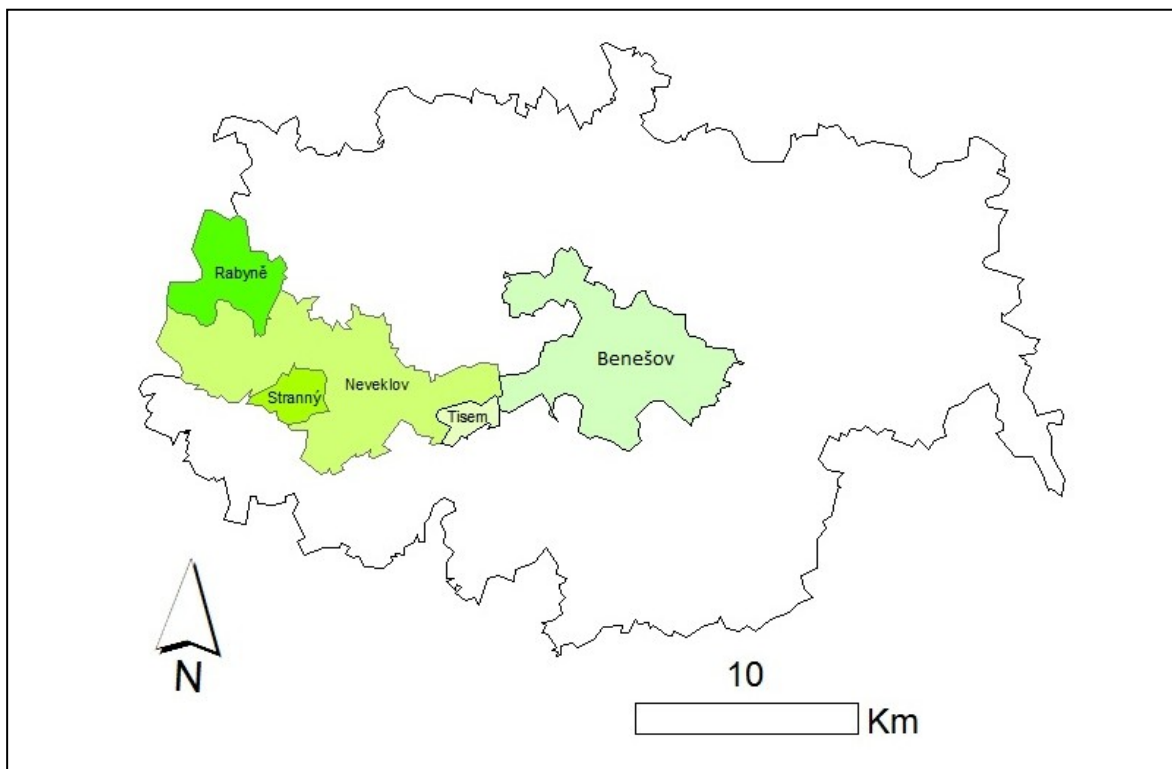
Zdroj: Vlastní zpracování.

Datová základna a bližší informace o obcích byly získány na stránkách ČSÚ, jednalo se především o tvrdá data. Další podrobnější informace poskytly jednotlivé internetové stránky obcí (Město Neveklov, 2011; Obec Rabyně 2011; Obec Stranný, 2011). Jediná obec Tisem nemá své oficiální internetové stránky. Pro zjištění kontaktní údajů posloužily stránky Města a obce online (2011). Souhrnné regionální informace poskytly stránky mikroregionu (Sdružení obcí Neveklovska 2011) a osobní návštěvy v jednotlivých obcích a jejich částech.

Všechny čtyři obce leží ve Středočeském kraji. Obce modelového území leží na rozhraní tří okresů a to Příbram, Praha-západ a Benešov. Obce a jejich části jsou situovány v Benešovské pahorkatině, v blízkosti řek Vltavy a Sázavy. Administrativně spadají k ORP

Benešov, leží u jeho hranic v západní části. Poloha jednotlivých obcí v rámci ORP (obrázek 6).

Obrázek 6: Znázornění ORP Benešov s vyznačením modelových obcí

Zdroj: *Vlastní zpracování.*

Administrativní hranice a řeka Vltava mezi okresy Příbram a Benešov tvoří výraznou územní bariéru. K posledně zmíněnému okresu obce přísluší. Zároveň je Benešov spádovou obcí s rozšířenou působností. V roce 1999 vytvořily obce SON. Do tohoto sdružení patří mimo čtyři obce modelového území ještě obce Krňany, Křečovice, Maršovice a Vysoký Újezd. Cílem sdružení je zajistit optimální a koordinovaný rozvoj celého zájmového území. Sdružení mělo své sídlo v obci Stranný, od zvolení nové samosprávy na podzim 2010 bylo sídlo SON přesunuto do Neveklova. Předsednictví převzal po starostovi Stranného starosta Neveklova Jan Slabý. Dalším z impulzů pro vznik Sdružení byl osud obcí ve 2. světové válce, kdy jejich území bylo zabráno pro potřeby cvičiště SS. „Trvalo velmi dlouho a stálo mnoho úsilí, než na tato místa opět mohl vrátit život. Proto bylo SON založeno i za účelem zlepšení životních podmínek místních obyvatel.“ (Sdružení obcí Neveklovská 2011) Cílem SON je, aby se mikroregion stal vyhledávaným místem nejen k rekreaci, ale i bydlení a úspěšnému podnikání. K tomuto

cíly by měla přispět vzájemná spolupráce, výměna zkušeností, společná propagace mikroregionu, která povede ke zjednodušení koncepčnosti rozhodování i politice řízení.

4.2 Vysídlení oblasti

Nejvýznamnější části historie modelového území, která nejvíce ovlivnila celý další jeho vývoj, bylo nucené vysídlení pro potřeby cvičiště SS. Proto je nezbytné pro potřeby práce, zaměřit se na toto období důkladněji.

Při řešení české otázky během druhé světové války, v rámci opatření a plánu nacistů sehrála nemalou úlohu právě i nově zřízená vojenská cvičiště. Dosavadní vojenská cvičiště v Milovicích, Brdech a Vyškově mělo rozšířit cvičiště situované v blízkosti řek Sázavy a Vltavy. Toto cvičiště mělo být klíčem nacistické expanze v Čechách (Město Neveklov – Projekt Vystěhování Neveklovska 2008). Počátkem srpna 1939 byl předložen skupinou vojenských a hospodářských expertů návrh na zřízení vojenského cvičiště, které by zahrnovalo území okresů Ledec, Příbram, Sedlčany, Tábor a Vlašim. Tento plán byl o měsíc později zkorrigován a v září byl předložen nový návrh na cvičiště v blízkosti Prahy. Hranice cvičiště měly být stanoveny následovně: na západě řekou Vltavou, na jihu silnicí Lichovy–Dublovice–Sedlčany, na východě trať Tábor–Votice–Benešov–Praha, na severu část silnice Benešov–Týnec–Kamenný Přívoz–Sázava. V návrhu bylo konstatováno: „Území je vhodné pro své výškové rozdíly i pro své plochy lesa na vojenské potřeby. Nejen pro výcvik pěchoty, ale také pro výcvikové úkoly motorizovaných jednotek je území ideální.“ (Roubek 1980, s. 18) Mezi další argumenty pro zřízení cvičiště patřilo pochybné tvrzení, že v Německé říši nemůže být cvičiště díky špatným klimatickým podmínkám zřízeno. Naopak protektorát disponuje ideálními podmínkami pro školení a cvičení složek SS. Rozloha evakuovaného území činila přibližně 44 000 ha. V centru zabraného území mělo být tzv. cílové území. U Nesvačil bylo zřízeno letiště, tankový park byl v obci Tvoršovice, sklad munice měl základnu u Jírovic. Jiné ze zabraných vesnic prošly úpravami a sloužily jako ubikace pro armádu, další obecní stavby změnily svou funkci. Příkladem lze uvést kostel ve Vysokém Újezdě, kde bylo zřízeno kino. Některé ze zabraných domů sloužily jako cvičné terče pro vojáky (Sdružení obcí Neveklovska 2011). Vysídlení oblasti mělo i své politické důvody. Vysídlení vytvořilo politické vakuum v centru protektorátu. Dále nacisté viděli ve vybudování německé bašty před „branami“ města Tábor možnost, jak se vypořádat s českým odporem proti německému. Jelikož právě Tábor, kulturní a hospodářské středisko kraje, bylo zároveň od 15. století symbolem husitství a mělo

pro Čechy historický význam. Dále se jednalo o oblast ryze českou, německé obyvatelstvo zde bylo jen v nepatrném počtu. Zájmové území cvičiště bylo zemědělskou oblastí. Odsunem Čechů by byl oslaben jednak biologický základ národa a jednak by uvolnění zemědělských ploch znamenalo více pracovních sil pro nacisty (Robek 1980). Pro zřízení cvičiště bylo nutné násilné vystěhování místních obyvatel. Proces vystěhování byl rozdělen do pěti etap vyhláškami okresního hejtmána v Benešově. První z vyhlášek byla vydána 14. března roku 1942 a poslední pátá vyhláška byla uvedena v platnost 24. 11. 1943 a nařizovala vystěhování obcí z 5. etapy do 1. 4. 1944 (Sdružení obcí Neveklovska 2011). Zabráni se týkalo přibližně 70 obcí a 180 osad.

Obrázek 7: Znázornění území cvičiště SS ve středních Čechách v období 1942–1944

Zdroj: *Vysídlení Benešovska, Neveklovska a Sedlčanska*, dostupné z <http://baczyn.pl/olek/wikipedia/w/cs/Soubor:BungsplatzBoehmen.JPG>.

Právní rámec vyhlášek byl následovný. První z vyhlášek se odvolávala na článek 3 zákona o právu vyvlastňovat pozemky při zřizování vojenských objektů a cvičišť. Tento zákon měl svůj původ v roce 1927, jednalo se o československý zákon, který byl přejat do právního řádu Protektorátu. Celé vysídlování řídila speciální kancelář, zřízena pro tyto účely v Berouně. K vyvlastňování mělo dojít za náhradu. Při smírčích jednání měly být stanoveny výše odškodného (Staněk 1975). Mezi významné osoby, které zasáhly do procesu vysídlování, patří vyšší velitel SS Hermann Frank, který se nejvíc zasloužil

o zřízení cvičiště a řídil celé vysídlování. Je samozřejmé, že obyvatelé Neveklovska a zástupci místní samosprávy s vysídlováním nesouhlasili. Avšak odpor místních byl vetován výrokem ministra Emanuela Moravce, který obyvatele Neveklovska a další nařknul z nepřátelské propagandy, která má poškodit vztahy mezi Čechy a Němci (Robek 1980).

První etapa vysídlování začala 14. 3. 1942 vydáním vyhlášky, která ospravedlňovala vystěhování slovy: „Zřízení vojenského cvičiště benešovského není opatřením, které by směřovalo zvláště proti obyvatelstvu nebo hospodářskému složení tohoto území, nýbrž je vojenskou nutností, která je podmíněna válkou“ (Janovský 2005, s. 46). Vystěhovat se měli obyvatelé do 15. září 1942. Nesplnění se trestalo vězením do 14 dnů a pokutou ve výši do 5 000 korun (Janovský 2005). Jak uvádí dokument pamětníků Neveklovska s názvem Die Aussiedlung- Vystěhování (2008), v první etapě si ještě obyvatelé mohli vzít sebou veškerý majetek, v následujících již nikoli.

Tabulka 2: Seznam jednotlivých etap vysídlení a obcí a osad, které vysídlení postihlo v období 1942 do roku 1944

Etapa (období)	Vysídlené obce a osady
1. etapa (14.3.1942- 5.9.1942)	Blaženice, Břežany, Dalešice, Hostěradice, Hradištsko, Jablonná, Krňany, Lešany, Lhota, Loutí, Maskovice, Měřín, Nebřich, Nedvězí, Nová Ves, Pikovice, Podělsy, Rabyně, Teletín, Třebšín, Tuchyně, Vensov, Větrov, Vysoký Újezd.
2. etapa (do 1.4.1943)	Benice, Bělce, Černíkovice, Dunávice, Dunávičky, Chířovice, Chleby, Chrástany, Krusičany, Lipka, Mlíkovice, Netluky, Netvořice, Ouštice, Radslavice, Soběšovice, Všetice, Buková Lhota, Bukovany, Hůrka, Hvozdec, Chlístov, Pecerady, Poříčí nad Sázavou, Úročnice, Václavice, Vatečkov, Vidláková Lhota, Zbožnice.
3. etapa (do 31.12.1943)	Blažim, Břevnice, Borovka, Dlouhá Lhota, Dubovka, Heroutice, Hurka, Chvojíněk, Krchleby, Křečovice, Lhotka, Libeč, Mštětice,

	Nahoruby, Neštětice , Neveklov , Podmaršovice, Poličany, Řehovice, Skryšov, Spolí , Stranný , Strážovice, Tikovice, Ústí, Vráce, Zádolí , Zahrádka, Zaječí, Zárybnice , Zderadice, Zborný, Živohošť, Bezejovice, Doloplazy , Hůrka, Chvojen, Jarkovice, Jirovice, Konopiště, Kožlí, Mlýny, Nesvačily, Petrovice, Poměnice, Příbyšice , Semovice, Tisem , Tvoršovice, Žabovřesky, Paseky.
4. etapa (do 31.10.1943)	Bučily, Červený Hrádek, Dubliny, Dublovice, Hradištsko, Hrazany, Hluboká, Chlum, Chrastava, Kňovice, Kňovičky, Křepence, Lhotka, Líchovy Luhy, Nalžovice, Nová Ves, Osečany, Podhájí, Příčovy, Radič, Sestrouň, Vítěz, Velběhy, Vohoz, Zběraz, Zvěrotice, Brdečný, Hodětice, Hořetice, Hůrka.
5. etapa (do roku 1944)	Božkovice, Braština, Drachkov, Janovice, Městečko, Libhošť, Manělovice, Minártice, Mrvice, Podolí, Radošovice, Rudoltice, Slavkov, Sledovice, Tožice, Vrchotovi Janovice, Zahořany, Zahradnice, Bořená lhota, Klímětice, Prosenická Lhota, Štětkovice, Maršovice, Sedlečko, Strnadice, Šebáňovice, Zálesí.

Poznámka: Červenou barvou jsou označeny obce a osady z modelového území.

Zdroj: Robek, 1980; vlastní zpracování.

Mimo etapy byly vysídleny Sedlčany (srpen 1943) a část Benešova (236 domů) do roku 1943.

Vysídlování postupovalo ze západu na východ. Z tabulky je patrné, že obce z modelového území byly vysídleny hned v prvních etapách vysídlování. Obci Rabyně a její části postihlo stěhování hned ve fázi první. Některé z částí obce Neveklov byly vysídleny v etapě druhé, zbylé v etapě 3 i se samotným Neveklovem. Obce Stranný a Tisem byly rovněž vysídleny ve třetí fázi. Zbylé dvě etapy se týkaly převážně obcí na Sedlčansku.

Vystěhovat se mělo z uvedených obcí 29 831 obyvatel. Skutečně bylo vystěhováno 17 647 osob. Zbýlých 12 184 obyvatel tvořili převážně zemědělci a zemědělství dělníci, kteří museli zůstat v území na práce u zemědělských dvorů SS. Tito zbylí obyvatelé tvořili velmi levnou pracovní sílu. Dvory SS tzv. „SS–Hofy“ byly přidávány k rytířským řádům udělovaným příslušníkům SS. Úkolem SS–Hofů bylo pomáhat zásobovat vojenskou posádku (Janovský 2005). Co se týká zmíněných pracovních sil, lze upozornit na fakt, že místní pracovní síly nebyly dostačující. Proto byli na práce povoláni trestanci. Na území cvičiště bylo zřízeno i několik koncentračních táborů (např. v obci Vrchotovy Janovice, Dublovice).

Ačkoli se toto zabrané území mělo stát poslední německou pevností na území Čech, záměr se nezdařil. Hned po osvobození v květnu 1945 se začala většina vystěhovaných obyvatel vracet do svých domovů. Obce zabrané pro potřeby cvičiště, byly však značně poškozeny. K úplnému zničení došlo u 188 domů, velmi těžce poškozeno bylo 296 obytných budov a téměř 2 500 ostatních budov bylo velmi poškozeno. Zničena byla i technická infrastruktura obcí, ať se jednalo o studně, kanalizaci, rozvodné sítě či elektrické vedení. Uchráněny nebyly ani veřejně prospěšné stavby, poničeny byly kostely, školy, mosty, komunikace (Janovský 2005). Další nebezpečí představovaly nevybuchlé granáty a miny. Okresní národní výbor v Benešově a Národní výbor vyvlastněných povltavských a posázavských oblastí (funkční do prosince 1945, poté nahrazen Sdružením českých měst a obcí vyvlastněných za okupace) pomohl řešit hospodářské a organizační problémy. Obyvatelům na jeho popud byl poskytnut dobytek, stroje i osivo. Pole byla rozdělena podle stavu před okupací (Sdružení obcí Neveklovska 2011).

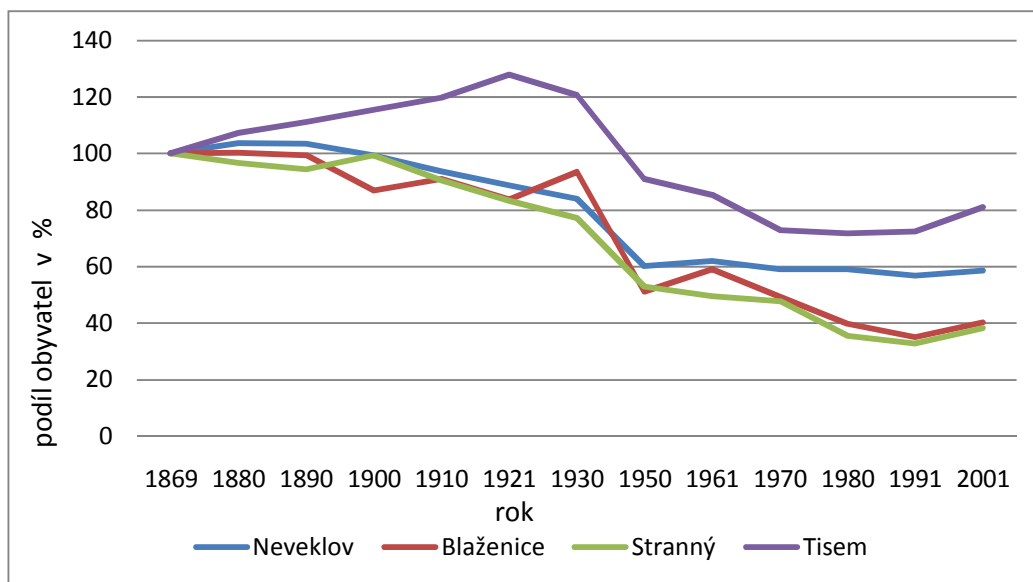
4.3 Vývoj počtu obyvatel a domů

Historie území značnou měrou pozměnila i počet obyvatel a domů v regionu. Vývoj počtu obyvatel byl hodnocen podle let jednotlivých sčítání obyvatel od roku 1869 do roku 2001 (ČSÚ 2006). „Hluchým“ obdobím je doba mezi roky 1930 a 1950, kdy nebylo žádné sčítání provedeno. Sčítání v roce 1950 bylo prvním všeobecným sčítáním po 2. světové válce. Detailní pohled vývoje uvádí příloha 10, 11.

Díky různorodé velikosti obcí, byla data absolutní pro potřeby grafů převedena na data relativní. Tím došlo k možnosti lepšímu porovnávání dat. Počáteční rok 1869 byl počítán

jako 100 % obyvatel a všechny následující počty obyvatel byly k němu procentuelně přepočteny (graf 1).

Graf číslo 1: Grafické vyjádření relativního vývoje počtu obyvatel ve 4 obcích (i s jejich částmi) modelového území v letech 1869–2001

Zdroj: ČSÚ 2005; vlastní zpracování.

Obecně lze říci, že do roku 1930 docházelo v jednotlivých obcích a jejich částech buď k nárůstu počtu obyvatel (Tisem), k jejich relativní stagnaci (Neveklov), případně k mírnému úbytku počtu obyvatel (Stranný). Zlom nastává v roce 1950, tedy prvním sčítacím roce po 2. světové válce. U všech sledovaných obcí dochází k výraznému úbytku obyvatel, o 30 % a více (graf 1). Faktem je, že se počty obyvatel v posledních desetiletích nepřiblížily počátečním číslům z prvního sčítání v roce 1869. I přes znatelné úbytky obyvatel, je pozitivní zjištění, že od roku 1991 dochází v obcích opět k mírnému nárůstu počtu obyvatel.

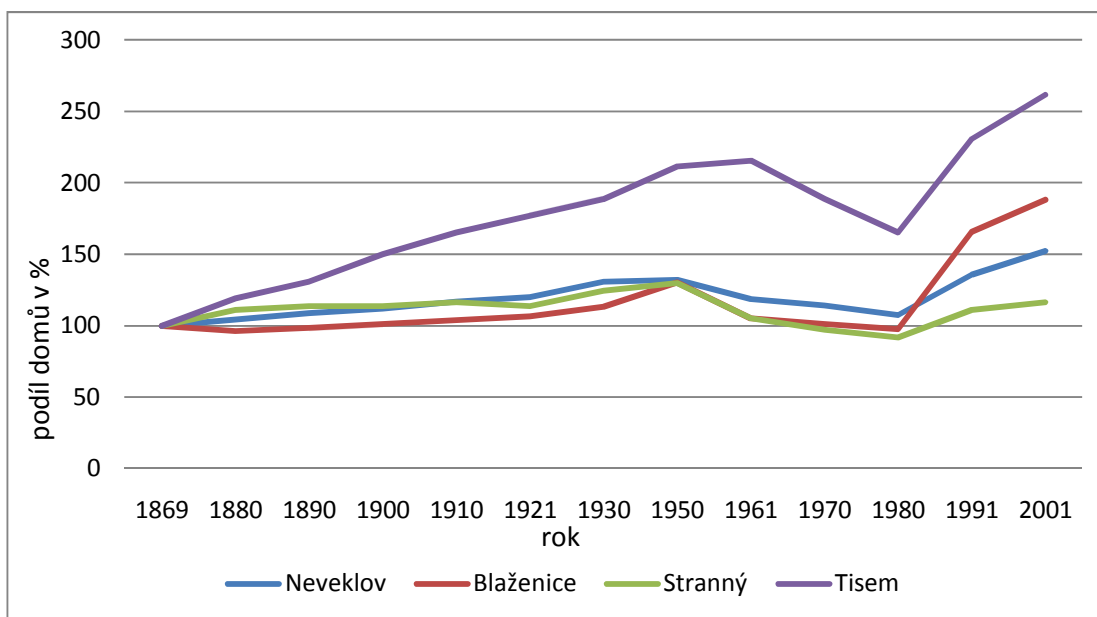
Při detailnějším pohledu na vývoj obyvatelstva, lze říci, že nejvíce obyvatel ztratily obce, které byly zařazeny v první fázi vysídlování. Konkrétně sídla Dalešice, Měřín, Nedvězí, Loutí ztratily mezi roky 1930 až 1950 více jak polovinu obyvatelstva. Nejvíce byla postižena obec Loutí, ve které došlo ke snížení počtu z 99 obyvatel na 39. V roce 2001 žilo v obci 21 trvale žijících obyvatel, avšak nedá se říci, že by obec ztrácela. Rozvíjí se díky rekreaci. K roku 2005 se v obci nacházelo 9 trvale obydlených domů a 22 objektů určených k rekreaci (ČSÚ 2005). Ve výstavbě domů určených k trvalému bydlení

i ve výstavbě ODB se i nadále pokračuje. Toto tvrzení potvrzuje i osobní návštěva, během dotazníkového šetření v létě 2010. I zbylé jmenované obce (krom Dalešic), jsou specifické vysokým zastoupením objektů druhého bydlení. Obce z pozdějších etap vystěhování nezasáhla ztráta obyvatel tak znatelně. Ztráty na obyvatelích se pohybovaly kolem 20 až 30 %.

Počet domů se v modelovém území vyvíjel poněkud odlišně od vývoje počtu obyvatel (graf 2). Do roku 1930, tedy do posledního sčítání před válkou, docházelo ve všech obcích k mírnému nárůstu počtu domů. Lišil se pouze Neveklov a jeho části, kde počty domů rostly poněkud rychleji. I v prvním sčítacím roce po válce (rok 1950) se počet domů v jednotlivých obcích nezměnil, ba naopak v některých došlo i k nárůstu výstavby. Toto zjištění může být následkem toho, že se sice museli vystěhovat místní obyvatelé z domů, ale objekty zůstaly na svém místě. I přes funkci některých z nich, jako stělnice a terče pro vojáky SS, zůstaly domy ve stejném počtu, ovšem převážně ve špatném stavu. Někteří obyvatelé museli po návratu do území začít znovu, jelikož jejich domy byly neobyvatelné, z výše uvedených důvodů. Úbytky domů jsou pozorovány až od roku 1960 do roku 1980. Vývoj probíhal ve všech obcích stejně, žádná z obcí či jejich částí nikterak nevybočovala. Tento znatelný úbytek může mít i spojení s rozvojem individuální rekreace v těchto oblastech a vyčleňováním objektů druhého bydlení z bytového fondu. Změna nastává v již zmíněném roce 1980, kdy začíná počet domů opět narůstat. Jako jeden z důvodů růstu bytové výstavby v posledních letech v těchto oblastech, lze uvést rozšiřující se suburbanizace Prahy (blíže kap. 2.3). S ní související lepší spojení těchto lokalit s centrem a nárůst zájmu obyvatelstva o samotné lokality.

V závěru lze říci, že i přes úbytky v počtu obyvatel a zničení celého zázemí obcí, které Neveklovsko po druhé světové válce potkaly a provázely je v dalších desetiletích, obce znovu dokázaly nastartovat svůj rozvoj. Značnou podporou jim jistě bylo silné centrum Praha. Lze předpokládat, že vývoj vpřed bude i nadále pokračovat.

Graf číslo 2: Grafické vyjádření vývoje počtu domů ve 4 základních obcích (i s jejich částmi) modelového území v letech 1869–2001

Zdroj: ČSÚ, 2005; vlastní zpracování.

4.4 Současná situace v modelových obcích

Nepříznivý vývoj, který obce postihnul, zpomalil, až téměř zastavil na další roky jejich rozvoj. Ovšem v průběhu let se obce postupně se situací vypořádaly, navraceli se obyvatelé a docházelo k výstavbě domů a bytů (blíže kap. 4.3). Poloha regionu, výstavba Slapské přehrady a rozšiřující se suburbanizace Prahy pomohla nastartovat rozvoj obcí. Právě výstavba Slapské přehrady byla dalším z faktorů, který udělal z této oblasti jedno z největších center rekreace ve středních Čechách. Rekreace a služby s ní spojené je další ze silných stránek území, přispívající k jeho rozvoji a nemalou měrou i k zaměstnanosti místních obyvatel, i přes to že se jedná o zaměstnanost převážně sezónní (Úřad práce Benešov 2010).

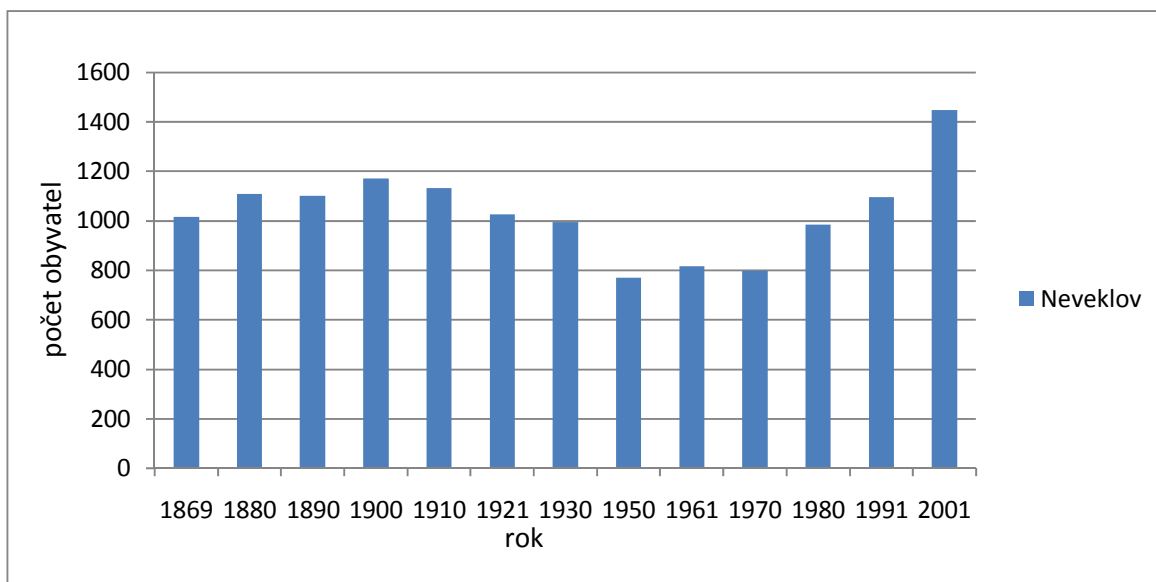
4.4.1 Neveklov

Největší z obcí modelového území je Neveklov. O Neveklovu se dá říci, že je centrem mikroregionu. Neveklov se skládá z 22 částí (včetně Neveklova): Bělce, Blažim, Borovka, Dalešice, Doloplazy, Dubovka, Hůrka Kapinos, Chvojínek, Jablonná, Kožlí, Lipka, Mlékovice, Nebřich, Neštětice, Neveklov, Ouštice, Příbyšice, Radslavice, Spolí, Tloskov, Zádolí, Zárybnice. Neveklov leží asi 12 km západně od Benešova. Celé správní území zaujímá 5 445 ha a k 1. 1. 2010 žilo na jeho území 2 505 obyvatel. Průměrný věk obyvatel

dosahuje 40 let (ČSÚ 2011). Hustota zalidnění je velmi nízká a to 46 obyvatel na km². Z hlediska dalších demografických ukazatelů lze konstatovat, že Neveklov zaznamenává v posledních letech, jak přirozený přírůstek obyvatel, tak i přírůstek obyvatel migrací. Například přirozený přírůstek v roce 2010 činil 3,5 ‰ a přírůstek migrací v roce 2010 dokonce 7,5 ‰ (Veřejná databáze ČSÚ 2010). Vývoj obce byl zbrzděn po druhé světové válce. Obec ztratila statut soudního okresu a stala se střediskovou obcí. V roce 2006 byl Neveklovu navrácen statut města.

Zajímavé je zhodnotit vývoj počtu obyvatel jen v samotném městě Neveklov bez jeho částí (graf 3). Stejně jako ostatní obce a osady postihl Neveklov po válce značný úbytek obyvatel. Ale na rozdíl od všech ostatních obcí či jejich částí jako jediný dokázal Neveklov navýšit svůj současný stav obyvatel. Od původního počtu 1 017 obyvatel v roce 1869 na 1 449 obyvatel. Nárůst obyvatel může být dokladem zvyšující se popularity obce. Zároveň může být potvrzením toho, že Neveklov se opět stává přirozeným centrem bydlení, práce a služeb pro své obyvatele (Město Neveklov 2011).

Graf číslo 3: Vývoj počtu obyvatel v Neveklově v období 1869–2001

Zdroj: ČSÚ 2005; vlastní zpracování.

Vývoj počtu obyvatel v ostatních částech byl částečně popsán v kapitole 4.3, při detailnějším pohledu lze říci, že vývoj počtu obyvatel měl ve všech částech velmi podobný charakter (příloha 10). Do druhé světové války zaznamenávala sídla stagnaci obyvatel, případně jejich mírný úbytek. Velký zlom nastal po druhé světové válce,

kdy všechna sídla pocítila značný úbytek obyvatelstva. Sídla byla vystěhována během první, druhé i třetí etapy vysídlování. Největší ztráty zaznamenala sídla Dalešice, Nebřich, Nedvězí, která byla vystěhována hned v první fázi. Sídla přišla mezi sčítacími roky 1930 až 1950 o polovinu obyvatelstva. Zbylá sídla ztratila kolem třetiny obyvatelstva. I v dalších sčítacích letech dochází stále k mírnému úbytku obyvatelstva. Ani v posledním sčítacím roce 2001 se žádnému ze sídel nepodařilo přiblížit počtu obyvatel z předválečného období. Velmi zajímavé z hlediska vývoje počtu obyvatel je sídlo Tloskov. Tloskov jako jediný měl v roce 1991 více obyvatel (278) než v předválečném období (v roce 1930 132 obyvatel). Naopak výraznou změnou byl poslední sčítací rok 2001, kdy Tloskov čítal pouze 31 obyvatel. Lze se domnívat, že důvodem takto výrazné změny je Diagnostický ústav sociální péče v Tloskově, který poskytuje ubytování přes 200 zdravotně a mentálně postiženým osobám (Diagnostický ústav sociální péče v Tloskově, 2008–2011), které nejspíše byly do sčítání započítávány.

Z hlediska dojížděky je Neveklov vzdálen od Prahy přibližně 50 km. Nevýhodou je poloha mimo hlavní dopravní radiály, směřující z Prahy na jih. Přesto je spojení s většími centry Praha, Benešov zajištěno pravidelnými veřejnými dopravními spoji. Tyto pravidelné spoje projíždějí i většinou zbylých sídel Neveklova (př. linka Neveklov – Jílové u Prahy, Benešov – Chotilsko – Rabyně). Neveklov spadá do pásma Středočeské integrované dopravy (dále SID) do zóny E. Dopravní dostupnost by se měla výrazně zlepšit výstavbou plánované dálnice D3. Ovšem na druhé straně je nutné zmínit i postoj obyvatelstva, které se k dálnici staví negativně (viz dotazníkové šetření kap. 5.2). V návaznosti na dopravní spojení je třeba uvést nutnost obyvatelstva Neveklova dojíždět za prací. Pro město je charakteristický nízký podíl pracovních příležitostí v průmyslu i zemědělské výrobě. I přes silné zaměření Neveklova na zemědělství, podíl zaměstnanosti v tomto sektoru klesl na polovinu. Naopak příznivě se vyvíjí na Neveklovsku úsek služeb a drobných podnikatelských aktivit. Míra registrované nezaměstnanosti v roce 2009 činila v Neveklově 5,39 %. Nezaměstnanost Neveklova se v posledních letech pohybuje kolem hodnoty 5 %. Nezaměstnanost v okrese Benešov se rovněž v posledních letech pohybuje kolem 5,5 %, tato hodnota je ovšem nejvyšší na poslední roky (př. na konci roku 2008 činila nezaměstnanost něco málo přes 3 %). I přes vzrůstající hodnoty nezaměstnanosti na Benešovsku, jsou hodnoty stále pod průměrem Česka. Nezbytné je uvést fakt, že Neveklov je pracovně zcela odlišný od zbytku okresu Benešov. Pro Neveklov je typické

zemědělství a sezónní práce, které však příznivě ovlivňují nezaměstnanost celého mikroregionu. Sezónní práce se týkají převážně činností spojených s cestovním ruchem (Úřad práce v Benešově 2010). Nejvýznamnějším zaměstnavatelem v Neveklově je Diagnostický ústav sociální péče Tloskov, zaměstnávající 239 lidí (Diagnostický ústav sociální péče v Tloskově, 2008–2011). Mezi největší zaměstnavatele v Neveklově patří Zemědělské družstvo Neveklov se sídlem ve Stranném, zaměstnávající přes 95 zaměstnanců.

Občanská vybavenost obce je dobrá. Obec disponuje všemi základními službami. Za chloubu města lze označit moderní školní areál, ve kterém sídlí Obchodní akademie Neveklov.

4.4.2 Tisem

Tisem je druhou nejmenší obcí z modelového území. Skládá se pouze z jedné části. Administrativně spadá pod okres Benešov. K 1. 1. 2011 žilo na území obce 217 obyvatel. Hustota zalidnění je nejvyšší ze sledovaných obcí (62 obyvatel na km²). Mezi historické památky v blízkosti obce patří zřícenina hradu Kožlí na soutoku Tisemského a Janovického potoka. Neštětická hora a Chlum nesoucí přezdívku „ňadra spící krasavice“, patří k dalším unikátům této oblasti. Obec se rozprostírá na ploše 346 ha, dvě třetiny zabírá zemědělská půda. Zemědělství se podílí významně na zaměstnanosti v obci již od 50. let 20. století, kdy bylo založeno JZD v Tismi, dále pak následovala kolektivizace zemědělství, zánik JZD a ustanovení farmy Státních statků (Tisem obec, hasiči, šipky a jiné 2011). V současnosti mezi největší zaměstnavatele v oblasti zemědělství patří ZD Neveklov a velkokapacitní vepřín Příbyšice pro téměř 6 000 vepřů.

Třetinu z 66 obytných domů tvoří objekty sloužící pro individuální rekreaci. Vývoj počtu obyvatel je poměrně stagnující. V obci dochází k přirozenému úbytku obyvatel (o 9 ‰), ale na druhé straně přírůstku obyvatel migrací (18 ‰). Celkový přírůstek v posledních letech je kladný (Veřejná databáze ČSÚ 2010). Míra registrované nezaměstnanosti za rok 2009 činila 7,78 %, což je o 2 % více než je průměrná nezaměstnanost v okrese Benešov (RIS 2011). Poměrně vysoká hodnota nezaměstnanosti (vzhledem k průměru okresu Benešova), může být následkem nepřilíživě rozvinutým cestovním ruchem, a s tím související nižší mírou zaměstnanosti ve službách oproti dalším obcím z modelového území. Opět nemalá část obyvatel pracuje v zemědělství a průmyslu. Dalším důvodem vyšší míry nezaměstnanosti může být nedostatek pracovních příležitostí v místě a nutnost

dojížděky (shodné pro všechny zájmové obce). Podle SLDB 2001 dojíždělo do zaměstnání 80 obyvatel Tismi. Problémem je horší dopravní dostupnost lokality. Obec leží na silnici III. třídy a neprochází jí železniční trať. Obecně platí, čím větší vzdálenost od Prahy, tím horší dopravní dostupnost veřejnými prostředky (Kolisek 2010). Tisem leží jižně od Prahy a je vzdálen přes 50 km. Při cestě s Prahy veřejnou dopravou je nutný alespoň jeden přestup, nejčastěji v Benešově případně v Neveklově. Okresní město Benešov je vzdáleno 10 km severovýchodním směrem. Do Benešova je dopravní dostupnost poměrně lepší, autobusy jezdí v pravidelných téměř hodinových intervalech. Tisem spadá rovněž do pásma SID do zóny E.

Dopravní dostupnost by se mohla výrazně změnit vybudováním dálnice D3. Problém výstavby dálnice D3, její vliv na život místních obyvatel a cestovní ruch je široké téma sahající nad rámec diplomové práce. Zde je jen krátké přiblížení problematiky. Dálnice D3 (Praha – Tábor – České Budějovice) je rozdělena na 2 části: jihočeský úsek (Mezno – České Budějovice) a úsek středočeský (Praha – Mezno). Schválená trasa by měla procházet přes Posázaví (Zájmové sdružení obcí Klid 2008). Podle územních plánů by měla dálnice procházet cca 800 m od obce Tisem, což se nelíbí jak obyvatelům, tak zástupcům tamní samosprávy. Tisem spolu s dalšími 4 obcemi vystoupil proti výstavbě dálnice. V roce 2006 učinily dotčené obce Stavební uzávěru na svá katastrální území a tím učinily zabránění vedení stavby na svých územích. Uzávěra je v souladu se Zákonem o obcích (č. 128/2000 Sb.) a Zákonem o územním plánování a stavebním řádu (č. 183/2006 Sb.). Jako účel nutné ochrany byla uvedena ochrana zdraví občanů a ochrana krajinného rázu, ochrana přírodních a estetických hodnot, ochrana rekreačního potenciálu území. Povrchové vedení liniových dopravních staveb v okolí obce by znamenalo výrazné narušení krajinného rázu, výrazné zhoršení životního prostředí. Obec požaduje vedení dálnice pod povrchem země (tunely), nebo uzavřenými tubusy (Tylová 2007). V obci byla sepsána i petice a starosta Miroslav Hruška argumentuje: „Posázaví bylo ničeno vojsky SS, kteří si z něj udělali střelnici a z domovů jeho obyvatel terče. Přesto nedokázali tento kraj zničit. Pak se o to pokusili kolektivizátoři. Ani jim se tento záměr nepovedl a kraj znovu vzkvátá. Nyní je možné, že by obyvatelé přišli o své domy potřetí a tentokrát definitivně. A to nesmíme dovolit.“ (Hruška 2008, s. 1) Obce spolu se sdružením obcí Klid (hlavní cíl sdružení je boj za nevhodné trasování dálnice D3), prosazují místo dálnice vytvoření

rychlostí komunikaci R4, která je z části již vytvořená a celkově by byla rychleji a levněji realizovatelná.

Opomenou-li se problémy spojené s dopravní dostupností, je obec poměrně dobře občansky vybavená vzhledem k velikosti obce. O společenský život se starají jednak místní hasiči a skupiny místních nadšenců (blíže kap. 5.2).

4.4.3 Stranný

Stranný je obec skládající se ze dvou částí a to Stranného a Břevnic. Do roku 1992 patřila obec Stranný pod Neveklov. Poté co se obec osamostatnila, začíná její rozvoj. Díky samosprávě a velmi činnému starostovi obce byly opraveny komunikace, zrekonstruována budova obecního úřadu, přistavěna nová zasedací místnost, rekonstrukcí prošla náves i veřejná prostranství (viz fotodokumentace). K začátku roku 2010 zde žilo 115 obyvatel. Hustota zalidnění je opět velmi nízká, konkrétně pro rok 2010 21 obyvatel na km². Stranný je zároveň nejmenší obcí z modelového území. Stranný spadá pod okres Benešov. Benešov je zároveň obcí s rozšířenou působností. Jednu třetinu domů tvoří ODB (ze 43 domů 13). Celková výměra obce je 551 ha, největší část zaujímá orná půda. Demograficky obec mírně ztrácí, obec v posledním roce (2010) zaznamenala přirozený úbytek (17 %) i úbytek migrací 7,5 % (Veřejná databáze ČSÚ 2010). Přesto od posledního SLDB je počet obyvatel stagnující (rok 2001 116 obyvatel). Stranný i Břevnice byly vystěhovány ve 3. etapě a přišly asi o jednu třetinu obyvatelstva.

Obec Stranný leží na poloviční cestě mezi Neveklovem (3 km) a rekreačním střediskem Nová Živohošť. Obec s rozšířenou působností Benešov je vzdálen 18 km na západ a Praha leží ve vzdálenosti 60 km. Obcí prochází silnice II. třídy. V pracovní dny je spojení veřejnou dopravou celkem dobré (téměř každé dvě hodiny pravidelný spoj Benešov – Chotilsko – Rabyně či Benešov – Křečovice). Přímé autobusové napojení je na Benešov i Neveklov. Ovšem frekvence spojů není tak častá jako v jiných obcích modelového území. Nevýhodou je víkend, kdy není spojení žádné. V rekreační sezonně je možné se dopravit autobusem na Novou Živohošť z Prahy. Pro rok 2009 činila míra registrované nezaměstnanosti 6,67 %, což je více než průměrná nezaměstnanost v okrese. Celkem vyjíždějících za prací je 33 osob, denně mimo obec vyjíždí 28 obyvatel. Obec je opět převážně zemědělsky zaměřena. Ve Stranném má sídlo společnost Neveklov a.s., která je jedním z největších zemědělských podniků v regionu. Drobní podnikatelé zatím v obci nejsou. Zároveň je dalším kladem nezatíženost krajiny průmyslem.

Důležité je zdůraznit funkčnost obce po společenské stránce. V roce 1998 získala obec Modrou stuhu v soutěži Vesnice roku za společenský život. Dodržují se zde tradice jako masopust, velikonoční pomlázka, stavění májky, slaví se výročí obce, pořádají srazy rodáků. Krom samosprávy se na společenském životě podílejí místní hasiči. O občanské vybavenosti byla již zmínka výše, jen pro doplnění: v obci je dobře zásobený obchod se smíšeným zbožím a velmi využívaná obecní knihovna (Obec Stranný 2011). Velkou zásluhu na funkčnosti a rozvoji obce má místní starosta (viz kap. 5.2).

4.4.4 Rabyně

Rabyně je obec v těsné blízkosti Slapské přehrady, na pravém břehu řeku Vltavy. Obec před rokem 1996 náležela do okresu Praha-západ, nyní spadá pod okres Benešov. Benešov je obcí s rozšířenou působností. Na rozdíl od ostatních modelových obcí je obcí s pověřeným obecním úřadem Týnec nad Sázavou. Rabyně je obcí s nejvyšším zastoupením ODB v poměru obydlené domy (70) a domy určené k rekreaci (60). Obec je tvořena ze sedmi částí (Blaženice, Loutí, Měřín, Nedvězí, Rabyně, Nová Rabyně, Stará Rabyně). Celková výměra obce je 1 589 ha. Větší centra jsou vzdálena poměrně rovnoměrně. Praha leží 30 km na sever a Benešov 20 km na východ. K 1. 1. 2011 žilo na území Rabyně 260 obyvatel z toho 124 mužů. Během letních měsíců se však počet obyvatel zvýší díky rekreantům až pětinasobně (Sdružení obcí Neveklovska 2011). To vysvětluje i velmi nízkou hustotu zalidnění pouze 16 obyvatel na km² (2010). Přirozený přírůstek v posledním roce (2010) dosahoval záporných hodnot, konkrétně -7 ‰ (pro srovnání v roce 2009 -8 ‰). Naopak přírůstek migrací v roce 2010 činil 11,5 ‰. Tato čísla jsou dokladem malého počtu trvale bydlících obyvatel, ale na druhou stranu saldo migrace je v posledních letech kladné př. rok 2009 23,4 ‰ (Veřejná databáze ČSÚ 2010). Lze se domnívat, že vliv na kladné migrační saldo mají i rekreanti. Jak bylo zjištěno při osobní návštěvě lokality, někteří představují ODB pro trvalé bydlení a usazují se v oblasti natrvalo.

Rabyně a její části byly vystěhovány v první etapě při zřizování cvičiště SS. Díky tomu obce zaznamenaly největší ztráty na obyvatelstvu. Výstavba Slapské přehrady v 50. letech 20. století značně přispěla k rozvoji obce. Již v letech 1828–1929 proběhl výzkum geologického podloží na území mezi dnešní Novou Rabyní a chatovou osadou Kopanina. Výsledky průzkumu však nebyly nikterak uspokojivé a také díky hospodářské krizi v 30. letech a dalších událostech spojených s druhou světovou válkou, ze stavby sešlo.

Po válce byla prosazena varianta výstavby, jak ji známe dnes (Ztracená Vltava – Rabyně a Skalice 2001–2010). Výstavba přehrady rovněž zapříčinila, že se tato oblast stala jedním z nejvýznamnějších rekreačních center.

Dopravní dostupnost obce a jejích částí je poměrně dobrá, i přes to že územím neprochází žádná železniční trať. Obce jsou dostupné pro silnici III. třídy. Od července roku 2004 jsou autobusové zastávky Rabyně ve 4. tarifním pásmu Pražské integrované dopravy (dále PID) a Blaženice se nacházejí v 5. tarifním pásmu systému PID. Dopravní dostupností druhého bydlení v katastrech Rabyně a Blaženic se zabýval ve své bakalářské práci Kolísek (2010). Díky PIDu je Rabyně z Prahy obsluhována 13 přímými spoji v pátek a 7 přímými spoji v neděli. Blaženice jsou dostupné 8 nepřímými spoji z Prahy a 2 spoji přímými. I zde platí trend méně spojů v dny pracovní. Zajímavé je, že ačkoli Rabyně administrativně spadá pod Benešov, lepší spojení má s Prahou především díky napojení na PID (Kolísek 2010). Míra registrované nezaměstnanosti v roce 2009 dosáhla 5,56 % (RIS 2010–2011). Tato hodnota odpovídá současnému vývoji nezaměstnanosti v okrese Benešov. V posledním roce sčítání (2001) dojíždělo 28 občanů do Prahy a dalších 51 vyjíždělo v rámci okresu Benešov (ČSÚ 2003). Rabyně je opět typicky zemědělskou obcí, přes polovinu výměry zabírá orná a zemědělská půda. Charakter Rabyně a jejích částí je však především rekreační ve spojení zaměstnanosti ve službách. S tím do jisté míry souvisí i vysoké zastoupení podnikatelských subjektů, jedná se především o živnostníky. Avšak charakter zaměstnanosti je opět převážně sezónní. Kladný vliv na zaměstnanost má dobré dopravní spojení do Prahy. Občanská vybavenost je odpovídající velikosti obce. O společenský život v obci se starají dva hasičské sbory a Honební společenstvo Rabyně.

4.5 Shrnutí

Modelové území Neveklov se skládá ze 4 zkoumaných obcí a jejich částí. Jak bylo zjištěno při analýze území, v mnohém jsou si obce podobné. Všechny obce prošly specifickým vývojem, při kterém byly během 2. světové války vysídleny a ztratily značný počet obyvatel. Díky uvolněnému bytovému fondu a výstavbě Slapské přehrady se oblast stala centrem rekreace pro střední Čechy. Zároveň se jedná o obce na okraji okresu Benešov, s nízkou hustotou zalidnění od 16 obyvatel na km² (v oblastech s nejvyšší rekreační funkcí) až po 62 obyvatel na km² (v oblastech s nižším počtem rekreačních objektů). Hustota zalidnění v okrese Benešov je 63 obyvatel na km², což z Benešova tvoří jeden z nejméně osídlených okresů kraje. Nízká hustota zalidnění je způsobena vysokou rekreační funkcí

oblasti a také depopulací způsobenou během již zmíněné 2. světové války. Faktory nízké hustoty zalidnění a polohy na okraji správního celku, jsou základními faktory perifernosti. Mezi další ukazatele, které by obce činily periferními (podle Musil, Müller, 2008b) by patřil vysoký počet bytů v rodinných domech obydlených přechodně anebo sloužících k rekreaci na 100 trvale obydlených bytů v rodinných domech.

Naopak jsou v zájmovém území i faktory, které svědčí o ustupující perifernosti. Dříve byl charakter modelového území vyloženě zemědělský. V posledních letech spolu s rozvojem rekreace v těchto oblastech, se zvyšuje zaměstnanost v oblasti služeb a naopak ustupuje zaměstnanost v zemědělství. Obyvatelstvo modelového území je poměrně mladé, průměrný věk je kolem 40 let. Tento údaj nikterak nevybočuje z průměrného věku obyvatel Středočeského kraje (průměrný věk 40, 1 let). Středočeský kraj je po Ústeckém kraji „nejmladším“ v republice. Zároveň je vyrovnaný počet obyvatel v produktivním a postproduktivním věku ve všech obcích (př. Rabyně – počet obyvatel do 15 let 41, počet obyvatel nad 65 let 32). Rovněž také v obcích dochází k přírůstku obyvatel. Obce se vypořádaly se ztrátami po druhé světové válce a počet obyvatel roste. Míra nezaměstnanosti odpovídá průměru okresu Benešov, pohybuje se kolem 5, 5 %, což je hodnota pod republikovým průměrem (ve sledovaném roce 2009 činila 7, 9 %). Dalším pozitivním hlediskem vývoje je poměrně dobrá dopravní dostupnost s relativně vysokou frekvencí spojů, související se zapojením Rabyně do PID a ostatních obcí do SID.

Převažující faktory z druhé skupiny zmíněných ukazatelů mohou být potvrzením výroku Musil, Müller (2008b), o ztrátě perifernosti tohoto území v následku rozšiřující se suburbanizace Prahy.

I přes to, že Neveklov získal statut města, mají všechny sledované obce charakter venkovský. Neveklov charakteru vesnice odpovídá jak z definované velikosti obce podle počtu obyvatel, tak i z hlediska hustoty zalidnění. Z hlediska typologie dle Perlína, Kučerové, Kučery (2010) by všechny obce na základě zjištěných údajů spadaly do kategorie „Rozvojový venkov“.

Závěrem lze ještě zmínit „měkké faktory“. Lze předpokládat, že v obcích je vysoký sociální kapitál (blíže kap. 2.5). Bližší pohled na toto téma přinese až dotazníkové šetření.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření bylo v rámci grantového projektu prováděno ve vybraných mikroregionech Česka. Respondenty dotazníkového šetření lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvořili zástupci samosprávy obcí mikroregionu. V případě Neveklovska se jednalo o starostu obce Stranný pana Karla Vojtu, v obci Tisem rovněž pan starosta Miroslav Hruška. V městě Neveklov proběhl řízený rozhovor s uvolněným zástupcem starosty Ing. Janem Slabým. Nevýhoda řízených rozhovorů prováděného se zástupci samosprávy spočívala v blízkém se termínu říjnových komunálních voleb. Problém byl nejen s komunikací, ale i ochotou při dotazníkovém šetření. Po volbách se povedlo provést pro doplnění řízené rozhovory se zástupci obce Rabyně, konkrétně s místostarostkou Danou Šebkovou a starostou Lubošem Maškem.

Druhou skupinu respondentů tvořili rezidenti a uživatelé druhého bydlení ve vybraných obcích. Celkem bylo na vymezeném území mikroregionu Neveklovska dotázáno 96 osob. Většinu respondentů tvořili rezidenti a to v 63 případech. Zbýlých 33 dotazníků bylo vyplněno s uživateli druhého bydlení, s převahou chalupářů (tab. 3).

Tabulka 3: Počet sebraných dotazníků v jednotlivých obcích a jejich částech

obec a její části	rezidenti	chataři a chalupáři	zastoupení rekreatantů v %
Neveklov	44	21	32
Stranný	4	2	33
Tisem	6	3	33
Rabyně	9	7	44

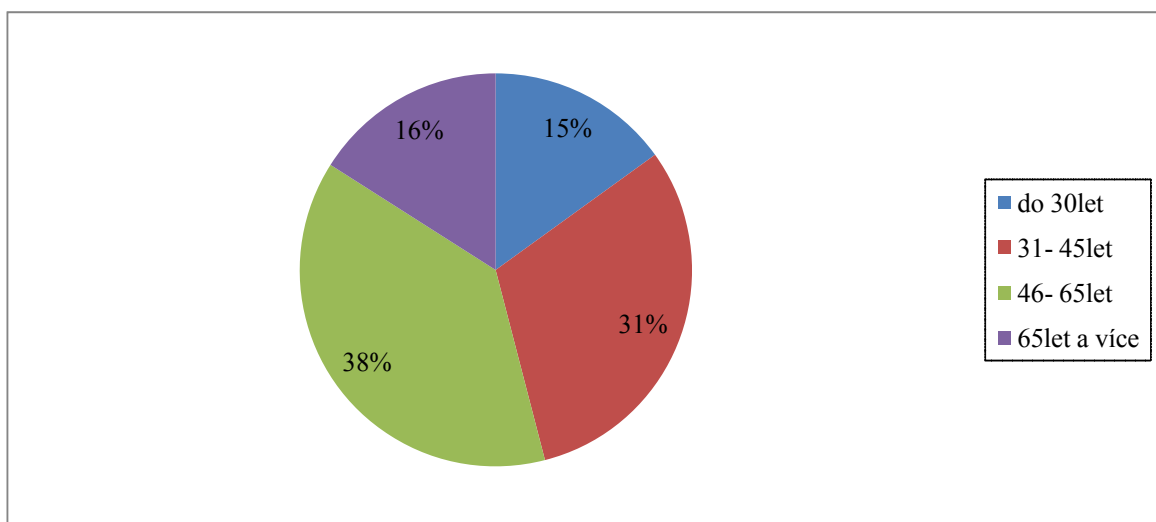
Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Z hlediska pohlaví bylo dotazování rovnoměrné s mírnou převahou mužů (52 %). Respondenti byli dále rozděleni podle věku do čtyř kategorií. Největší zastoupení bylo obyvatel v produktivním věku. Z věkové kategorie 46–65let odpovědělo 38 % a z věkové kategorie 31–45 let 31 %, poslední kategorie čítající obyvatele v postproduktivním věku (66 a více let) byla zastoupena 16 % a zbylých 15 % tvořila kategorie první do 30 let (graf 4).

Věkové rozložení respondentů v jednotlivých skupinách zcela neodpovídalo věkovému rozložení obyvatelstva Benešovska. Podle statistického úřadu nejpočetnější věkovou

kategorií na Benešovsku je skupina 46–65 let (31 %), taktéž jako v dotazníkovém šetření. Další skupina obyvatel v produktivním věku 31–45 let je na Benešovsku zastoupena pouze 23 %, což je méně než v tomto šetření. Pozoruhodné je, že druhou nejpočetnější skupinou Benešovska je kategorie do 30 let s 28 %. Nejmenší zastoupení a zcela odpovídající i výsledkům šetření je kategorie 66 let a více (17 %). Příznivá věková skladba obyvatel Neveklovska může být dalším důkazem o ustupující perifernosti Neveklovska a zařazení oblasti do kategorie „Rozvojový venkov“ (blíže kap. 2.4).

Graf číslo 4: Zastoupení věkových kategorií v dotazníkovém šetření

N= 96

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

5.1 Konstrukce dotazníku

Dotazníkové šetření probíhalo ve vybraných mikroregionech Česka v rámci grantového projektu. Výzkum byl pod záštitou katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK a byl prováděn v mikroregionech Borsko, Neveklovsko, Benecko, Cvikovsko, Kaplicko, Tanvaldsko, Vacovsko a Teplicko. Cílem šetření byla analýza vědomí sounáležitosti uživatelů území s územím, ve kterém žijí nebo ho využívají k rekreačním účelům. Rovněž byla provedena analýza procesu institucionalizace regionů a jejich schopnost regulace za cílem trvale udržitelného rozvoje změny geografického prostředí, způsobené rozvojem cestovního ruchu. Struktura dotazníků (viz příloha 3) byla vytvořena s ohledem na specifika různých měřítkových úrovní regionů. Dotazník byl konstruován na základě předešlých výzkumných zkušeností řešitelského týmu. Otázky v dotazníkovém

šetření částečně vycházely z již dříve prováděných výzkumů uskutečněných na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje: např. kulturní geografie (Chromý, Marada 2004), druhé bydlení (Vágner, Fialová 2004), percepce prostředí podnikatelskými subjekty (Spilková 2006), cestovní ruch (Fialová 2007, Vágner 2007). Z dotazníku byly však odebrány ty otázky, které neměly dostatečnou vypovídající hodnotu. Následně byly otázky rozčleněny do okruhů: vztah k trvalému bydlení, specifika území a jeho symboly, problémy území, vztah k území a identita, angažovanost, spokojenost. Dotazník čítal celkem 27 otázek, jak uzavřených tak i otevřených. Otevřené otázky se týkaly převážně problémů, angažovanosti a symbolů území (otázka 8, 11, 12, 15, 19). Z identifikačních údajů byly požadovány pouze dva a to věk a pohlaví. Rovněž lze za identifikační otázku považovat otázku první, kde respondent uvádí místo svého trvalého bydliště. Tato otázka zároveň pomohla rozdělit v základním rozřazení dotazované na rezidenty, chataře a chalupáře.

Dotazník operoval s následujícími třemi pojmy, které byly vymezeny pro lepší srozumitelnost respondentů již v jeho úvodu. Jednalo se o pojmy území, obec a místo/lokalita. Pod pojmem území se rozumí širší okolí místa, kde dotazovaný vzorek žije, či se rekreuje. Obec je myšlena jako celá obec (vesnice či město), kde respondent žije, popřípadě se rekreuje. Místo/lokalita je zde chápána jako bezprostřední okolí, kde dotazovaný žije, kde se rekreuje (osada, část obce). I přes definici základních pojmů v úvodu dotazníků, měla řada respondentů problém s jejich pochopením.

Sběr dotazníků proběhl formou terénního šetření ve vymezeném území. Podrobný popis sběru dotazníků uvádí kapitola 3 Metodika. Rozvržení počtu dotazníků v jednotlivých obcích ukazuje příloha 1. Terénní šetření bylo provedeno v roce 2010 během měsíců července a srpna na území obcí Neveklov, Stranný, Tisem a Rabyně a jejich částí. Poslední z řízených rozhovorů byl pořízen v měsíci květnu v roce 2011.

5.2 Zhodnocení výsledků šetření

Jak již bylo zmíněno výše, otázky byly rozděleny do šesti kategorií. Prvních sedm otázek se týkalo vztahu k trvalému či rekreačnímu bydlení. První otázka nám rozdělila dotazované na dvě skupiny. Z 94 respondentů 31 dotázaných uvedlo své trvalé bydliště jinde než v dotazované obci, jedná se tedy o chataře a chalupáře. Mezi nejčastější místa trvalého bydlení rekreantů patřila Praha a její zázemí. U dvou případů se objevilo město Příbram

a Benešov, jeden z respondentů pocházel z města Beroun. Ve zbylých 63 případech, byly dotazníky vyplněny s rezidenty.

Otázka druhá rozřadila rekreanty na chalupáře a chataře. Nejvíce a to 52 % rekreantů vlastní chalupu, druhý největší podíl zde mají rekreační domky a to v 38 % a zbylých 10 % připadá na majitele chat. Z terénního šetření byly vysledovány následující fakta. Majitelé rekreačních domků a chat převažují v blízkosti Slapské přehrady například v obcích Měřín, Nebřich, Blaženice. S rostoucí vzdáleností od Slapské přehrady naopak přibývá chalupářů.

Následující otázka se dotazovala na ztotožnění s územím. Ve 100 % odpověděli trvale bydlící, že se cítí být místními obyvateli. Tato odpověď se rovněž často vyskytovala u chalupářů (z 69 %), odpověď „*Považuji se za rekreanta*“ zvolilo pouze 31 % chalupářů. To poukazuje na velmi silnou vazbu chalupářů s regionem Neveklovsko. Naopak chataři a majitelé rekreačních domků nejsou na Neveklovsku tak silně zakořeněni. Zde nadpoloviční většina odpovědí patřila „*Považuji se za rekreanta*“. Naopak žádný z respondentů neoznačil odpověď „*Považuji se za návštěvníka*“. O silné vazbě k regionu svědčí i odpovědi na následující otázky. Čtyři z rekreantů se na Neveklovsku rekreují od narození, v sedmi případech se u rekreantů objevila odpověď „*Od narození, ale žil jsem i jinde*“. Největší skupina rekreantů uvedla konkrétní rok, od kterého se na území rekreují. Doba přistěhování rekreantů se pohybuje po roce 1970. U místních obyvatel nadpoloviční většina žije na Neveklovsku od narození. Doba přistěhování u místních obyvatel je velmi variabilní, přičemž v mnoha případech se objevuje datum po roce 2000. Tento fakt svědčí o přílivu nových obyvatel převážně mladých v produktivním věku.

Otázka číslo 5 se týkala pouze chatařů a chalupářů a dotazovala na dobu během roku, po kterou se zdržují v místě rekreace. Většina těch rekreantů, co se považuje za místní, tráví v místě své rekreace 2 a více týdnů téměř po celý rok. Naopak ti, co se označili za rekreanty, pobývají většinou v místě své rekreace dva a více týdnů od května do září. Naopak během zimních měsíců (prosinec až únor) tráví na chatách a chalupách většinou pouze jeden víkend.

Obyvatelé Neveklova a také rekreanti mají jak k území, tak obci velmi silný až spíše silný citový vztah. Slabý citový vztah se mezi odpověďmi vyskytl pouze ve třech případech. Silný vztah s územím rovněž souvisí s následující otázkou, ve které se respondenti

vyjadřovali k důvodu, který je do mikroregionu přivedl. Mezi nejčtenější odpovědi patřily „Žili zde moji předci“ v 48 %, „Mám zde příbuzné“ odpovědělo 21 %.

Vzhledem k faktům, které přineslo zpracování otázek týkajících se trvalého bydlení a rekreace, se dá konstatovat, že v oblastech v blízkosti Slapské přehrady převažují chaty a rekreační domky. Se zvyšující se vzdáleností od přehrady roste počet chalupářů. Rezidenti mikroregionu mají k území silný citový vztah, který je dům převážně rodinnými vazbami, které jsou v území silně zakořeněny, i přes nucené vysídlení obyvatel během světové války.

Další část dotazníku se zaměřila na specifika území. Otázky číslo 8 „*V čem je území, ve kterém žijete/rekreujete nezaměnitelné?*“ (tab. 4) a číslo 11 „*Co považujete za symboly území, ve kterém žijete/se rekreujete?*“ (tab. 5) byly otázky otevřené, a proto jejich vyhodnocení díky širší odpovědi bylo složitější. U otázky 8 se odpovědi poměrně shodovaly. Respondenti poukazovali na ráz krajiny a klid, který venkovské prostředí přináší ve spojení s neporušenou přírodou a čistým vzduchem. V neposlední řadě nebyly opomenuty rodinné vazby a přátelství. Symboly území lze rozdělit na tři typy: přírodní, kulturní a ostatní. V celkovém hodnocení převažovaly symboly přírodní a ostatní nad kulturními. Respondenti často odpovídali v obecné rovině. Často se objevovaly symboly jako příroda, krajina, klid a lesy. Mezi nejčastější přírodní a ostatní symboly lze považovat Slapskou přehradu, řeku Vltavu a Něstětickou horu. V důsledku toho, že bylo terénní šetření prováděno během letních měsíců, vyskytovaly se mezi symboly i pojmy jako houby. Kulturní symboly se lišily podle polohy obcí. Přesto za největší místní kulturní dominantu se dá považovat zámek Konopiště, který uvedlo 13 respondentů. Mezi dalšími kulturní symboly byly jmenovány zřícenina Kozlí, zámek Jablonná.

Tabulka 4: Nejčastější odpovědi respondentů na otázku: „*V čem je (podle Vašeho názoru) území, ve kterém žijete/ se rekreujete nezaměnitelné (jedinečné), v čem se liší od sousedních (jiných) území?*“

Důvod jedinečnosti a nezaměnitelnosti území	Odpověďlo	v %
Klid	37	23,1
Příroda, krajina	65	40,6
Dobré mezilidské vztahy	6	3,8
Čisté životní prostředí	5	3,1
Čistý vzduch	5	3,1
Dobrá dopravní dostupnost do větších měst	4	2,5
Historie území	3	1,9

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Tabulka 5: Nejfrekventovanější odpovědi dotazovaných na otázku číslo 11: „*Zamyslete se, prosím, co považujete za symboly území, ve kterém žijete/se rekreujete?*“

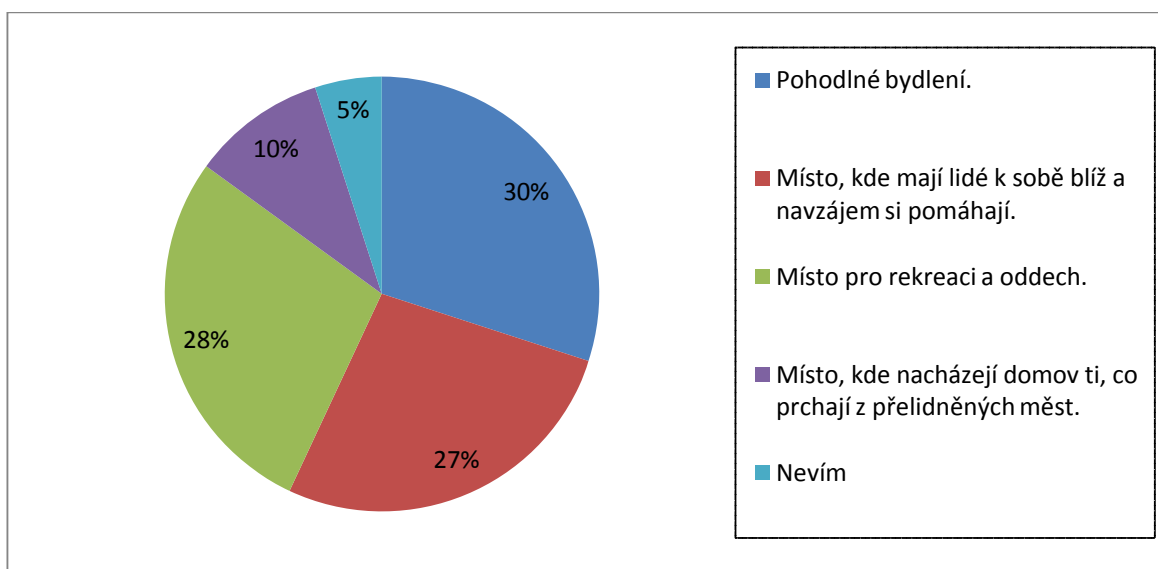
	Symbol území	Odpověďlo	v %
Přírodní	Krajina	17	13,6
	Řeka Vltava	12	9,6
	Neštětická hora	12	9,6
	Příroda	10	8
	Houby	3	2,4
Kulturní	Konopiště	13	10,4
	Zřícenina Kožlí	6	4,8
	Cvičiště SS	5	4
	Místní kostel	5	4
	Zámek Jablonná	4	3,2
Ostatní	Slapská přehrada	15	12
	Klid	5	4
	Hasiči	2	1,6

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Otázka číslo 9 (graf 5) zjišťovala, co se dotazovaným vybaví, když se řekne místo jejich bydliště popřípadě rekreace. Hlavní funkce oblasti je funkce obytná a rekreační, což se prokázalo i mezi nejčastějšími odpověďmi. Respondenti měli při této otázce možnost výběru z devíti možností. Mezi ty nejčastější patřilo pohodlné bydlení. S tímto názorem se ztotožnilo 30 %. Následovaly odpovědi „*Místo vhodné pro rekreaci a oddech.*“ (28 %) a „*Místo, kde lidé mají k sobě blíže a navzájem si pomáhají.*“ (27 %). „*Místo, kde nacházejí domov ti, co prchají z přelidněných měst.*“ – tuto odpověď vybralo 10 %

respondentů. Naopak odpověď „Místo, kde se mohou uplatnit schopní lidé.“ a „Místo vhodné pro malé podnikání a řemeslnou výrobu.“ nezaškrtnul téměř nikdo. Tento fakt svědčí o nutnosti dojížděky za prací.

Graf číslo 5: Nejčastější odpovědi na otázku: „Co se Vám vybaví, když se řekne místo vašeho bydliště/rekreace?“

N= 96

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Otázka následující se tázala na hrdost k území. Opět byla možnost výběru ze škály osmi možností. Znovu se potvrdilo, že obyvatelé Neveklovska si velmi váží tamní krajiny a přírody. Jelikož možnost přírody zvolilo 55 % a krajiny 29 % dotázaných. Opět přírodní složka předčila složku kulturní. Na kulturně-historické dědictví a místní architekturu je hrdo pouze 5 %. Tento zjištěný fakt do značné míry souvisí s historií území. Díky nízké hustotě zalidnění, doplněné o nucený proces vysídlení oblasti v první polovině 20. století (bližší kap. 4.2) a s tím spojené částečně přetřhané vazby nedaly možnost vyniknutí kulturní složce. Naopak dominantní zůstává zajímavá krajina, která zůstala během historického vývoje neporušena a láká do lokality mnohé. Na společenský život, tradice a zvyky připadlo 6 % a na historii území 2 %. Pouze 4 % tuto otázku neodpověděli.

Obyvatelé Neveklovska mají k přírodní složce velmi silný vztah, považují ji za hlavní symbol a jsou na ní náležitě hrdí. Naopak ve stínu zůstávají kulturní památky i společenský život. Přesto se několik kulturních památek v regionu nachází a nelze říci, že by

je obyvatelé neměli ve svém povědomí. Příkladem lze uvést jednu z největších kulturních památek okresu Benešov a tou je zámek Konopiště, který uvedlo i největší procento dotázaných. Kulturní památky se nacházejí v celé řadě dalších obcí, jedná se o zříceniny (př. hrad Kožlí), kostely a kaple s významnými historickými hodnotami.

Další část dotazníku se zaměřila na problémy jak v území, v obci tak i místě (tab. 6). Opět se jednalo o otázky otevřené. Přesto se odpovědi značně shodovaly. Největší problém celého území je nedostatek pracovních příležitostí v místě. Toto tvrzení potvrdili i zastupitelé samosprávy. Pouze v obci Tloskov existuje Diagnostický ústav sociální péče, který poskytuje značný počet pracovních příležitostí (blíže kap. 4.4.1). Ve většině případů jsou obyvatelé nuceni dojíždět převážně do Prahy nebo Benešova. Nutnost dojíždky za prací, byl jeden z dalších často zmiňovaných problémů. Naopak výhodou Neveklovska je dostatek dopravních spojů do větších měst (Praha, Benešov), což respondenti také zmiňovali. Pravidelné příměstské linky číslo 390, 438 jezdí v téměř hodinových intervalech a spojují Neveklovsko s Prahou a obráceně. Další spoje směřující do Neveklova z Prahy mají přestupní zastávku v Benešově, Štěchovicích nebo Jílovém u Prahy. Frekvence těchto spojů je rovněž vysoká. Z Benešova je možné dostat se do Neveklova a jeho okolí bez přestupu téměř každou hodinu. Všechny tyto spoje fungují obousměrně (blíže kap. 4.4.1). Mezi další nejožehavější problémy lze zařadit špatný stav komunikací, který se v městě Neveklov rozšířil i o špatný stav chodníků. Například průjezd těžké techniky z lomu Bělce, činí dle dotazovaných pro komunikace značnou zátěž. Mezi lokální problémy lze zařadit v obci Tisem výstavba dálnice D3, proti které se bouří většina obyvatel. Jak již bylo zmíněno dálnice má být postavena cca 800 m od obce Tisem (blíže kap. 4.4.2). Obce se brání uzávěrou na stavbu a peticí, ve které uvádí, že by to bylo již potřetí, co přijdou obyvatelé obce o své domovy. Poprvé se jednalo o nucené vystěhování za 2. světové války, podruhé při kolektivizaci zemědělství. V neposlední řadě by byla nenapravitelně porušena příroda a krajina, které si obyvatelé tolik cení, jak bylo již patrné z předešlého vyhodnocení otázek. Skládky Příbyšice, zápach z velkokapacitního vepřína rovněž v Příbyšicích, chybějící kanalizace patřily mezi další lokální problémy. Obyvatelé Neveklova vidí jako jeden z problémů obce nedostatek základních služeb a i špatné vedení obce samosprávou. Jelikož se vedení obce Neveklov po volbách příliš nezměnilo, lze předpokládat, že problémy přetrvávají.

Tabulka 6: Nejčastěji zmiňované problémy respondentů v území/v obci/v místě (odpovědi jsou uvedeny v %)

Hlavní problém	v území (%)	v obci (%)	v místě (%)
Nezaměstnanost	43,7	17,6	16
Špatný stav komunikace	11,5	16,2	0
Nevím	10,3	5,4	9
Špatné spojení	8	12,2	13,6
Dálnice D3	8	3	2,3
Žádné	7	10,8	20,5
Lom Bělce	3,4	4	0
Špatná komunikace se samosprávou	3,4	4	0
Skládka Příbyšice	2	6,7	11,4
Mezilidské vztahy	2	1,3	11,4
Kanalizace	1	2,7	6,8
Chybí obchod	0	6,7	4,5
Velkokapacitní veprín (zápach)	0	4	4,5

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Na otázku, zda je přítomnost chatařů a chalupářů pro obec zátěží, měl dotazovaný vzorek na výběr z odpovědí ano či ne. Zde se dostalo zcela jasné odpovědi. Přítěží nejsou pro 87 % respondentů. Pouze pro 13 % jsou chataři a chalupáři zátěží. Tento výsledek svědčí o velmi dobrém vztahu rezidentů s rekreanty. Názor starostů se poněkud liší, 50 % z nich vidí v chatařích pro obec zátěž, jedná se především o ty obce (Tisem, Rabyně), kde je nejvyšší zastoupení rekreantů.

Vztahů jak mezi rezidenty, tak rekreanty se zabývaly následující otázky. Dotazovaní měli hodnotit vztahy mezi místními obyvateli navzájem, dále mezi místními a rekreanty a na závěr mezi rekreanty mezi sebou. Vývoj těchto vztahů měli zhodnotit během deseti let. Pouze jednou se objevil názor, že mezi místními jsou neexistující vztahy a vztahy velmi špatné. Naopak nejvíce převládal názor, že mezi místními jsou vztahy dobré (50 %). Vzájemné vztahy mezi místními a rekreanty byly zhodnoceny opět jako dobré (55 %), méně zde však panoval názor o velmi dobrých vztazích (14 %). Názor, že vztahy jsou velmi špatné či neexistující se neobjevil ani jednou. Dobré vztahy mezi skupinami respondentů potvrdila i místostarostka obce Rabyně, ve které je nejvyšší procento zastoupení rekreačních objektů. Konstatovala: „V oblasti nedocházelo v posledních letech ke zkupování pozemků ve velkém pro rekreační účely. Naopak rekreanti se v oblasti rekreují dlouhodobě, sžili se s územím a nevytváří žádné problémy.“

Velmi špatný vztah mezi místními a rekreanty vidí pouze 1 osoba. Vztahy mezi rekreanty vidí obyvatelé opět jako dobré (58 %), z čehož 5 % shledává vztahy neexistujícími, nebo je nedokázali posoudit. V 20 % se objevil i názor, že vztahy mezi rekreanty jsou průměrné. Vývoj v posledních deseti letech byl celkově zhodnocen jako stagnující. Tento zjištěný fakt lze považovat za poměrně pozitivní a potvrzuje dobré vztahy mezi obyvateli. Mezi rezidenty jsou vztahy stejné a to ze 70 %, mezi místními a rekreanty z 65 % a mezi rekreanty navzájem ze 76 %. Zajímavé je, že 15 % si myslí, že v průběhu deseti let došlo ke zhoršení vztahů mezi rekreanty a místními obyvateli a naopak 10 % považuje vztahy za zlepšující se. Jednalo se jen o náhodné případy pramenící převážně ze sousedských vztahů.

Další část dotazníku se zaměřila na sociální kapitál (blíže kap. 2.5) v obcích (společenský život v obcích a angažovanost) jak místních obyvatel, tak i rekreantů. Na otázku, zda se rekreanti zajímají o společenský život v obci, odpovědělo 82 % ano a pouze 18 % shledává rekreanty jako společensky v obci neaktivní. Mezi akce, kterých se rekreanti nejvíce účastní, patřily dětské dny, hasičské závody, zábavy, sportovní události, obecní grilování. Z účasti rekreantů je patrné, že ve většině obcí existuje společenský život, což také byla odpověď na otázku číslo 17. Neexistence společenského života byla pouze v osadách Spolí a Měřín, kde díky velmi nízkému počtu obyvatel není pro něj potenciál. S kulturním a společenským životem souvisí i jeho organizátoři, bez kterých by akce nevznikly. Mezi nejčastěji jmenované (otázka 18) lze zahrnout tradiční spolky, kluby a sdružení (68 %). Dále byly uváděny neformální party nadšenců a starosta. Dotazovaní v obci Stranný patřili mezi ty, kteří zmiňovali jako hlavního organizátora starostu. Starosta obce Stranný, Karel Vojta patří mezi dominantní osobnosti regionu a stará se o jeho rozvoj nejen po kulturní a společenské stránce.

Většina obyvatel se podílí, nebo alespoň aktivně účastní na akcích pořádaných jak v mikroregionu, tak i v obci. Opět převažují akce, které pořádají místní spolky, kluby a sdružení jako jsou hasiči, myslivci, fotbalisté. Pro obec Tisem je například specifický pochod Buřtochod konající se v srpnu. Mezi spolky lze mluvit i o spolupráci, příkladem může být, sdružení fotbalistů Jablonná, které spolupracuje na různých společenských akcích s hasiči z obce Rabyň.

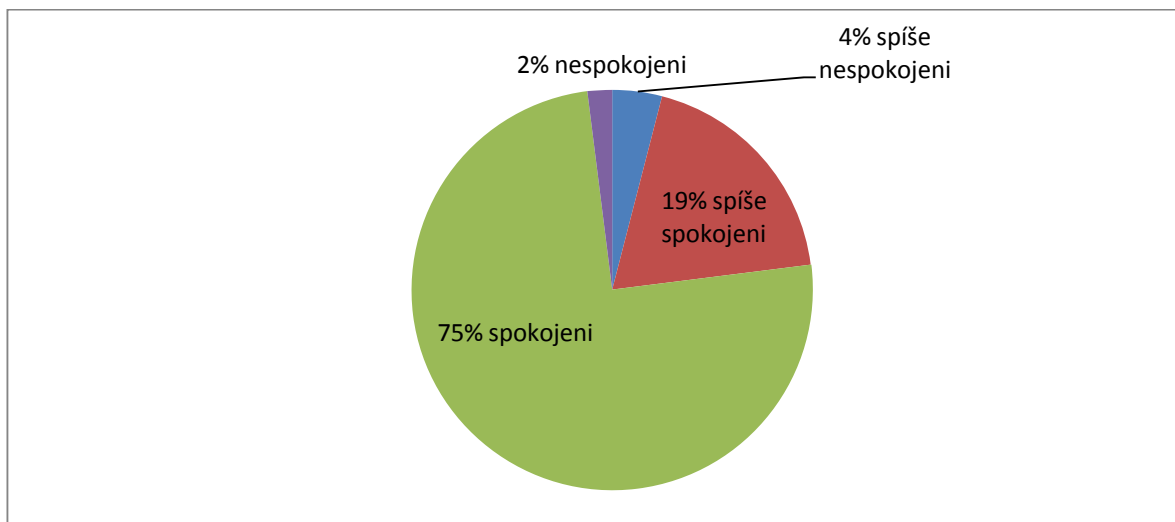
Otázky 20, 21 a 22 se týkaly na problematiku angažovanosti. Otázka 21 zněla „*Rád/a byste se někdy angažoval/a v zastupitelstvu?*“. Odpovědi se velmi zřetelně přiklánějí k odpovědi

ne (79 %). Mezi 21 %, kteří by se rádi angažovali, patří jednak představitelé samosprávy a spíše obyvatelé města Neveklov. Otázka 21 se ptala na názor, zda by se v zastupitelstvu měli angažovat chataři a chalupáři. Výsledky odpovědí na tuto otázku byly poměrně vyrovnané. Obyvatelé by však spíše v zastupitelstvu přivítaly chalupáře než chataře. Pro chalupáře v zastupitelstvu se vyjádřilo 59 %, proti bylo 41 %. Pro zastoupení chatařů je 56 % a zbylých 44 % je proti. Zajímavým příkladem je obec Blaženice, kde původně chalupář byl členem zastupitelstva obce. Rovněž se zapřičinil o rozvoj obce Blaženice zřízením potravin a penzionu.

O nízké angažovanosti svědčí i odpovědi na následující otázku se zněním: *„Ve prospěch tohoto území se angažujete i jinde (na úřadech, v politice, mediích apod.)?“*. Opět byla možnost výběru ano – ne. Drtivá většina zvolila odpověď ne (91 %). Mezi 9 % angažujících se patří opět především zastupitelé samosprávy.

Otázky v závěrečné části dotazníků se opět vracely ke spokojenosti obyvatel. Respondenti měli na otázku, zda jsou s životem v místě svého bydliště/rekreace spokojeni na výběr ze čtyř možností (spokojený, spíše spokojený, spíše nespokojený, nespokojený). Odpovědi opět svědčí o výrazné spokojenosti obyvatel (graf 6). Odpověď spíše nespokojený nevybral ani jeden z respondentů a možnost nespokojený zvolil jen jeden z tázaných. Přičemž jeho negativní postoj pramenil ze špatných sousedských vztahů. Mezi odpověďmi dominovaly možnosti spíše spokojený (19 %) a spokojený (78 %). Na otázky *„Uvažujete, že zde budete žít trvale?“* a *„Uvažujete o stěhování – odchodu?“* je zajímavé srovnat odpovědi rezidentů a rekreantů. U těchto odpovědí opět vynikla silná vazba obyvatel k území. Pouze 37 % chatařů a chalupářů neuvažuje, že by zde žili trvale. Důležité je zdůraznit, že zbylých 63 % z rekreantů by se v oblasti usídlili natrvalo. Toto vysoké číslo vypovídá o silné vazbě rekreantů k území. Mezi místními obyvateli zřetelně převažuje názor o trvalém bydlení. Silná vazba k místu bydlení/rekreace se potvrdila i dále, kdy pouze 3 místní obyvatelé uvažují o odchodu. Jedná se o mladší obyvatele z druhé věkové skupiny 31–45 let. I u rekreantů převažuje názor setrvání v území, pouze jeden se přiklání k odchodu.

Graf číslo 6: Nejčastější odpovědi na otázku č. 23 spokojenost s životem v obci

N= 96

Zdroj: *Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.*

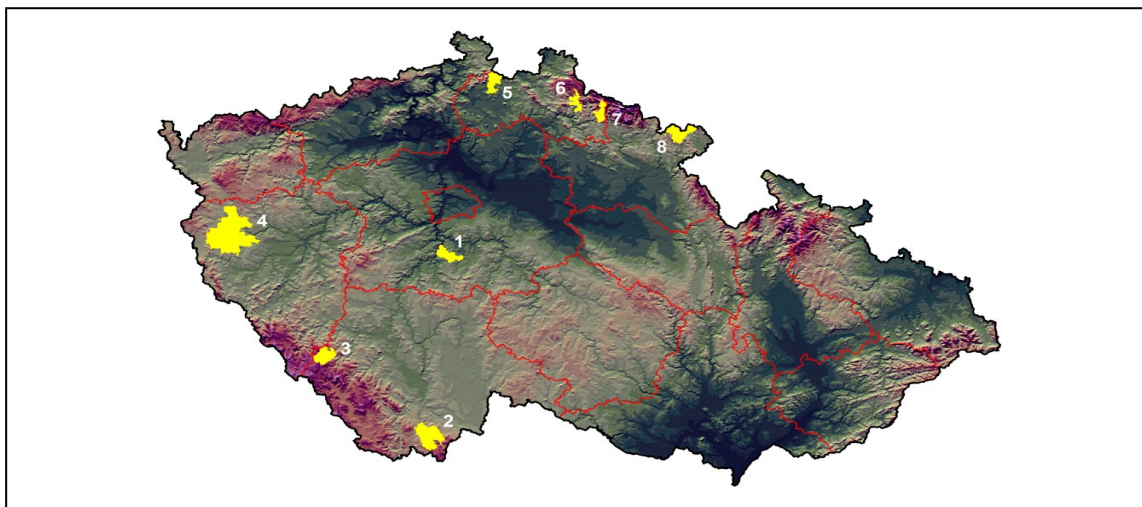
Poslední část dotazníku se zaměřila na identitu a vztah k území. Respondenti měli odpovídat na to, s kterým tvrzením se nejvíce ztotožňují. Čeho se cítí být především obyvatelem. Vyjadřovat se měli k těmto uvedeným celkům: Evropa, Evropská unie, Česká republika, historické země (Čechy, Morava, Slezsko), kraje, okresu, místní oblasti, obce – města, místní části. Každý z celků měl být obodován od 1 do 5. Přičemž 1 znamenala ano, cítím se být obyvatelem tohoto celku a 5 – ne necítím se být obyvatelem. 3 vyjadřovala neutrální vztah. Tato otázka činila největší problémy, respondenti volili převážně jen jeden z celků, především se jednalo o ten, s kterým se nejvíce ztotožňují. Přes problémy s odpověďmi, vyšly následující výsledky. Převážná část obyvatel mikroregionu Neveklov se cítí být především obyvatelem České republiky. Odpověď ano vybralo 79 % respondentů. Obdobně pozitivní vztah mají obyvatelé i rekreatanti k místní oblasti, obci a místní části. Nadpoloviční většina dotazovaného vzorku odpověděla na tyto celky, ano cítím se být obyvatelem. Naopak k Evropě a EU přistupují obyvatelé spíše neutrálně až negativně. 7 % se vůbec necítí být obyvatelem Evropy a 8 % EU, 22 % zvolilo odpověď spíše ne a největší počet má neutrální vztah má k Evropě 41 %, k Evropské unii 40 %. Pouze 8 % se cítí být obyvatelem Evropy, u EU je výsledek obdobný 6 %. Zajímavé je, že obyvateli Evropy i EU se cítí být nejvíce věková kategorie 46–65. Vztah k okresu a kraji je spíše pozitivní.

6 SROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ V MODELOVÉM ÚZEMÍ S CELKOVÝMI VÝSLEDKY VE VŠECH ZÁJMOVÝCH ÚZEMÍCH

Dotazníkové šetření probíhalo v 8 modelových regionech (obrázek 8). Společné pro tyto regiony je převažující rekreační funkce. Zároveň ale má každý region své odlišnosti a specifika. Regiony představují různé typy z hlediska postavení v sídelní struktuře, převažující funkce území nebo stability z hlediska vývoje, ať historického, demografického či ekonomického. Jedná se o regiony periferní: Borsko, Cvikovsko, Kaplicko a Neveklovsko s vysokým zastoupením chalupářů. Dále o regiony Benecko v Krkonoších, Tanvaldsko v Jizerských horách a Vacovsko v podhůří Šumavy, které jsou hojně využívaných k zimním sportům a v létě k turistice a cykloturistice. Posledním zkoumaným regionem je „skalnaté“ Teplicko.

Obrázek 8: Znázornění osmi modelových územích

Legenda: 1. Neveklovsko, 2. Kaplicko, 3. Vacovsko, 4. Borsko, 5. Cvikovsko, 6. Tanvaldsko, 7. Benecko, 8. Teplicko

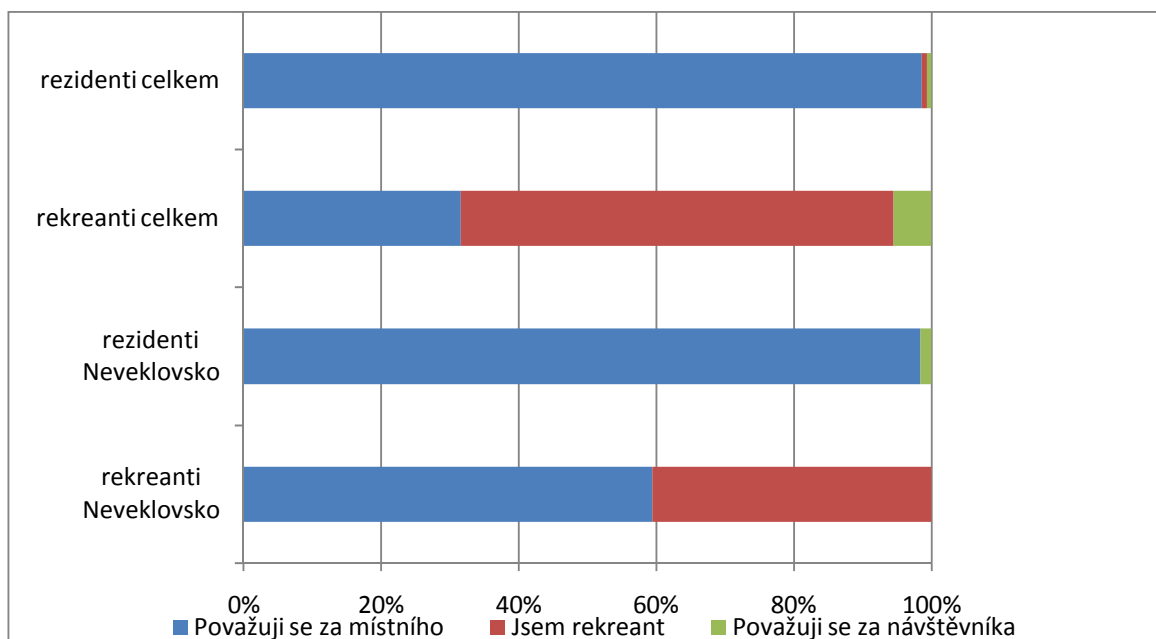
Zdroj: Grantové šetření.

Celkově bylo sebráno 734 dotazníků, z toho 40 % dotazníků bylo vyplněno s rekreanty (konkrétně 294) a zbylých 440 dotazníků bylo pořízeno s trvale žijícími obyvateli v jednotlivých územích. Celkově mezi respondenty mírně převažovaly ženy (53 %) nad muži (47 %). Z pohledu věku byla celkově nejpočetnější skupina respondentů v kategorii 46 let a výše. Neveklovsko se od této základní charakteristiky příliš neliší.

Jedinou drobnou výjimkou oproti celku je větší zastoupení kategorie do 30 let s 15 %. Což může vypovídat o projevech suburbanizace a s tím spojená zvyšující se atraktivita regionu zejména pro mladé obyvatele.

Co se týká ztotožnění s územím, trvale žijící obyvatelé odpovídali shodně a považují se za místní. Rozdíly lze spatřit u odpovědí rekreatantů. Zatím co za místní se považuje v celkovém hodnocení pouze jedna třetina rekreatantů, na Neveklovsku je situace poněkud jiná (graf 7). Zde dominuje u rekreatantů v 60 % názor „*Považuji se za místního*“. Toto zjištění je dáno vysokým počtem chalup v regionu, délkou rekreace v území a silnou vazbou rekreatantů k regionu. Poněkud odlišný by ovšem byl výsledek sledovaný u jednotlivých typů rekreatantů Neveklovska. U chatařů a majitelů rekreačních domků nadpoloviční většina zvolila odpověď „*Považuji se za rekreanta*“. Vzhledem k délce života či rekreace ve sledovaném území jsou odpovědi opět shodné s celkem. Většina místních obyvatel žije v jednotlivých sledovaných územích od narození. Rekreatanti jsou v území rovněž poměrně dlouhodobě, 65 % rekreatantů se zde rekreuje od narození popřípadě nejméně 20 let.

Graf číslo 7: Porovnání výsledků na otázku „*Se kterým tvrzením se nejvíce ztotožňujete*“ mezi modelovým územím Neveklovsko a všemi zkoumanými územími

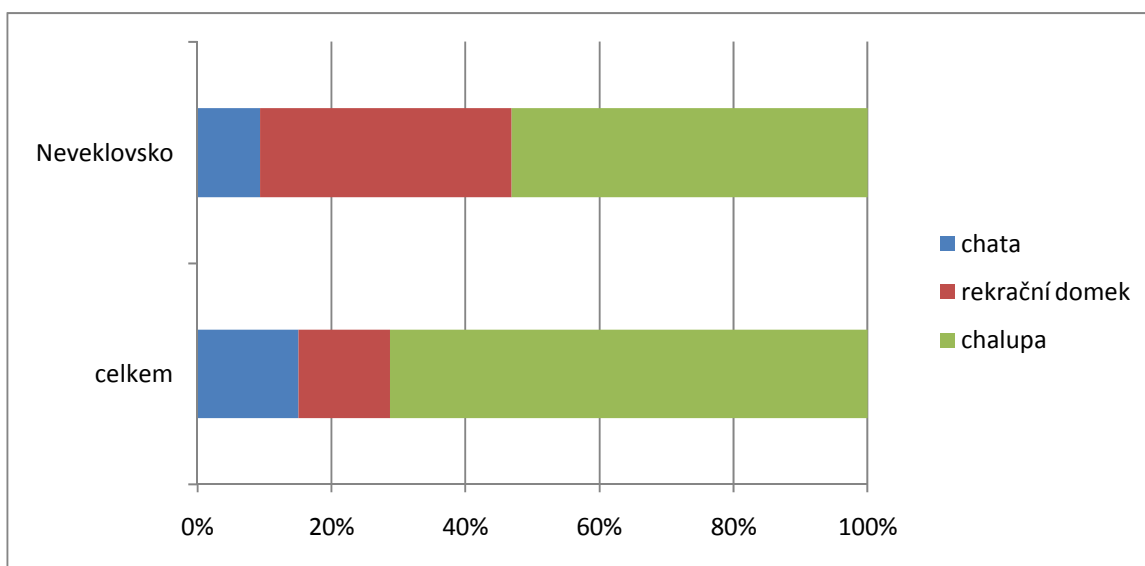

N= 731 celkem, N= 95 Neveklovsko

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Souhrnně lze říci, že u rekreantů převažují v zájmových územích chalupy téměř ze tří čtvrtin (graf 8). Největší zastoupení chalup se nachází v oblasti Borska a Cvikovska. Naopak chaty se ve větším množství nacházejí v oblasti Benecka a Kaplicka. Rekreační domky v žádném modelovém území výrazně nepřevažují. Majitelé rekreačních domků a chat se v dotazníkovém šetření shodně podílí 15 %. V případě modelového území Neveklovsko jsou rovněž dominantním objektem druhého bydlení chalupy (52 %). Chaty (zastoupeny z 10 %) a rekreační domky (38 %) jsou koncentrované především v oblastech blízko Slapské přehrady. Vysoký podíl rekreačních domků na Neveklovsku může být důsledkem touhy mnohých rekreantů usadit se v regionu natrvalo (viz otázka 24). Ani z hlediska trávení času rekreantů v modelovém území, Neveklovsko nikterak nevybočuje. Za hlavní rekreační sezonu by se dalo považovat období od května do září, kdy rekreanti tráví ve svých objektech převážně dva a více týdnů. Nejvíce vytíženými měsíci jsou tradičně letní měsíce srpen a červenec, kdy se více než dva týdny měsíčně rekreuje více než 50 % respondentů. Protikladem jsou zimní měsíce, kdy více jak jedna třetina rekreantů ve svém objektu druhého bydlení netráví žádný čas. U Neveklovska je zajímavé, že rekreanti považující se za místní obyvatele tráví v oblasti po celý rok převážně dva a více týdnů.

Graf číslo 8: Porovnání výsledků na otázku „*Typ rekreačního objektu je*“ mezi modelovým územím Neveklovsko a všemi zkoumanými modelovými regiony

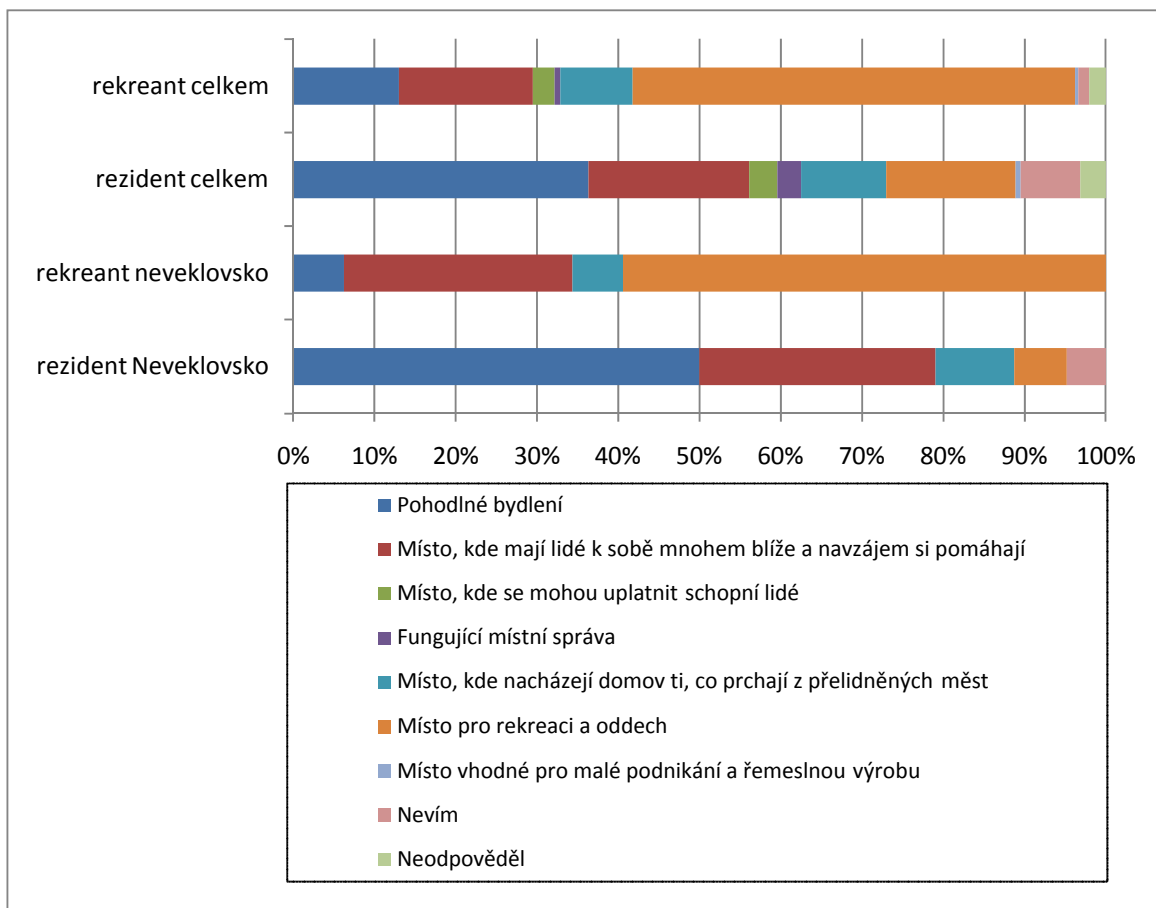
N= 294, N=31 Neveklovsko

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Citové vazby k regionu a důvody, které jednotlivé skupiny do regionu přivedly, zjišťovaly otázky 5 a 6. Jak na Neveklovsku tak i ostatních modelových území, převažuje k území silný citový vztah. Nejsilnější vazba je vytvořena k bezprostřednímu místu bydliště či rekreace a to 70 %. Silná citová vazba je shodná u rezidentů i u většiny rekreatantů. Názory se pouze liší k vazbě k širšímu okolí neboli území. Zatímco trvalé obyvatelstvo má vztah stále silný, rekreatanti se přiklánějí spíše k odpovědi „*spíše silný*“. Naopak pouze 1 % má k místu bydliště či rekreace slabý vztah. Mezi nejčastější důvody, které trvale žijící obyvatelé do území přivedly, patřily „*Žili zde moji předci.*“ a „*Mám zde příbuzné.*“. Zatímco u rekreatantů převažovaly odpovědi „*Jezdím sem od dětství.*“ a „*Rekreuji se zde moji známí.*“. U těchto celkových tvrzení lze najít odlišnosti od modelového území. Na Neveklovsku se přes 45 % rekreatantů přiklání k tvrzení „*Žili zde moji předci.*“ naopak tvrzení „*Jezdím sem od dětství.*“ a „*Rekreuji se zde moji známí.*“ zvolilo pouze 20 % rekreatantů na Neveklovsku. Rozdíly jsou nejspíše dané specifickým vývojem území.

Pod pojmem „místo“ Vašeho bydliště/rekreace se nejčastěji objevovaly tyto tři odpovědi „*Pohodlné bydlení.*“ (přes 26 %), „*Místo, kde mají lidé k sobě mnohem blíže a navzájem si pomáhají.*“ (18 %) a „*Místo pro rekreaci a oddech.*“ (přes 31 %). Zde se poněkud lišily odpovědi rekreatantů a rezidentů. Zatímco rezidenti volili spíše odpověď „*Pohodlné bydlení.*“, rekreatanti „*Místo pro rekreaci a oddech.*“. Opět ani v tomto případě Neveklovsko nikterak nevybočuje (graf 9).

Graf číslo 9: Porovnání nejčastějších odpovědí na otázku „Co se Vám především vybaví v myslí, když se řekne místo Vašeho bydliště/rekreace?“ mezi modelovým územím Neveklovska a všemi zkoumanými modelovými celky

N= 95 Neveklovsko, N= 732 celkem

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Následná otevřená otázka se zaměřila na specifika a jedinečnost jednotlivých modelových územích. Převážná většina všech respondentů vidí jedinečnost svého území v přírodních prvcích a symbolech s tím spojených (např. příroda, krajina, čistý vzduch, lesy, houby, kopce, hory, klid). Příroda jako taková byla jmenována v 37 % případech, klid v 23 % a malebnost krajiny u 16 % případů. Rozdílný ráz krajiny v jednotlivých modelových územích měl vliv i na odpovědi respondentů. U horských oblastí jako Benecko, Vacovsko a Tanvaldsko byly často zmiňovány kopce, hory (Krkonoše, Šumava, Jizerské hory) či Národní park, chráněné krajinné oblasti v kterých se horské regiony nacházejí. V oblasti Teplicka se nejčastěji objevovala odpověď skalní město, či skály. Neveklovsko a blízkost

Slapské přehradu a řeky Vltavy rovněž ovlivnila odpovědi tamních respondentů. Často nezůstaly opomíjené místní říčky. Dobré sousedské vztahy, citová vazba k regionu a rodinné kořeny tvořily další skupinku zmiňovaných subjektivních pojmů.

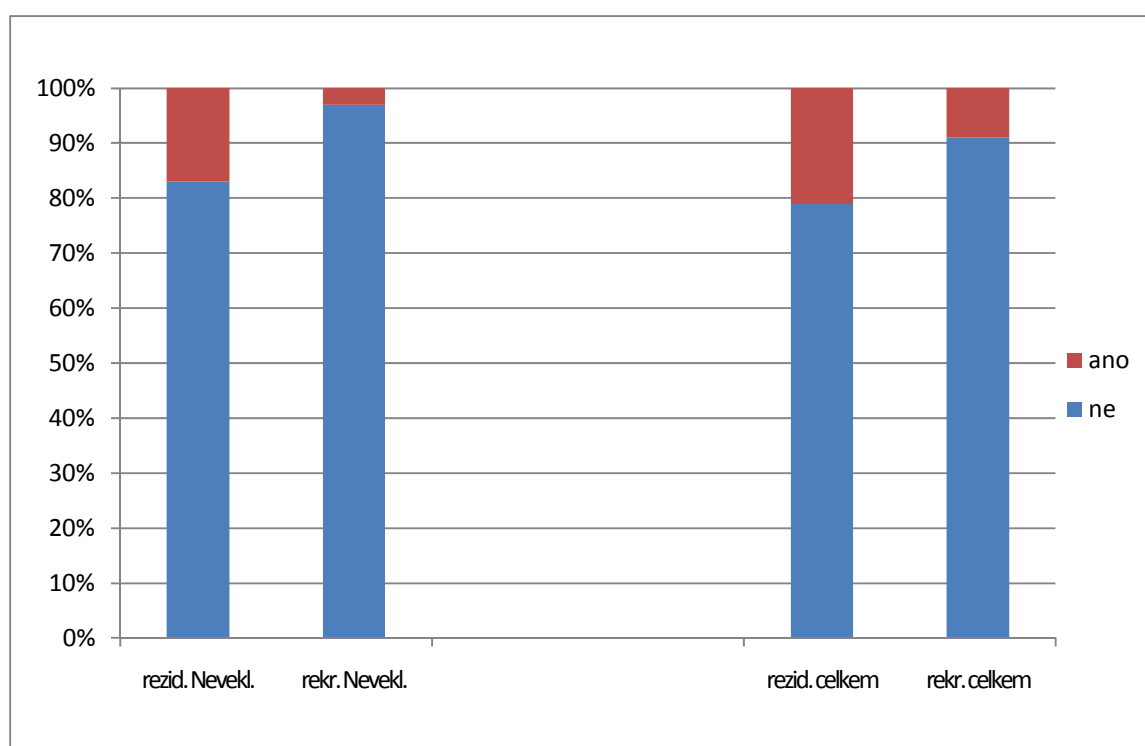
S touto otázkou do jisté míry souvisela i otázka 10: „*V území, ve kterém žijete, jste hrdý zejména na ...?*“ Opět se projevila hrdost na krajinu a přírodu, na kterou je hrdo více než 92 % všech respondentů. V pozadí zůstaly památky (3 %), společenský život (2 %), zvyky a tradice (2 %), historii území (1 %). Zajímavé je, že na osobnosti a místní produkty není hrdý žádný z dotazovaných. Přítomnost specifických místních produktů v jednotlivých oblastech není známa.

S předešlými dvěma otázkami souvisí i symboly regionů. Jmenovány byly jak symboly obecné jako příroda, krajina, klid a lesy. Tyto odpovědi se vyskytovaly u všech modelových území. Dále to byly symboly specifické pro každý region, které jsou velmi těžce porovnatelné díky rozdílnosti modelových území. Na příkladu Benecka, střediska zimních sportů a letní turistiky, převažovaly pojmy typu Krkonoše, turisti, sjezdovky, běžecké trasy, cyklistické trasy. Na Neveklovsku typickému spíše pro letní rekreaci to byly symboly jako řeka, Slapská přehrada, Konopiště, nebo Něžtětická hora.

Otázka zaměřující se na problémy v území, obci a místě bydliště/rekreace se opět potýkala s problémem geografického určení jednotlivých míst. Respondenti nebrali na měřítkovou úroveň příliš zřetel. Souhrnně lze říci, že společným problémem všech regionů je nezaměstnanost a nedostatek pracovních příležitostí s tím spojených, dále pak špatná dopravní dostupnost, špatný stav komunikací a infrastruktury. Často se také problémy týkaly nedostatečné občanské vybavenosti a problémy s místní samosprávou. I Neveklovsko spadá do téměř všech těchto kategorií problémů, výjimkou je poměrně dobrá dopravní dostupnost, díky pražským příměstským spojům a dalším pravidelným linkám (blíže kap. 4.4.1). Na samosprávu byly stížnosti pouze v Neveklově, v ostatních menších obcích jsou naopak starostové hlavními rozvojovými iniciátory území. Mezi aktuální regionální problém Neveklovska konkrétně obce Tisem patří výstavba dálnice D3 (blíže kap. 4.4.2). Podle polohy jednotlivých regionů se lišily i problémy „přírodního“ rázu. V horských oblastech to byla sněhová pokrývka, kůrvec na Vacovsku, povodně v oblastech Ústeckého a Libereckého kraje během letních měsíců roku 2010. Národnostní problémy se vyskytly na Tanvaldsku s Romy, Poláky na Teplicku.

Zjišťovány dále byly vztahy mezi skupinami respondentů, a zda jsou chataři a chalupáři pro obce zátěží (graf 10). Celkově lze říci, že přítěží byli rekreanti jen pro 20 % dotazovaných trvale žijících obyvatel, 10 % rekreatů a 40 % starostů. Pokud se situace bude hodnotit v konkrétních modelových územích, budou se výsledky výrazně lišit. Pro místní obyvatele Benecka představují rekreanti zátěž ze 72 %. Tato skutečnost může být dána tím, že oblast má silně rozvinutý cestovním ruch, téměř až masově a to díky mnoha turistickým i lyžařským trasám, sjezdovkám, hotelovým a dalších zařízením. Podíl na takto vysoké hodnotě může mít i výstavba apartmánových rekreačních bytů v posledních letech. Naopak pro obyvatele spíše chalupářského Neveklovsko jsou rekreanti zátěž jen z 14 %.

Graf číslo 10: Porovnání výsledků na otázku „*Přítomnost chalupářů a chatařů představuje pro obec zátěž (např. z hlediska infrastruktury, služeb)?*“ mezi modelovým územím a celkovými výsledky ve všech zájmových územích

N= 732 celkem, N= 95 Neveklovsko

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Vztahy mezi skupinami respondentů jsou celkově hodnoceny jako dobré nebo velmi dobré (celkově 70 %). Naopak názory, že jsou vztahy mezi jednotlivými skupinami špatné,

či velmi špatné se objevovaly minimálně (5 %). Nejlépe byly hodnoceny mezi rekreaty navzájem. Výsledky se poměrně shodovaly ve všech modelových regionech neveklovské. Vývoj vztahů v posledních deseti letech většina obyvatel hodnotí jako stagnující. Vztahy stejné panují u všech skupin stejným procentuelním podílem kolem 78 %. Celkově lze vztahy vyhodnotit jako dobré, které se nezhoršují, což je pozitivní výsledek. Návaznost na tyto otázky má i otázka číslo 16, týkající se na vztah jak trvalých obyvatel, tak i rekreatů k danému území. Odpovědi opět potvrdily pozitivní (48 %) nebo spíše pozitivní (45 %) vztah obou skupin k danému území. Velmi pozitivním zjištěním také je, že negativní vztah k území má podle respondentů pouze 1 % rekreatů i rezidentů.

Společenský a kulturní život patří i do aktivit chatařů a chalupářů. Přes 74 % dotazovaných si myslí, že se rekreati zajímají o společenský a kulturní život v obci. Rekreati se účastní většiny tradičních akcí, mezi které patří poutě, slavnosti obcí, plesy, zábavy, sportovní akce od fotbalových zápasů po hasičské závody. Dále jde o dětské dny, slavnosti masopustu atd. Akce se regionálně nikterak neliší. Důležité je také podotknout, že v drtivé většině obcí existuje společenský život (90 %). Největší zásluhy na organizaci společenského a kulturního života mají ve všech zkoumaných regionech tradiční spolky, kluby a sdružení (46 %), popřípadě starosta (20 %). Zajímavé je Cvikovsko, kde se v některých lokalitách jako Travník, Drnovec podílí na společenském a kulturním životě rekreati. Neveklovsko opět odpovídá celkovým zjištěným výsledkům. Na společenském životě se podílí nejvíce tradiční spolky, kluby a sdružení v největší míře hasiči, myslivci a fotbalisti. V obci Stranný je to také velmi aktivní starosta Karel Vojta, který ve své funkci setrval i po říjnových volbách. Další otázka zkoumající zapojení rekreatů a trvalých obyvatel do společenského života se opět potýkala s problémem vymezení území (v území, v obci, v místě). Angažovanost obyvatelstva není nikterak vysoká. Největší angažovanost rezidentů i rekreatů je zaznamenána v obci nebo lokalitě. Daleko více se angažují rezidenti např. v místě z 24 %, rekreati z 18 %. Na Neveklovsku, hlavně v menších obcích se většina obyvatel podílí na akcích a aktivitách obcí i regionu. Důvodem může být právě malý počet obyvatel obcí a jejich částí.

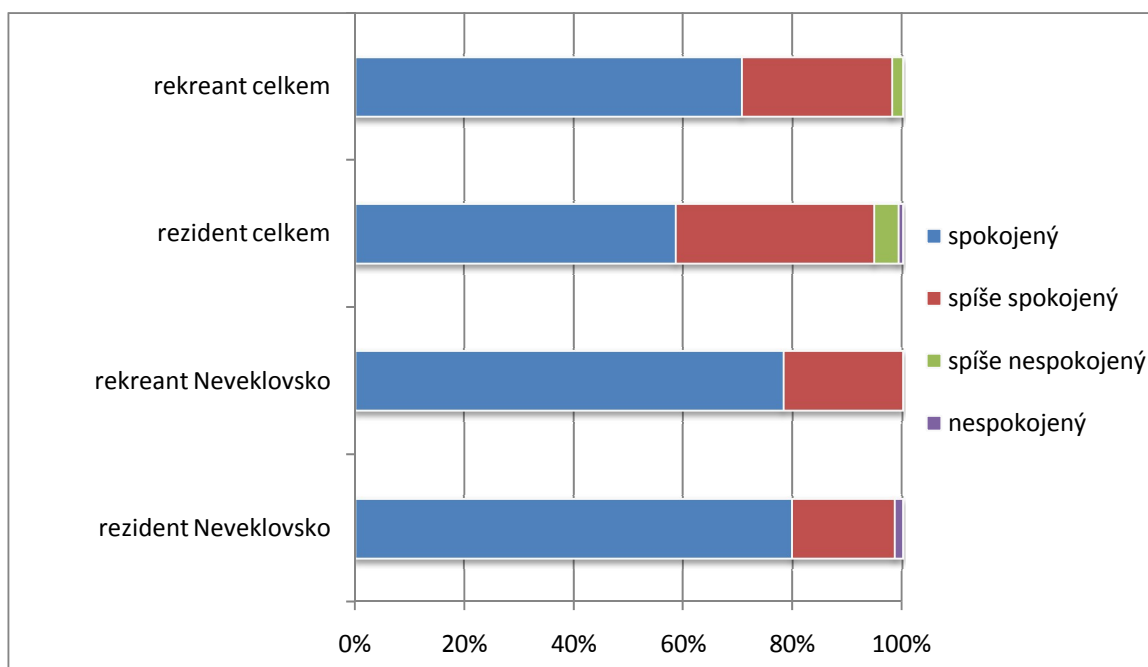
Obdobně je tomu i v angažovanosti v zastupitelstvu obce. Přes 85 % trvale žijících obyvatel nemá snahu se v zastupitelstvu angažovat, u rekreatů je procento ještě vyšší 94 %. Z výsledků zjištěných na Neveklovsku lze říci, že angažující se jsou především stávající zástupci samosprávy. Přibližně stejné procento dotázaných a i stejná skupina se

angažuje ve prospěch území i jinde - media, politika, na úřadech. I přes malou touhu rekreantů angažovat se v zastupitelstvu, si jich téměř polovina myslí, že by v něm měli mít své místo. Z rezidentů by chataře a chalupáře uvítalo v zastupitelstvu kolem 40 %. Z odpovědí je dále patrné, že v zastupitelstvu by byli více vítáni chalupáři než chataři. Na Neveklovsku je situace obdobná, i zde se vyjádřilo vysoké procento rekreantů i rezidentů pro rekreanty v zastupitelstvu (57 %).

O spokojenosti obyvatel nás přesvědčila otázka v závěru dotazníku. V 58 % označili rezidenti, že jsou spokojeni s životem v místě jejich bydliště. Spíše spokojeni jsou rezidenti s životem v 36 %. Zbývající odpovědi „*spíše nespokojení*“ a „*nespokojení*“ zvolilo něco málo přes 5 %, přičemž vyloženě negativní vztah k životu v území má pouze necelé procento. Chataři a chalupáři jsou s životem v území ještě o něco více spokojeni (70 %), proto se právě asi v daných lokalitách rekreují. Naopak žádný z rekreantů nezvolil odpověď „*nespokojení*“ (graf 11).

Graf číslo 11: Porovnání výsledků na otázku č. 23 „*S životem zde jste...*“ mezi modelovým územím Neveklovsko a celkovými výsledky ze všech modelových území

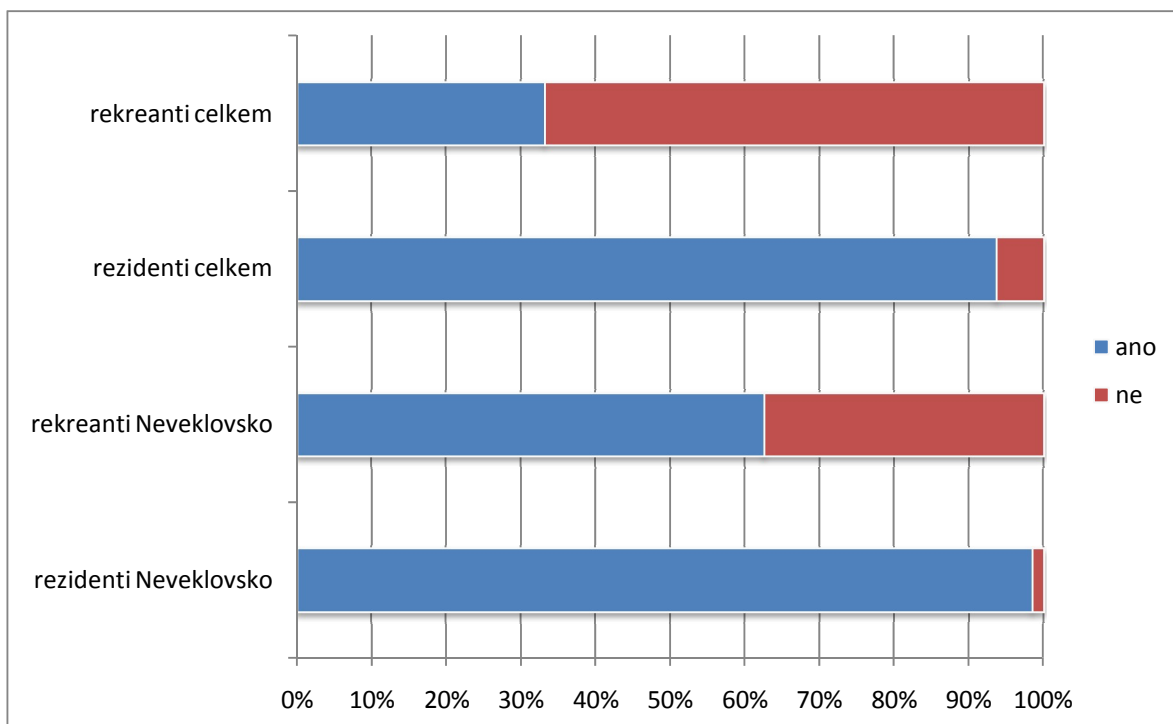

N= 732 celkem, N= 95 Neveklovsko

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

V návaznosti na spokojenost, se dále obyvatelé vyjadřovali k myšlence stěhování či setrvání v území. 33 % rekreantů by se chtělo přestěhovat do rekreační oblasti natrvalo. Lze říci, že rekreační oblasti chtějí rekreanti využívat jen pro chataření a chalupaření, ne však pro trvalé bydlení (graf 12). Na Neveklovsku byl zájem rekreantů o trvalé bydlení daleko vyšší 63 %. Na tuto vysokou hodnotu je důležité přihlížet i v závislosti na věku rekreantů. Pro trvalé bydlení je většina obyvatel z věkové kategorie 46 a více let a odchod do regionu rekreace plánují na důchod. Rezidenti jsou o svém setrvání v regionech zcela pevně přesvědčeni, pro je téměř 94 %. Co se odchodu z regionu týče, výsledky hovoří zcela jasně. Necelých deset procent z trvale bydlících obyvatel uvažuje o stěhování, z každého regionu jsou to pouze ojedinělé případy. Z rekreantů o odchodu uvažuje jen 5 %, opět se nejednalo o respondenty z konkrétního regionu. Tato nízká hodnota potvrzuje, že rekreanti chtějí v území přetrvat pro rekreační účely.

Graf číslo 12: Porovnání výsledků na otázku „Uvažujete, že zde budete žít trvale?“ mezi modelovým územím Neveklovsko a celkovými výsledky ze všech modelových území

N= 732 celkem, N= 95 Neveklovsko

Zdroj: Dotazníkové šetření, vlastní zpracování.

Závěrečná série otázek zjišťovala identitu a ztotožnění obyvatel na různých regionálních měřítcích. Dotazováni byli na identifikaci s Evropou, Evropskou unií, Českou republikou, historickou zemí, krajem, okresem, místní oblastí, obce - města, místní částí. Komplikace se vyskytly s porozuměním otázky. Rezidenti i rekreanti odpovídali stejně, mírné rozdíly se vyskytly u identifikací s krajem a okresem, kdy se místní obyvatelé cítí být více obyvateli těchto celků než rekreanti (rozdíl 10 %). Nejslabší identifikaci cítí obyvatelstvo k celkům evropským, ať se jedná o EU nebo o Evropu jako takovou. Neutrální vztah k těmto celkům má přes 41 %. Negativní vztah pocítuje 10 % dotázaných. Na opačné straně stojí obce či město, se kterými se obyvatelé velmi silně identifikují. Kolem 70 % všech dotázaných se identifikuje s tímto celkem (zvolené odpovědi ano). Zároveň se obyvatelé silně ztotožňují s místní částí (67 %) a Českou republikou (62 %). Mezuregionální úroveň příliš silné vazby obyvatelstva nevyvolává. S krajem se identifikuje 37 % a s okresem 34 %, spíše je k těmto celkům zaujímán neutrální vztah. Drobnou výjimkou Neveklovska je silnější identifikace s Českou republikou a to ze 79 %. Jinak se odpovědi velmi přibližovaly celkovým výsledkům.

Závěrem lze říci, že modelové území Neveklovska, se nikterak neliší od zkoumaného celku. Tento fakt lze označit za pozitivní. Najdou se drobné nuance jako například důvody, proč se obyvatelé v oblasti rekreují či žijí. Dále je rozdílné procento rekreantů, kteří uvažují o setrvání v území. Tyto rozdíly mohou pramenit ze specifického historického vývoje území v minulosti. A také vzrůstající popularitou regionu, díky rozšiřujícímu se zázemí Prahy a s tím spojenou dobrou dostupností, je do regionu přilákáno i mladé obyvatelstvo. Souhrnem lze říci, že zájmové území Neveklovska má jako všechny ostatní zkoumané regiony své problémy i specifčnosti. Je to region se společenským životem, kterého si lidé považují, převážně díky rázu krajiny a přírodnímu dědictví. Obyvatelstvo cítí k regionu silnou vazbu, ať se jedná o trvale žijící obyvatele nebo rekreanty. Zároveň se obyvatelé ve velké míře s místem svého bydliště ztotožňují a identifikují, což může být dalším důvodem, proč se chce tak velké procento rekreantů usadit v regionu nastálo.

7 ZÁVĚR

Cílem předložené diplomové práce bylo analyzovat procesy formování regionální identity a identity regionů v modelovém území Neveklovska identifikovat vnitřní potenciál regionu ze socioekonomických a sociokuturních hledisek. A dále identifikovat rozdíly v jednotlivých modelových územích Česka, specifických vysokou koncentrací sídel s převažující turistickou a rekreační funkcí, ve kterých byl výzkum prováděn.

Práce přechází od teoretického zarámování a diskuze literatury (zaměřené převážně na formování regionální identity, vývoj druhého bydlení v periferních oblastech a typologii venkova) k analýze modelového území. Území bylo hodnoceno a analyzováno na základě jeho specifického vývoje. Zároveň byly uvedeny důvody vymezení zájmového území. Byl zhodnocen vývoj počtu obyvatel a domů modelového území v období od roku 1869 do roku 2001 na základě dat z jednotlivých SLDB. Díky popisu specifických historických událostí a vývoje, mohl být nalezen původ vzniku a rozvoje druhého bydlení v této oblasti. Rovněž bylo provedeno hodnocení stávajícího vývoje obcí v modelovém území za pomoci především tvrdých dat. Na základě hodnocení mohlo být zájmové území zařazeno do venkovské typologie (podle Perlín, Kučerová, Kučera, 2010) a označeno za „Rozvojový venkov“. Rovněž mohla být potvrzena hypotéza vycházející z článku Musil, Müller (2008b) o přeměně periferního území Neveklovska ve vzdálenější suburbánní zónu Prahy.

Ke stěžejní části práce patří vyhodnocení vlastního dotazníkového šetření provedeného v modelovém území. Při výzkumu docházelo ke kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod. Analyzována byla jak data tvrdá (primární), tak data měkká (sekundární), která byla získána při terénním šetření v modelovém území a v jeho obcích. Výzkum byl uskutečněn ve 4 základních obcích a jejich částech: Neveklov, Rabyně, Stranný a Tisem. Bylo provedeno dotazníkové šetření v jednotlivých obcích a jejich částech s rezidenty a uživateli objektů druhého bydlení. Dále byly provedeny řízené rozhovory s představiteli samosprávy jednotlivých obcí. Po vyhodnocení výsledků z modelového území, byla provedena komparace s celkovými výsledky získanými při rozsáhlém dotazníkovém šetření po různých částech Česka.

Odpovědi na položené výzkumné otázky jsou formulovány v následujících odstavcích.

1. Na základě dotazníkového šetření, byl vyhodnocen vztah jednotlivých skupin respondentů k území/obci/lokalitě. Hodnocení respondentů vycházelo z jejich subjektivních pocitů. Souhrnně lze říci, že místní obyvatelé i rekreanti mají k regionu silný či spíše silný vztah. Je pozitivní, že specifický vývoj, který je spojený s nuceným vysídlením oblasti, neovlivnil smýšlení místních obyvatel natolik, že by byly přetrhány jejich vztahy a vazby k území. U rekreantů lze úzké sepejetí s územím spojovat s důvody, které je do oblasti přivedli. Téměř polovina rekreantů zde měla předky, anebo má v místě příbuzné dodnes. Jsou to právě citové vazby a kořeny, které utvořili těmto lidem zázemí pro rekreaci, i přes již zmíněné problémy s vysídlením oblasti. Byly to právě objekty prázdné po vysídlení, či zbylé po předcích, které utvořily základnu oblasti pro chalupaření. Dalším znakem silného vztahu s územím je ztotožnění s ním. Ovšem ztotožňování s územím se liší u jednotlivých skupin rekreantů. Jsou to spíše chalupáři, kteří se zároveň cítí být místními obyvateli. Naopak u chatařů není ztotožnění tak silné, ti se spíše cítí být rekreanty. Zahrne-li se i prostorové hledisko, lze říci, že obyvatelé rekreující se v chatách, mají své objekty situované v blízkosti Slapské přehrady a jejich sepejetí s územím není tolik silné. Druhou skupinu tvoří rekreanti chalupáři, kteří se rekreují ve vzdálenějších lokalitách od Slapské přehrady, a jejich vztah k území je silný.

2. Další výzkumná otázka hledala odpověď na to, zda se liší regionální identita v jednotlivých modelových územích od zájmového území Neveklovska. Na základě dotazníkových šetření lze konstatovat, že modelové území se výrazně neodlišuje od zkoumaného celku. Najdou se drobné odchylky, jako důvody proč obyvatelé v oblasti žijí a rekreují se. Dále je to zájem rekreantů Neveklovska setrvat v oblasti natrvalo. Tyto rozdíly pramení jednak z již zmiňovaného specifického vývoje a dále ze ztráty perifernosti území. Neveklovsko se stává širším zázemím Prahy, díky tomu se zlepšuje dopravní dostupnost a podmínky pro život. Region láká mnoho mladých obyvatel. Zatímco v minulosti obyvatelé odtud utíkali za prací a opuštěné objekty jim sloužily k rekreaci, v současnosti se tito obyvatelé (v postproduktivním věku) vracejí na místa svých kořenů. Nejen tito rekreanti cítí k regionu silnou vazbu, ztotožňují se s územím i s životem v něm. Tyto důvody mohou patřit mezi další, které vede tak velké procento rekreantů k usazení nastálo. Neveklovsko jako i ostatní zkoumané regiony má své specifčnosti a problémy. Jedná se o region, který má svůj společenský život, kterého

si lidi považují, převážně díky rázu krajiny a přírodnímu dědictví. Stejně jako v ostatních regionech obyvatelstvo cítí být nejvíce příslušníky místních částí a České republiky. Naopak s nadnárodními uskupeními jako je Evropská unie se většina obyvatelstva prozatím identifikuje velmi slabě.

3. Často zmiňovaná dichotomie ve smyslu rezidenti a rekreanti se v modelovém území Neveklovsko nepotvrdila. Jak potvrdilo dotazníkové šetření, i řízené rozhovory se zástupci samosprávy, kteří by měli reprezentovat názor obyvatelstva, dichotomie „my versus oni“ zde neexistuje. Většina rekreantů se díky rodinným vazbám zde rekreuje od nepaměti. V posledních letech zde nedochází k žádnému výraznému zkupování pozemků. Nejen rekreanti se považují za místní, také místní je mnohdy za ně považují. Rekreanti se podílí na společenském životě a celkově na dění v obci. Lze konstatovat, že rekreanti celkově pomáhají vytvářet identitu regionu.

4. Na poslední otázku zazněly odpovědi již výše. Změna obytné funkce na rekreační zapříčinila změnu v regionální identitě u řady regionů. Nejinak tomu bylo i v Neveklovsku. Cestovní ruch značně pomohl k rozvoji oblasti a pomáhá do dnes. Po ústupu zemědělství a jeho podílu na zaměstnanosti místních obyvatel, je to právě cestovní ruch a služby s ním spojené, které pozitivně ovlivňují zaměstnanost oblasti. Jak již bylo uvedeno výše, jsou to především rodinné vazby, které motivují rekreanty k návratům právě do této lokality. Neopomenutelná je i poměrně dobrá dopravní dostupnost a blízkost centra, která spolu s rázem krajiny láká rekreanty právě do této oblasti a činí z ní centrum rekreace středních Čech.

V průběhu diskuze literatury týkající se regionální identity a ztracených regionů vyvstaly ještě další otázky, na které se práce také pokusila najít odpověď. Otázky se tázaly, v jaké fázi regionální identity se Neveklovsko nachází. Neveklovsko je ideálním příkladem oblasti, která ztratila nositele své regionální identity. Od vysídlení oblasti uběhlo téměř 70 let, během kterých si Neveklovsko začalo budovat novou regionální image. Základ tvořil právě cestovní ruch a s tím spojené chataření a chalupaření. V současnosti má modelové území své postavení v regionálním systému a dostalo se do podvědomí společnosti. Dá se říci, že Neveklovsko se nachází ve třetí fázi procesu institucionalizace (dle Paasi 1986), ve fázi formování institucí regionu. Důkazem může být Sdružení obcí Neveklovska (SON). Navrácení Neveklovu statutu města, může být dalším dokladem toho,

že modelové území se pomalu přibližuje k vrcholné fázi institucionalizace (zakotvení regionu v prostorových strukturách a vědomí obyvatel).

Během dotazníkového šetření se objevily i další otázky, na které by bylo zajímavé najít odpovědi. Mnoho dotazovaných zmiňovalo problematiku výstavby dálnice D3. Zajisté by bylo přínosné zjistit, jak se zájmového území vyrovná s napojením na tuto komunikaci a jaký vliv bude mít na jeho další rozvoj.

Diplomová práce byla vytvořena jako součást grantového projektu s názvem „Význam rekreační funkce obcí při formování regionální identity a identity regionů v ČR“ prováděný na PřF UK v Praze. Při detailnějším pohledu na modelové území Neveklovsko ukázala jeho specifčnosti, které by v rámci celého výzkumu mohly zaniknout. Výsledky práce dokazují, že Neveklov se stává dynamickou oblastí a zájem o tuto oblast přesahuje nad dominantní rekreační funkci.

LITERATURA A ZDROJE DAT

Literatura

BIČÍK, I. a kol. (2001): Druhé bydlení v Česku. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 167 s.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2003): Sčítání lidí, domů a bytů k 1. 3. 200. Dojížděka do zaměstnání a škol. Okres Benešov. ČSÚ, Praha, 108 s.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2005): Statistický lexikon obcí České republiky. Ottovo nakladatelství, Praha, 1358 s.

FIALOVÁ, D. (2000): Transformace druhého bydlení v Česku (na příkladu zázemí Prahy). Dizertační práce. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 130 s.

FIALOVÁ, D. (2004): Charakteristika vlastníků druhého bydlení na příkladu Benešovska. In: Vágner, J., Fialová, D. a kol.: Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku, KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 169–176.

FIALOVÁ, D., VÁGNER, J. (2005): Druhé bydlení v periferních oblastech. In: Novotná, M. (ed.): Problémy periferních oblastí. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 74–80.

FIALOVÁ, D. a kol. (2007): Socioekonomická analýza města Poděbrady. Výzkumná zpráva. Projekt 3.3. Společný regionální operační program EU č. CES 1890/OEI/2007, PřF UK v Praze, Praha, 50 s.

FIALOVÁ, D. a kol. (2010): The importance of settlement recreational function in the process of forming regional identity and identity of regions in Czechia. Acta Universitatis Carolinae Geographica, 1-2, s. 49-60.

HAMPL, M. (1998): Realita, společnost a geografická organizace: hledání integrálního řádu. Karolinum, Praha, 110 s.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 147 s.

HAVLÍČEK, T. a kol. (2005): Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: Novotná, M. (ed.): Problémy periferních oblastí. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 6–24.

HÄGERSTRAND, T. (1967): Innovation Diffusion as a Spatial Process. University of Chicago, 339 s.

HENDL, J. (2008): Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace. Portál, Praha, 407 s.

HEŘMANOVÁ, E., CHROMÝ, P. (2008): Kulturní regiony a geografie kultury. ASPI a.s., Praha, 348 s.

CHROMÝ, P. (2003): Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M.: Geografie na cestách poznání: Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. KSGRR PřF UK v Praze, s. 163–178.

CHROMÝ, P., MARADA, M. (2004): Metodologické přístupy v geografickém výzkumu kulturních oblastí Česka. Závěrečná zpráva grantového projektu GA UK č. 215/2002/B–GEO/PřF, 2002–2003. KSGRR PřF UK v Praze, 6 s. rkp.

CHROMÝ, P. (2006–2008): Hybné síly institucionalizace regionů: regionální identita a identita regionů v Česku v období jeho integrace do Evropy regionů. Grantový projekt GA ČR č. 205/06/P386. KSGRR PřF UK v Praze, Praha.

CHROMÝ, P. (2008): Regiony v proměnách času a prostoru (Úvaha o přístupech nové regionální geografie). *Miscellanea Geographica* 14, Plzeň, s. 57–64.

CHROMÝ, P. a kol. (2011): Venkov – žitý prostor: regionální diferenciací percepce venkova představiteli venkovských obcí v Česku. *Geografie*, 116, č. 1, s. 23–45.

JANČÁK, V. (2003): Geografie zemědělství a rurální geografie: základní pojmy a metodické přístupy, jejich výzkum v období transformace. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M.: Geografie na cestách poznání: Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 166–176.

JANČÁK, V. a kol. (2010): Sociální kapitál jako faktor rozvoje periferních oblastí: analýza vybraných složek sociálního kapitálu v typově odlišných periferiích Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 207–222.

JANOVSKÝ, F. (2005): *Slivice svědectví pravdy*. OV KSČM, Příbram, 56 s.

LIBROVÁ, H. (1996): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část první: vize, postoje k venkovu a potenciální migrace v ČR. *Sociologický časopis*, 32, č. 3, s. 285–296.

LIBROVÁ, H. (1997): Decentralizace osídlení – vize a realita. Část druhá: decentralizace v v realitě České republiky. *Sociologický časopis*, 33, č. 1, s. 27–40.

KOLÍSEK, M. (2010): Dopravní dostupnost druhého bydlení: Vybrané lokality v okrese Benešov, Bakalářská práce. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 48 s.

KUČERA, Z. (2007): Historická geografie mezi geografií a historiografií. *Historická geografie*, 34, s. 9–19.

KUČERA, Z. (2011): Rozmanité cesty regionální geografie. *Geografické rozhledy*, 20, č. 5, s. 14–18.

MAJEROVÁ, V. a kol. (2000): *Český venkov 2000. Základní údaje*. ČZU Praha, Praha, 150 s.

MUSIL, J. (1988): Nové pohledy na generaci našich měst a osídlení. *Územní plánování a urbanismus*, XV, č. 2, s. 67–72.

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008a): Vnitřní periferie v České republice jako mechanismus sociální exluze. *Sociologický časopis*, 44, č. 2, s. 321–348.

MUSIL, J., MÜLLER, J. (2008b): Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. CESES FSV UK, Praha, 52 s.

OSOBA, P. (2008): Regionální identita obyvatelstva v česko-polském pohraničí: příklad Broumovska. Diplomová práce. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 108 s.

OUŘEDNÍČEK, M., ed. (2006): *Sociální geografie pražského městského regionu*. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 159 s.

PAASI, A. (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia*, 164, č. 1, Helsinki, s. 105- 146.

PAASI, A. (2002): Place and region: regional Works and words. *Progress in Human Geography*, 26, 6, s. 802-811.

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. (2002): Výkladový slovník cestovního ruchu. MMR ČR, Praha, 448 s.

PERLÍN, R. (2008): Venkov, typologie venkovského prostoru. Praha: MV ČR. 21 s.

Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/odbor/reforma/perlin.pdf>> (cit. 6. 6. 2011).

PERLÍN, R., KUČEROVÁ, S., KUČERA, Z. (2010): Typologie venkovského prostoru Česka. *Geografie*, 115, č. 2, s. 161–187.

PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64–77.

PILEČEK, J., JANČÁK, V. (2010): Je možné měřit sociální kapitál? Analýza územní diferenciací okresů Česka. *Geografie*, 115, č. 1, s. 78–95.

PUTNAM, R. D. (1993): Making Democracy Work: civic transitions in modern Italy. Princeton University Press, Princeton, 249 s.

ROBEK, A. (1980): Lidé bez domova. Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, Praha, 66 s.

ROUBAL, O. (2003a): Když se řekne identity... regionální identita I. SocioWeb.

Dostupné z WWW:

<http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/110_SOCIOweb_9_2003.pdf> (cit. 4. 5. 2011).

ROUBAL, O. (2003b): Když se řekne identity... regionální identita II. SocioWeb.

Dostupné z WWW: < http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/114_Socioweb_13-14_2003.pdf> (4. 5. 2011).

STANĚK, S. (1975): Evakuace území mezi Vltavou a Sázavou za okupace. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, č. 16. Praha, s. 197–236.

SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis, 39, č. 2, s. 217–233.

SPIPKOVÁ, J. (2006): Zahraniční investoři a jejich percepce investičního a podnikatelského prostředí v České republice: Pilotní studie v behaviorální geografii. Disertační práce. KSGRR PřF UK v Praze, Praha.

ŠTĚTINOVÁ, K. (2006): Územní identita obyvatel Česka - vývojový a hierarchický pohled. Diplomová práce. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 136 s.

VÁGNER, J. (2001): Vývoj druhého bydlení v Česku. Druhé bydlení v Česku. In: Bičík, I. a kol.: Druhé bydlení v Česku. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 42–54.

VÁGNER, J. (2003): První nebo druhé bydlení? Druhé bydlení jako významná složka životního stylu. In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M.: Geografie na cestách poznání: Sborník příspěvků k šedesátinám Ivana Bičíka. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, s. 99–106.

VÁGNER, J., FIALOVÁ, D. a kol. (2004): Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku. KSGRR PřF UK v Praze, Praha, 286 s.

VÁGNER, J. a kol. (2007): Analýza cestovního ruchu na Příbramsku. Výzkumná zpráva. Projekt 3.3. Společný regionální operační program EU č. CES 1851/OEI/2007, PřF UK v Praze, Praha, 136 s.

VENCÁLEK, J. (1998): Protisměry územní identity. Olza Český Těšín, Český Těšín, 206 s.

WINKLER, J., PETRUSEK, M. (1997): Velký sociologický slovník. Karolinum Praha, 598 s.

ZICH, F., ed. (2003): Regionální identita obyvatel pohraničí. Sborník příspěvků z konference „Evropská, národní, či regionální identita?“, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 262 s.

Další zdroje dat

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, I. díl, ČSÚ Praha, Praha, 760 s. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu-2004edicniplan.nsf-t-9200404384-File-13n106cd1.pdf>> (cit. 3. 5. 2011).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD STŘEDOČESKÉHO KRAJE (2011): Počet obyvatel v obcích Středočeského kraje k 1. 1. 2011. Dostupné z WWW: <http://www.stredocesky.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/mesta_a_obce> (cit. 3. 5. 2011).

DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV SOCIÁLNÍ PÉČE V TLOSKOVĚ (2008–2011): <<http://www.tloskov.eu/>> (cit. 5. 5. 2011).

MĚSTA A OBCE ONLINE (2011): Tisem. Dostupné z WWW: <<http://mesta.obce.cz/zsu/vyhledat-16714.htm>> (cit. 5. 5. 2011).

MĚSTO NEVEKLOV (2011): <<http://www.neveklov.cz/>> (cit. 6. 6. 2011).

MĚSTO NEVEKLOV (2008): Projekt Vystěhování Neveklovska. Dostupné z WWW: <<http://www.neveklov.cz/projekt-vystehovani-neveklovska.php>> (cit. 6. 6. 2011).

HRUŠKA, M. (2008): Vyjádření proti výstavbě dálnice (Publikováno na Koncertu proti D3 v Posázaví), Sdružení obcí klid, Tisem, 1 s.

OBEC RABYNĚ (2011): <<http://www.rabyne-obec.cz/>> (cit. 6. 6. 2011).

OBEC STRANNÝ (2011): <<http://stranny.xf.cz/index2.htm>> (cit. 6. 6. 2011).

RIS – Regionální informační servis. Dostupné z WWW: <<http://cygni.risy.cz/index.php?pid=231&kraj=-1&nuts4=CZ0201>> (cit. 7. 5. 2011).

SDRUŽENÍ OBCÍ NEVEKLOVSKA (2011): <<http://neveklovsko.unas.cz/>> (cit. 7. 5. 2011).

TISEM OBEC HASIČI ŠIPKY A JINÉ (2011): <<http://www.tisem.estranky.cz/>> (cit. 7. 5. 2011).

TYLOVÁ, E. (2007): Dálnice D3. Dostupné z WWW: <<http://www.evatylova.cz/Dalnice%20D3.htm>> (cit. 7. 5. 2011).

ÚŘAD PRÁCE V BENEŠOVĚ (2010): Analýza vývoje na trhu práce 2009. Benešov, 32 s. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/stc/statistiky/rocni/bnokres1209.pdf>> (cit. 7. 5. 2011).

VEŘEJNÁ DATABÁZE ČSÚ (2011): Městská a obecní statistika (MOS). Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=440&> (cit. 7. 5. 2011).

Vyhláška č. 83/1976 Sb. o obecných technických požadavcích na výstavbu. <http://www.zehnalovi.cz/zakonne_normy/vyhl83.htm> (cit. 6. 6. 2011).

Vyhláška č. 501/2006 Sb. o obecných požadavcích na využívání. <<http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/vyhlaska-c-501-2006-sb-o-obecných-pozadavcích-na-vyuzivani-uzemi>> (cit. 6. 6. 2011).

ZÁJMOVÉ SDRUŽENÍ OBCÍ KLID (2008): Dálnice D3 z pohledu práva, historie, krajiny, životního prostředí a dopravní a ekonomické výhodnosti. Neprodejná publikace. Sdružení obcí Klid, Praha, 28 s.

Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). <<http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/zakon-c-183-2006-sb-o-uzemnim-planovani-a-stavebnim-radu-stavebni-zakon>> (cit. 6. 6. 2011).

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). <[http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html)> (cit. 6. 6. 2011).

ZTRACENÁ VLTAVA – RABYNĚ A SKALICE (2001–2010): Obrázky řeky Vltavy a jejího okolí, tak jak je dnes již nenajdeme. Dostupné z WWW: <<http://vltava.logout.cz/zt-skalicearabyne.html>> (cit. 6. 6. 2011).

**Příloha 1: Počet domů v jednotlivých obcích modelového území a jejich částech
v roce 2005**

Obec, část obce	ORP	Domy	Domy	Domy
Neveklovsko	Benešov	celkem	trvale obydlené	neobydlené/k rekreaci
Neveklov-celkem		737	497	136
Bělice		60	33	21
Blažim		34	21	10
Borovka		20	18	1
Dalešice		22	16	0
Doplazy		11	0	0
Dubovka		7	8	1
Hůrka Kapinos		10	5	3
Chvojínek		18	12	5
Jablonná		54	35	11
Kožlí		0	0	0
Lipka		11	8	1
Mlékovice		25	16	5
Nebřich		22	12	6
Neštětice		27	17	8
Neveklov		283	214	33
Ouštice		29	14	10
Příbyšice		31	20	5
Radslavice		21	7	7
Spolí		10	8	0
Tloskov		2	2	0
Zádolí		39	24	9
Zárybnice		3	3	0
Stranný-celkem		43	28	13
Břevnice		8	6	2
Stranný		35	22	11
Tisem		68	44	20
Rabyně-celkem		143	77	60
Blaženice		31	26	4
Loutí		30	9	19
Měřím		35	12	22
Nedvězí		19	10	7
Rabyně		28	20	8
Nová Rabyně		7	7	0
Rabyně		21	13	8
CELKEM		991	646	229

Zdroj: ČSÚ, 2005. Vlastní zpracování.

Příloha 2: Předpokládané a skutečné rozvržení počtu dotazníků v modelovém území podle počtu domů v obci

Předpokládané rozdělení počtu dotazníků v modelovém území podle počtu domů v obci

Obec	Celkem dotázaných	Trv.bydlící	Rekreanti
Neveklov	74	59	15
Stranný	5	3	2
Tisem	7	5	2
Rabyně	14	8	6

Zdroj: Vlastní zpracování.

Skutečné počty dotazníku v jednotlivých obcích Neveklovska

Obec	Celkem dotázaných	Trv.bydlící	Rekreanti
Neveklov	65	44	21
Stranný	6	4	2
Tisem	9	6	3
Rabyně	16	9	7

Zdroj: Vlastní zpracování.

Příloha 3: Dotazník

*Vážená paní, vážený pane,
obracíme se na Vás s žádostí o spolupráci při výzkumu významu rekreační funkce obcí při formování regionální identity a identity regionů.*

Výzkum probíhá ve vybraných modelových územích v ČR a je organizován katedrou sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty UK v rámci projektu, který finančně podporuje Grantová agentura ČR.

Vaše názory mají pro nás velkou hodnotu, neboť nám umožní poznat, jak obyvatelé rozdílných oblastí ČR vnímají specifika "svých" oblastí a vztahy v území.

Na níže položené otázky není žádná správná ani špatná odpověď – chceme jen znát Váš názor. Dotazník je anonymní; všechny sdělené informace jsou důvěrné a budou využity pouze k výzkumným účelům. Dotazník, jehož vyplnění Vám zabere max. 25 minut, vraťte, prosím, ..., které ho odešle zpět.

Děkujeme Vám za spolupráci a přejeme Vám hodně pracovních i osobních úspěchů.

RNDr. Dana Fialová, Ph.D. – za řešitelský tým projektu (danafi@natur.cuni.cz, 221951397)

*...když se řekne **území** – myslí se tím (širší) okolí místa, kde žijete – kde se rekreujete*

*...když se řekne **obec** – myslí se tím obec kde žijete – kde se rekreujete (celá vesnice)*

*...když se řekne **místo/lokalita** – myslí se tím bezprostřední okolí kde žijete – kde se rekreujete (osada, čtvrť)*

1. Uveďte, prosím, obec Vašeho trvalého bydliště:.....

2. Místo (obec, lokalita) rekreace (chata, chalupa):.....

Typ rekreačního objektu je: chata (1), rekreační domek (2), chalupa (3)

3. Se kterým tvrzením se nejvíce ztotožňujete?

1. Považuji se za místního.

2. Jsem rekreant.

3. Považuji se za návštěvníka.

4. Jak dlouho v tomto území žijete /se rekreujete?

1. Stále (od narození).
2. Od narození, ale bydlel jsem i jinde.
3. Přistěhoval/a jsem se (v roce)/rekreuji se zde (od roku).....

5. Zaškrtněte možnosti, které odpovídají době, kdy se zde zdržujete?

	měsíc	leden	únor	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	Září	říjen	listopad	prosinec
1	vůbec ne												
2	1 víkend												
3	2 víkendy												
4	3 a více víkendů												
5	1 týden												
6	2 a více týdnů												

6. Jak silný (citový) vztah (1-silný, 2-spíše silný, 3-spíše slabý, 4-slabý) máte k tomuto

1. území:
2. Obci:
3. místu – lokalitě:

7. Zaškrtněte se, kterým tvrzením se nejvíce ztotožňujete? (1 tvrzení hlavní, příp. 1 další.)

1. Jezdím sem od dětství.
2. Žil jsem zde v minulosti.
3. Žili zde moji předci.
4. Mám zde příbuzné.
5. Měl jsem zde známé.
6. Žijí zde moji známí.
7. Rekreují se zde moji známí.

8. V čem je (podle Vašeho názoru) území, ve kterém žijete/ se rekreujete nezaměnitelné (jedinečné), v čem se liší od sousedních (jiných) území?

.....

9. Co se Vám především vybaví v mysli, když se řekne „místo“ Vašeho bydliště/rekreace?

Z uvedených vyberte 1 tvrzení, které nejlépe odpovídá Vaší představě (příp. 1 další):

1. Pohodlné bydlení.
2. Místo, kde lidé mají k sobě mnohem blíže a navzájem si pomáhají.
3. Místo, kde se mohou uplatnit schopní lidé.
4. Fungující místní správa.
5. Místo, kde nacházejí domov ti, co prchají z přelidněných měst.
6. Místo pro rekreaci a oddech.
7. Místo vhodné pro malé podnikání a řemeslnou výrobu.
8. Nevím.
9. Neodpověděl.

10. V území, ve kterém žijí /se rekreují, jsem hrdý zejména na (1 odpověď, příp. 1 další):

1. přírodu (přírodní dědictví, neporušenost přírody)
2. krajinu (krajinné dědictví, malebnost krajiny)
3. památky (kulturně-historické dědictví, architekturu)
4. společenský život (spolková činnost, kultura, sport...)
5. zvyky a tradice, které se zde udržují
6. historii území
7. osobnosti (umělce, politiky)
8. místní produkty

11. Zamyslete se, prosím, co považujete za symboly území, ve kterém žijte/ se rekreujete?
(zapsat nejvýše 3).....

12. Když se zamyslíte nad současnou situací, které hlavní problémy vidíte:

v území:.....

v obci:.....

v místě:.....

13. Přítomnost chalupářů a chatařů v obci představuje pro obec zátěž, např. z hlediska služeb, infrastruktury
ano (1) – ne (0)

14. Jak hodnotíte:

(0-neexistující, 1-velmi dobré, 2-dobré, 3-průměrné, 4-spíše špatné, 5-velmi špatné)

vztahy mezi místními obyvateli

vztahy mezi místními obyvateli a rekreanty

vztahy mezi rekreanty

a v posledních cca 10 letech: (1-se zlepšují, 2-jsou stejné, 3-se zhoršují)

vztahy mezi místními obyvateli.....

vztahy mezi místními obyvateli a rekreanty.....

vztahy mezi rekreanty.....

15. Mezi chataři a chalupáři jsou lidé, kteří se zajímají o život v obci, účastní se akcí pořádaných v obci.
ano (1) – ne (0)

Jakých?.....

16. Jaký vztah k tomuto území mají podle Vás: (angažují se, jednají zodpovědně apod.)

(1-pozitivní, 2-spíše pozitivní, 3-spíše negativní, 4-negativní)

trvale žijící obyvatelé

rekreanti (chataři a chalupáři)

17. Existuje v obci společenský a kulturní život?   ano (1) – ne (0)

18. Pokud ano, kdo se nejvíce (1 odpověď) podílí na organizování společenského a kulturního života ve Vaší obci?

1. starosta

2. tradiční spolky, kluby, sdružení (hasiči, fotbalisté, myslivci...)

3. neformální party nadšenců

4. chalupáři/rekreanti

5. církev – farář

6. škola – ředitel, učitelé

7. jednotlivci (kronikář, knihovnice...)

8. to se nedá říct, nevím

19. Podílíte se na aktivitách (doplňte jakých): ano (1) – ne (0)

v území: .....

v obci: .....

v místě – lokalitě: .....

20. Rád/a byste se někdy angažoval/a v zastupitelstvu obce: ano (1) – ne (0)

21. Myslíte, že by měli mít svoje zastoupení v zastupitelstvu obce: ano (1) – ne (0)

chalupáři

chataři

22. Ve prospěch tohoto území se angažujete i jinde (na úřadech, v politice, mediích apod):
ano (1)- ne (0)

23. S životem zde jsem

1-spokojený, 2-spíše spokojený, 3-spíše nespokojený, 4-nespokojený

24. Uvažuji, že zde budu žít trvale?   ano (1) - ne (0)

25. Uvažuji o stěhování – o odchodu?   ano (1) - ne (0)

25 . Které z uvedených tvrzení nejlépe odpovídá Vaším pocitům? Zaškrtněte.

Cítím se být především obyvatelem naší/našeho:

(1-ano, 2-spíše ano, 3-neutrální vztah, 4-spíše ne, 5-ne)

1	Evropy	1	2	3	4	5
2	Evropské unie	1	2	3	4	5
3	České republiky	1	2	3	4	5
4	historické země (Čech/Moravy/Slezska)	1	2	3	4	5
5	kraje	1	2	3	4	5
6	okresu	1	2	3	4	5
7	místní oblasti	1	2	3	4	5
8	obce – města	1	2	3	4	5
9	místní části (městské čtvrti)	1	2	3	4	5

26. Pohlaví: muž (1)   žena (2)

27. Věk: do 30 (1)   31–45 (2)   46–60 (3)   60 a více (4)

Příloha 4- Fotodokumentace tradičních objektů druhého bydlení v modelovém území

Všechny fotografie: Vlasta Skalová

Obr. 1: Rekreační chata v chatové oblasti Měřín u Slapské přehrady

Obr. 2: Rekreační oblast Měřín u Slapské přehrady

Obr. 3: Rekreační chata v chatové oblasti Měřín u Slapské přehrady

Obr. 4: Tradiční dřevěná rekreační chata v oblasti Měřín

Obr. 5: Nově postavené objekt druhého bydlení v oblasti Slapské přehrady (Měřín)

Obr. 6 : Přestavba rekreační chaty u Slapské přehrady (Měřín)

Obr. 7: Nově vystavěný rekreační objekt Měřín

Obr. 8: Rekreační domek u Slapské přehrady (Měřín)

Obr. 9: Přestavba rekreačních objektů k trvalému bydlení

Obr. 10: Rekreační chalupa Příbyšice

Obr. 11: Rekreační chalupa v obci Bělíce

Příloha 5: Fotodokumentace přírodního prostředí modelového území

Všechny fotografie: Vlasta Skalová

Obr. 12: Vyhlídka na Slapskou přehradu

Obr. 13: Slapská přehrada s obcí Blaženice

Obr. 14: Neštětická hora

Obr. 15: Chvojínek

Příloha 6: Fotodokumentace kulturních památek Neveklovska

Všechny fotografie: Vlasta Skalová

Obr. 16: Zámek Jablonná

Obr. 17: Zámek Jablonná

Obr. 18: Kostel Bělice

Obr. 19: Neveklov

Obr. 20: Neveklov náměstí s bývalou radnicí

Obr. 21: Kaplička Tisem

Příloha 7: Fotodokumentace problémů v modelovém území

Všechny fotografie: Vlasta Skalová

Obr. 22: Velkokapacitní vepřín Příbyšice

Obr. 23: Lom Bělice

Obr. 24: Skládka Příbyšice

Obr. 25: Špatný stav komunikací

Příloha 8: Fotografie dokreslující modelové území

Všechny fotografie: Vlasta Skalová

Obr. 26: Náves obce Blaženice s obecním úřadem a koloniálem

Obr. 27: Náves obce Tisem s potravinami, obecním úřadem a hasičskou zbrojnicí

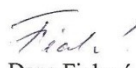
Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Albertov 6, 128 43 Praha 2, tel.: +420-2-2195-1389
fax: +42-2-24920657, e-mail: ksgrsek@natur.cuni.cz

POTVRZENÍ

Potvrzujeme, že pan/í/slečna VLASTA SKALOVÁ,
naroden/a 16.7.1986, číslo OP 108553268, je studentem/kou oboru geografie
a kartografie, a že v rámci praxe ze socioekonomické geografie se podílí na výzkumném
projektu „Význam rekreační funkce sídel a obcí v procesu formování regionální identity a
identity regionů“, podpořeném Grantovou agenturou ČR a zpracovává terénní a dotazníkové
šetření v obcích se silnou rekreační funkcí. Veškeré výsledky šetření budou použity pouze pro
studijní a vědecké účely.

S pozdravem a s žádostí o vstřícnost

RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

hlavní řešitelka projektu
UNIVERZITA KARLOVA v Praze
(danafi@natur.cuni.cz) Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Albertov 6, 128 43 Praha 2
IČO: 00216208, DIČ: CZ00216208
UK - 46

Příloha 10: Tabulka vývoje počtu obyvatel v jednotlivých obcích a jejich částech od roku 1869 do roku 2001

	Počet obyvatel												
Obec,část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Neveklov-celkem	4031	4180	4175	4008	3778	3579	3389	2426	2499	2383	2383	2289	2359
Bělce	398	379	401	351	318	324	305	202	194	135	121	107	105
Blažim	221	214	239	223	215	206	183	118	118	105	66	60	57
Borovka	101	90	96	87	88	79	68	74	72	68	70	58	66
Dalešice	162	211	170	141	164	169	171	96	82	80	61	47	55
Doplazy	16	17	17	16	19	14	16	10	12	6	5	7	4
Dubovka	78	72	65	69	68	59	54	32	29	26	20	17	17
Hůrka Kapinos	56	59	59	47	49	50	49	37	31	39	32	22	23
Chvojínek	134	123	137	138	130	112	105	78	53	45	48	35	34
Jablonná	242	269	259	277	276	260	228	173	192	210	207	166	158
Kožlí	17	16	16	9	5	6	6	3	2	1	x	x	x
Lipka	79	92	72	51	50	52	46	39	48	38	23	22	27
Mlékovice	178	192	167	189	160	132	123	99	93	64	59	63	48
Nebřich	147	171	137	114	119	114	111	52	63	54	34	26	32
Nedvězí	144	121	124	129	146	125	128	67	79	61	53	48	40
Neštětice	136	157	159	157	142	148	161	103	98	81	52	38	38
Neveklov	1017	1108	1102	1170	1131	1025	996	769	816	799	986	1095	1449
Oušnice	196	195	202	174	141	158	148	91	104	89	78	51	40
Příbyšice	301	296	252	236	202	186	167	132	129	120	89	65	55
Radslavice	107	108	113	119	102	98	95	62	56	40	48	31	22
Spolí	70	70	77	70	70	74	64	48	39	37	40	23	22
Tloskov	177	152	196	158	157	147	132	83	137	240	251	278	31
Zádolí	165	158	209	194	149	151	147	116	119	95	83	76	71
Zárybnice	33	31	30	18	23	15	14	11	12	11	10	4	5
Stranný-celkem	304	294	287	302	275	253	235	161	151	145	108	100	116
Břevnice	72	53	38	48	48	44	38	20	17	19	22	14	16
Stranný	232	241	249	254	227	209	197	141	134	126	86	86	100
Tisem	233	250	259	269	279	298	281	212	199	170	167	169	189
Rabyně-celkem	563	565	559	489	513	472	527	288	333	278	224	198	227
Blaženice	136	158	155	128	135	129	141	90	74	81	80	62	77
Loutí	80	93	94	74	82	69	99	39	37	36	27	22	21
Měřim	122	108	111	91	80	82	86	40	40	43	26	26	31
Nedvězí	144	121	124	129	146	125	128	67	79	61	53	48	40
Rabyně	81	85	75	67	70	67	73	52	103	57	38	40	58

Zdroj dat: ČSÚ, 2006. Vlastní zpracování.

Příloha 11: Tabulka vývoje počtu domů v jednotlivých obcích a jejich částech od roku 1869 do roku 2001

	Počet domů												
Obec, část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Neveklov-celkem	484	505	527	542	565	580	633	640	575	553	519	657	737
Bělíce	47	49	50	51	49	52	59	57	54	46	36	52	60
Blažim	31	32	35	37	39	40	40	40	34	34	25	32	34
Borovka	15	16	16	16	16	15	16	17	xxx	15	16	17	20
Dalešice	23	23	27	27	28	29	33	29	18	18	17	20	22
Doplazy	2	2	2	2	2	2	2	2	xxx	1	1	1	1
Dubovka	11	11	11	11	11	11	11	12	xxx	7	4	7	7
Hůrka Kapinos	8	8	8	8	9	8	9	10	xxx	7	8	10	10
Chvojínek	17	20	20	21	21	21	21	19	xxx	13	11	15	18
Jablonná	27	31	31	32	36	40	50	46	xxx	40	34	51	54
Kožlí	2	1	2	2	2	1	1	1	xxx	1	x	x	x
Lipka	9	9	10	10	10	11	11	9	xxx	9	8	11	11
Mlékovice	23	23	25	24	23	22	23	20	91	16	18	23	25
Nebřich	20	22	23	20	20	21	24	19	xxx	15	13	20	22
Nedvězí	18	15	16	19	20	20	20	30	xxx	18	16	21	19
Neštětice	17	18	19	19	21	23	25	25	xxx	23	18	23	27
Neveklov	117	123	128	138	150	155	168	180	xxx	178	190	251	283
Ouštice	21	21	23	22	23	26	28	31	xxx	27	22	28	29
Příbyšice	24	24	24	26	26	25	29	32	xxx	29	27	30	31
Radslavice	18	19	19	18	18	18	18	19	xxx	17	15	17	21
Spolí	8	9	9	9	10	11	11	13	xxx	10	12	11	10
Tloskov	15	13	14	19	21	17	19	22	xxx	14	12	13	10
Zádolí	24	25	27	27	28	29	32	34	xxx	29	28	39	39
Zárybnice	5	5	4	3	3	3	3	3	xxx	4	4	3	3
Stranný-celkem	37	41	42	42	43	42	46	48	39	36	34	41	43
Břevnice	7	7	7	7	7	7	8	8	xxx	6	7	7	8
Stranný	30	34	35	35	36	35	38	40	39	30	27	34	35
Tisem	26	31	34	39	43	46	49	55	56	49	43	60	68
Rabyně-celkem	76	73	75	77	79	81	86	99	80	77	74	126	143
Blaženice	20	20	21	20	21	21	21	18	31	20	22	24	31
Loutí	11	12	11	11	11	11	11	11	xxx	11	7	19	30
Měřim	17	16	17	17	17	18	19	15	xxx	10	9	18	35
Nedvězí	18	15	16	19	20	20	20	30	xxx	18	16	21	19
Rabyně	10	10	10	10	10	11	14	19	xxx	18	20	44	28

Zdroj dat: ČSU, 2006. Vlastní zpracování.

Příloha 12: Osnova řízeného rozhovoru

VZTAH K TRVALÉMU BYDLENÍ

- Uved'te, prosím, obec Vašeho trvalého bydliště.
- Jak dlouho žijete v místě trvalého bydliště?
- Jak silný (citový) vztah máte k území/obci/místu – lokalitě?
(silný, spíše silný, spíše slabý, slabý)
- Se kterým tvrzením se nejvíce ztotožňujete?
(jezdím sem od dětství, žil jsem zde v minulosti, žili zde moji předci, mám zde příbuzné, měl jsem zde známé, žijí zde moji známí, rekreují se zde moji známí)

SPECIFIKA A SYMBOLY ÚZEMÍ

- V čem je území, ve kterém žijete nezaměnitelné (jedinečné), v čem se liší od sousedních (jiných) území?
- Co se Vám především vybaví v mysli, když se řekne „místo“ Vašeho bydliště?
(pohodlné bydlení; místo, kde lidé mají k sobě mnohem blíže a navzájem si pomáhají; místo, kde se mohou uplatnit schopní lidé; fungující místní správa; místo, kde nacházejí domov ti, co přecháží z přelidněných měst; místo pro rekreaci a oddech; místo vhodné pro malé podnikání a řemeslnou výrobu)
- V území, ve kterém žijete, jste hrdý zejména na (vyberte jednu z možností):
  - a. přírodu (přírodní dědictví, neporušenost přírody)
  - b. krajinu (krajinné dědictví, malebnost krajiny)
  - c. památky (kulturně-historické dědictví, architekturu)
  - d. společenský život (spolková činnost, kultura, sport...)
  - e. zvyky a tradice, které se zde udržují
  - f. historii území
  - g. osobnosti (umělce, politiky)

h. místní produkty

- Co považujete za symboly území, ve kterém žijete?

PROBLÉMY

- Když se zamyslíte nad současnou situací, které hlavní problémy vidíte? (v území, v obci a v místě)
- Přítomnost chalupářů a chatařů v obci představuje pro obec zátěž z hlediska služeb a infrastruktury?

VZTAH K ÚZEMÍ A SPOLEČENSKÝ ŽIVOT

- Jaký vztah má podle vás většina vašich spoluobčanů k území, ve kterém žijete? (pozitivní, spíše pozitivní, spíše negativní, negativní)
- Jaký vztah k tomuto území mají podle vás rekreanti (chataři, chalupáři)? (pozitivní, spíše pozitivní, spíše negativní, negativní)
- Existuje v obci společenský a kulturní život?
- Kdo se nejvíce podílí na organizování společenského a kulturního života ve Vaší obci?
- Vztahy mezi: místními, místními a rekreanty, rekreanty jsou: (neexistující, velmi dobré, dobré, průměrné, spíše špatné, velmi špatné)
- V posledních cca 10 letech se vztahy mezi místními obyvateli spíše: zlepšují - zhoršují
- Mezi chataři a chalupáři jsou lidé, kteří se zajímají o život v obci, účastní se akcí pořádaných v obci?

ANGAŽOVANOST

- Podílíte se na aktivitách? A na jakých? (v území, v obci, v místě)
- Rád/a byste setrval/a v zastupitelstvu?
- Myslíte si, že by rekreanti měli mít svoje zastoupení v zastupitelstvu obce?
- Ve prospěch tohoto území se angažujete i jinde (v centru, v politice)?

SPOKOJENOST

- S životem zde jsem (spokojený, spíše spokojený, spíše nespokojený, nespokojený)
- Uvažujete, že zde budu žít trvale?
- Uvažujete o stěhování – o odchodu?

IDENTITA – VZTAH K ÚZEMÍ

- Které z uvedených tvrzení nejlépe odpovídá vašim pocitům?
Cítím se být především obyvatelem naší/našeho:

(1-ano, 2-spíše ano, 3-neutrální vztah, 4-spíše ne, 5-ne)

10	Evropy	1	2	3	4	5
11	Evropské unie	1	2	3	4	5
12	České republiky	1	2	3	4	5
13	historické země (Čech/Moravy/Slezska)	1	2	3	4	5
14	kraje	1	2	3	4	5
15	okresu	1	2	3	4	5
16	místní oblasti	1	2	3	4	5
17	obce – města	1	2	3	4	5
18	místní části (městské čtvrti)	1	2	3	4	5

- Pohlaví
- Věk: do 30   31–45   46–60   60 a více